

Jaarboek
1982 - 1983

HEBBEN MEEGEWERKT AAN DE SAMENSTELLING
VAN DEZE UITGAVE

Boone Irma
Colman Kamiel
Coucke Albert
De Loose Frans
Moens Frans
Quintyn Etienne
Van Damme Philip

Iedere medewerker is verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Niets in deze uitgave mag overgenomen worden zonder toelating.

*Secretariaat H.O.K. van Zele:
Etienne Quintyn
Minister E. Rubbenslaan 15
9140 Zele
Tel. 052 / 44 45 08*

IN MEMORIAM
DE HEER HUBERT VAN CAUTEREN

Op zondag 6 november 1983 ging Hubert vrij plots van ons heen. Hij was een werkzame natuur steeds bereid om hulp te bieden. Als onderwijzer had hij een bijzondere zorg voor het gewone volkskind en in zijn zaak had hij voor eenieder een vriendelijk woord, ook voor de gewone man.

Van bij de stichting van de Heem- en Oudheidkundige Kring van Zele was hij secretaris en later ook penningmeester. Hij heeft deze taken steeds ter harte genomen, zodat hij werkelijk de spil was van de Kring waarrond heel onze werking draaide.

In heel de gemeente was hij een gekende en gewaardeerde figuur. Daarbij was hij een trouwe vriend en een goede familievader, die zijn vrouw hielp waar hij kon. Hij gaf zijn kinderen een verzorgde opvoeding en, ook als deze getrouwd waren, stond hij hen nog steeds bij met raad en daad.

Gezien al deze gaven is het niet te verwonderen dat zeer velen er prijs hebben op gesteld zijn uitvaart bij te wonen. Het was een laatste blijk van dankbaarheid en diepe genegenheid voor de overledene.

Aan Mevrouw H. Van Cauteren-Lesire en kinderen bieden wij onze innige gevoelens van medeleven bij dit zware verlies.

ZELE IN 1983

- 1 jan.* Eerste gemeenteraadszitting van de legislatuur 1983-1988.
- 8/9 jan.* Eendracht Zele viert het 25-jarig bestaan van het Clubhuis.
- Feb.* Aanvang van de schilderwerken in de Sint-Ludgeruskerk.
- 12/13 maart* 40 jaar «Zingende School». Josée Standaert 40 jaar koorleidster van « Makeblijde ».
- 19-27 maart* Lentekermis en jaarmarkt op dinsdag 22 maart.
- april* Maand der kampioenen in de Zeelse sportwereld:
— FC Heikant voor de tweede opeenvolgende keer kampioen.
— Basketbalclub Cabrita driemaal kampioen; eerste-, reserven- en damesploeg.
— Oud en Nieuw/Van Damme nationaal kampioen minivoetbal.
— Volleybalclub Juvenes-meisjes kampioen in hun reeks.
- 30 apr./1 mei* Viering van 50-jaar scouting te Zele.
- 30 april* De vogelvereniging « De Goudvink » viert zijn wereldkampioen Roger Van Daele.
- 11-15 mei* A.C.V.-Zele viert zijn 60-jarig bestaan.
- 28/29 mei* Expo Naaldkant H.O.K. « Een waaier van kant uit eigen land ».
- 18 juni* Zele heeft een rommelmarkt op het Zandbergplein.
- 1 juli* 1898-1983. Afscheid van de kloostergemeenschap der Zusters van Barmhartigheid van de wijk Durmen.
En.... het begin van een mooie zomer!
- 22-26 juli* 1923-1983. Jubileum-kermisfeesten van het Statiekwartier. De reus Pitje Moer wordt gedoopt.
- Augustus* « Singendes und Klingendes Cham » of 10 jaar verbroedering Cham - Zele.
- 28 aug.* Succesvolle tweede torenfeesten.

- 10/11 sep. Huldiging van burgemeester De Bruyne en Burgemeesterfeesten.
- Oktober Afscheid van E.H. André Carchon op de Kouterparochie. E.H. Theo Hebbelinc wordt aangesteld als zijn opvolger.
- 29 sep/9 okt. Oktoberkermis en jaarmarkt op dinsdag 4 oktober. 30ste jubileum-tentoonstelling van Kunstkring « Were di ».
- 25 okt. Overlijden van Zelenaar E.H. Karel van Kerckhove pastoor-deken van Sint-Niklaas.
- 28 okt. Afscheid van gemeentesecretaris Maurits Anthuenis.
- 18 nov. Voorstelling van de monografie geschreven door Henri Van Daele over het leven en het werk van kunstschilder André Bogaert.
- 26 nov. Voor de 20ste maal start de N.C.M.V.-verkoopsactie « Wie Wint Wat ».
- 22 dec. Onze schrijver Henri Van Daele ontvangt de driejaarlijkse staatsprijs voor jeugdliteratuur voor zijn boek « Pitjemoer ».

Etienne Quintyn.

HET BEVOLKINGSCIJFER OP 31 DECEMBER 1982

A. Opnemingen in het bevolkingsregister

	<i>Mannen</i>	<i>Vrouwen</i>
1. Belgen door geboorte	130	118
door vestiging	184	189
Vreemdelingen door geboorte	3	9
door vestiging	17	15
2. Opnemingen in het vreemdelingenregister		
door geboorte	4	3
door vestiging	15	20
	353	354
TOTAAL	353	354

B. Afvoering van het bevolkingsregister

1. Belgen door overlijden	97	91
door vestiging	176	169
Vreemdelingen door overlijden	—	—
door vestiging	10	12
2. Afvoeringen van het vreemdelingenregister	—	—
door overlijden	—	—
door vestiging	11	5
	294	277
Totaal der opnemingen	353	354
Totaal der afvoeringen	294	277
Winst of verlies	+ 59	+ 77

BEVOLKINGSCIJFER

op 31.12.81	9.852	9.770
op 31.12.82	9.911	9.847

Winst 1982 totaal 136
31.12.82 19.758

AFDELING NAALDKANT. DE WERKING IN 1983.

De tentoonstelling «EEN WAAIER VAN KANT UIT EIGEN LAND» welke op 28 en 29 mei doorging in de raadszaal van het gemeentehuis,

De kunstvol uitgevoerde affiche met achtergrond schilderij van André Bogaert.

was een succes zonder weerga. Een verzameling van 25 hedendaagse kanten - actueel in België nog vervaardigd - werden er tentoongesteld en gedemonstreerd. Een prachtverzameling van oude kanten uit privécollecties vulde de expo aan.

Voor een select publiek had de opening met receptie plaats op vrijdag 27 mei waarop Robert Ruys, voorzitter van de heemkringen van Oost-Vlaanderen, het woord voerde.

Een select publiek luistert aandachtig naar de openingstoespraak van Robert Ruys, voorzitter van de heemkringen van Oost-Vlaanderen.

Uit alle delen van ons land, maar ook uit Duitsland, Nederland, Luxemburg en Frankrijk kwamen er toeschouwers opdagen. Ongeveer tienduizend bezoekers schoven voorbij de samengebrachte kunstwerken. Tallenkante werden de kantwerksters gelukgewenst en aangemoedigd.

Inmiddels bereidden de kantwerksters zich voor op de biënnale van Brussel (1 augustus) waaraan een tiental werksters deelnamen. Eveneens werd voor 27 juli de reis naar Tiverton (Engeland) gepland om de kantschool aldaar te bezoeken.

Tiverton (Graafschap Devon) ligt in de South West; het schiereiland wordt gevormd door Cornwall en Devon. Als welkom aan de «Lacemakers of Zele» hing in Tiverton aan elk venster een kleine affiche. De ontvangst op het gouvernementeel paleis door mevrouw de gouverneur en de

burgemeesters van Tiverton en van de randgemeenten, was onvergetelijk. Ook musea en andere bezienswaardigheden werden, door de uit 27 deelnemers bestaande groep, bezocht.

***Lace Making
Demonstration***

by

***the Lacemakers of Zele
(Belgium)***

July 27th 1983

5.30 to 7 p.m.

at

THE ENGLISH LACE SCHOOL

42 St. Peter St., Tiverton

Tiverton. Welkom aan de Lacemakers of Zele.

Ontvangst in Tiverton door mevrouw de gouverneur (midden) en de burgemeester van de stad (links). Uiterst links Miss Cox, schoolhoofd van de plaatselijke « The English Lace School ».

Waren de eigen tentoonstelling en de reis naar Tiverton de absolute uitschieters van een uitzonderlijk actief jaar, toch gingen ook de normale activiteiten hun gang o.a.

- kantlessen in Middelburg (NL), Kalmthout en Haaltert,
- deelname in Zele aan de Kouterfeesten (juli) en de Torenfeesten (28 augustus),
- kanttentoonstelling in Welle op 3, 4 en 5 oktober.
- deelname aan het symposium ter gelegenheid van de Kantbiënnale te Brussel en bezoek aan de tentoonstelling,
- op 1 december bezoek aan « de kant van Tsjechoslovakije » in het Jubelparkmuseum te Brussel, en voorbereiding van de reis in 1984 naar dit land,
- voorbereidende besprekingen op 15 december voor « 100 JAAR KANT IN ZELE » in samenwerking met het bestuur van de H.O.K.

Irma Boone, verantwoordelijke Naaldkantschool.

POLITIEK TE ZELE ROND DE EEUWWISSELING.

De eerste aanduiding van politiek leven vonden wij tussen het archiefmateriaal van het Gemeentehuis. Een affiche van het Provinciaal Bestuur van O.Vl. Kanton Zele betreffend de Provinciale verkiezingen van 1894. Zie hierbij de fotocopie.

Het valt ons onmiddellijk op dat de officiële aankondigingen voor Vlaanderen in het vlaams maar evenzeer in het frans werden opgesteld. Het was een wettelijke beschikking om de twee landstalen te gebruiken ten behoeve van de franssprekende vlamingen - en ze waren zeer talrijk -, de elite van Vlaanderen.

De beide kandidaten, de Heren Cesar Meeus, burgemeester Zele, en Joris Vergauwen, burgemeester Berlare, werden herkozen.

Over het kiessysteem van toen moet gezegd dat het «meervoudig» was, d.w.z. dat bepaalde kiezers meer dan één stem mochten uitbrengen. Dat waren o.m. rijke grondbezitters, hogere ambtenaren en hogere geestelijkheid.

Enkele belangrijke bepalingen van dit kiesstelsel waren:

1. Alleen de mannen mogen kiezen.
2. Om te mogen kiezen moet men ten volle 25 jaar oud zijn voor de kamer en 30 jaar voor Senaat, Provincie of Gemeente.
3. Voor de gemeenteraadsverkiezing minstens 3 jaar de gemeente bewonen.
4. **Recht op een bijgevoegde stem:** de kiezers van minstens 35 jaar, gehuwd, die minstens 15 fr. persoonlijke belasting betalen, eigenaars van gronden of huizen met een kadastraal inkomen van minstens 48 Fr.
5. Recht op een bijkomende TWEEDE stem: zij die de bovengemelde voorwaarden vervullen, die een openbaar ambt bekleden, die eigenaar zijn met een kadastraal inkomen van 150 Fr.
6. Niemand kan meer dan 3 stemmen voor de Kamer en de Provincie of meer dan 4 stemmen voor de Gemeente uitbrengen.

Dit kiesstelsel was duidelijk bedacht om rijke lui te bevoorrechten. Hoge ambtenaren van kerk en staat, groot-grondbezitters, groot-industriëlen en «bijzonderen» konden zodoende hun privileges beveiligen en vrijwaren.

GEEN WONDER dat dit verkiezingssysteem de steen des aanstoots was voor de opkomende middenstands- en werkende klasse. De middenstand kwam niet aan bod om openbare plaatsen te bekleden, en nog minder de arbeiders. De burgerij, uiteraard conservatief, deelde de lakens uit, lagere standen hadden en kregen ook geen inspraak in het openbaar bestuur. Van medezeggenschap geen sprake.

van 28ⁿ October 1894.

BIJEENROEPING DER KIEZERS

van het rechterlijk kanton **ZELE**

De Bestendige Deputatie van den Provincieraad van Oost-Vlaanderen heeft de eer te doen kennen aan de provinciale kiezers van het kanton **Z E L E** dat er, op Zondag 28ⁿ October 1894, zal overgegaan worden tot de kiezing van **TWEE** provinciale raadsleden, in vervanging van de Heeren

Meeus, Cesar en Vergauwen, Jooris.

De provinciale kiezers van het kanton worden verzocht zich respectievelijk te begeven in de lokalen aangeduid in de hieronderstaande tabel ten einde deel te nemen tot de kiezing welke zal plaats hebben op gezegden dag, van 8 uur 's morgens tot 2 uur 's achtermiddags.

In geval van balloteering, zullen de kiezers vergaderen, zonder nieuwe bijeenroeping, den Zondag daaropvolgende 4ⁿ November 1894, in dezelfde lokalen, tusschen 8 uur 's morgens en twee ure 's namiddags.

Te Gent, den 5 October 1894.

De Griffier der Provincie,
LOUIS DE REU.

De Gouverneur-Voorzitter,
R. DE KERCHOVE.

du 28 octobre 1894.

CONVOCATION DES ÉLECTEURS

du canton judiciaire de **ZELE**

La Députation permanente du Conseil provincial de la Flandre Orientale a l'honneur de faire savoir aux électeurs provinciaux du canton de **Z E L E** qu'il sera procédé, le dimanche 28 octobre 1894, à l'élection de **DEUX** conseillers provinciaux en remplacement de **MM.**

Meeus, César et Vergauwen, Georges.

Les électeurs provinciaux du canton sont priés de se rendre respectivement dans les locaux indiqués dans le tableau ci-dessous pour prendre part au scrutin qui sera ouvert le dit jour, de 8 heures du matin à 2 heures de l'après-midi.

En cas de ballottage, les électeurs se réuniront sans convocation nouvelle, le dimanche suivant, 4 novembre 1894, dans les mêmes locaux, entre 8 heures du matin et deux heures de l'après-midi.

A Gand, le 5 octobre 1894.

Le Greffier de la Province,
LOUIS DE REU.

Le Gouverneur-President,
R. DE KERCHOVE.

Een onoponthoudend streven naar de toepassing van dit fundamenteel democratisch beginsel zou het doel worden van de politieke strijd in de eerstkomende jaren.

HET EINDE VAN DE NEGENTIENDE EEUW was duidelijk het einde van het materieel overwicht van de begoede stand. De volksklasse leefde politiek en economisch in de verdrukking en onder de voogdij van de hogere klassen.

De ambachtslieden, de winkeliers, knechten en meiden, toen een aanzienlijke massa mensen, kleine boeren, thuiswerkers, allen voelden zich machteloos en uitgebuit. Ze gromden wel, maar binnensmonds, ze sputterden weleens tegen, maar schoorvoetend, ze volgden ten slotte de gezagsdragers en onderwierpen zich zoals ze steeds gewoon waren, maar er hing verandering in de lucht. Waar opposanten zich wat te luidruchtig lieten horen werd het rumoer in de kiem gesmoord. Het beeld dat het leven op het platteland weergaf was klaar en duidelijk: de bezitters onwankelbaar aan de kop, ook in de verkiezingstijd en zeker op de kandidatenlijst; de minder bedeeden kwamen achteraan, wel naarstig en bescheiden, zeer gelovig en volgzaam in de stille hoop dat de dag wel eens zou aanbreken die hen meer welzijn zou brengen, die hen deelname in het openbaar bestuur zou geven, die meer gelijkheid en meer vrijheid zou brengen.

NA DE VERKIEZINGEN VAN 1894 werden hier en daar in de grote steden opstandige betogingen gehouden.

Stakingen deden zich voor, sommige zelfs met bloedige afloop. Dat nieuw geweld waaide over naar het platteland. Ook te Zele groeide het verzet en ontstond er meer solidariteit onder de volksmassa. De behoefte zich te verenigen om, eens verenigd, meer macht te verkrijgen en bescherming te zoeken, drong zich op.

DE EERSTE SOCIALE VERWEZENLIJKINGEN, de stichting van twee Maatschappijen van Onderlinge Bijstand, St.-Jozefsgilde en Help U Zelve, maakten geschiedenis. St.-Jozefsgilde, ontstaan in de katholieke kringen van het Davidsfonds, Help U Zelve ontsproten in de schoot van de Volksfanfare.

GEMEENTERAADSVERKIEZING

VAN 17 NOVEMBER 1895.

Verkiezing van ZES GEMEENTERAADSLEDEN.

TWEE KANDIDATENLIJSTEN werden binnengebracht op het gemeentehuis: een lijst voor de **EERSTE REEKS** of 4 JAAR en een lijst voor de **TWEEDE REEKS** of 8 JAAR.

DE KANDIDATEN VAN LIJST N° 1 - REEKS 1 - 4 JAAR:

Burm Eduard,	landbouwer
Burm Rene	olieslager
Caesens Victor	fabrikant
Mariman Leonard	Stokstraat
Van Cauteren Alf.	Elst
Veldeman T.B.	voorz. Boerenbond

LIJST 2 - REEKS 1 - 4 JAAR:

De Bus Hector	brouwer
Ide Clemens	handelaar hoeden en klakken

LIJST 1 - REEKS 2 - 8 JAAR:

Blancquaert Cesar	Elst
De Beule Alfons	Huivelde
De Cock Louis	Durmen
Goossens Quiracus	fabrikant
Meeus Cesar	notaris
Rubbens Armand	geneesheer
Van Kerckhove Cesar	Heikant

LIJST 2 - REEKS 2 - 8 JAAR:

Coppieters Philemon	fabrikant
Haegens Gustaaf	fabrikant
Peeters Henri	geneesheer

ZIE de «Officieele Uitslag» van de uitgebrachte stemmen. De kandidaten van lijst Nr. 1 werden alle zes verkozen, terwijl de kandidaten van lijst Nr. 2 het quorum niet bereikten.

De volledige meerderheid was voor de katholieke groep, de nederlaag aan de oppositie. Toen kon men bezwaarlijk spreken van liberalen. De partij was nog niet opgericht, dat is pas een tiental jaren later gebeurd.

De «Katholieke Kiezersbond van Zele» heeft toen al zijn leden uitgenodigd op een avondmaal in de «Kroon» om de overwinning te vieren. Dit feest had plaats op Zaterdag 30 november 1895 in het lokaal Davidsfonds. Het ging er zo lustig aan toe dat er in het dorp werd over gesproken.

De kandidaten van de andere partij hebben de nederlaag denklijk met bitterheid opgekropt, maar er zich dan toch wijselijk bij neergelegd. Deze mensen kwamen uit het midden van de Volksfanfare en waren er aan gewoon geraakt doorlopend in onmin te verkeren met de harmonie. Ze

ondergingen de vernedering en de spottende uitlatingen van de tegenstrever met gelatenheid.

13169
 35420112
 12411 155,5
 11211
 65
 65
 125

344
 523415
 55 1026,5
 34

1955
 1046
 909

OFFICIEELE UITSLAG

§ van de kiezing der gemeente ZELE, op 17 November 1893.

Eerste Reeks. — Voor 4 jaar.

Getal stemmen : 5405 — Witte en nietige briefjes : 202

Geldige stemmen 5205 — Volstreckte meerderheid 1602

3	Burm Eduard	2042	De Bus	850
2	Burm René	2064	Idé	957
8	Caesens	1957		178
6	Mariman	1955		18
5	Van Cauteren	1961		7
7	Veldeman	2297		
		<u>12254</u>		

12254 16
 25 2042
 14 892
 1150

Tweede Reeks. — Voor 8 jaar.

Witte en nietige briefjes 225 — Geldige stemmen 5182

Volstreckte meerderheid 1591.

13	Blancauert	1772	Coppieters	987
11	De Beule	1865	Haegens	1055
4	De Cock	1966	Pecters	1405
1	Goossens	1891		5455
12	Meeus	1858		1772
10	Rubbens	1870		1305
7	Van Kerckhove	1949		365

2247
 250
 1447

13169 14
 61 1886
 556

1896
 1020
 767

KATHOLIEKE KIEZERSBOND VAN ZELE.

Mijnheer J. Decker 3/6

Het Hoofdkomiteit van onzen Bond en de gekozene Gemeenteraadsleden hebben besloten, de leden der Onderkomiteiten en andere kiesbewerkers een AVONDMAAL aan te bieden als blijk van erkentelijkheid voor de be-
wezen dienst.

Dit avondmaal is vastgesteld op ZATERDAG 30ⁿ NOVEMBER aanstaande, om 6 ure 's avonds ZEER STIPT, in het lokaal van het Davidsfonds.

Ik heb de eer UEd. uit te noedigen aan dit vriendenmaal te willen deelnemen en bid U de verzekering onzer erkentelijkheid en verkleefdheid te willen aanveerden.

ZELE, den 25 November 1895.

NAMENS HET HOOFDKOMITEIT :
DE VOORZITTER,
C. RUBBENS.

Gedrukt bij H. Wils-Wiels, te Zele.

1897 ZELE IN FEEST

CESAR MEEUS 25 JAAR BURGEMEESTER.

Twee jaar na de opwindende Gemeenteraadsverkiezing werd de bevolking opgeroepen deel te nemen aan de grote feestelijkheden voor het 25-jarig ambtsjubileum van de burgemeester.

De opkomst van de bevolking en de deelname aan de praalstoet was algemeen; van politiek geleuter niets te horen, over kritiek niets op te merken, een heldere dag, geen vuiltje aan de lucht, een heerlijk feest vol plechtigheden, veel vertoon in een kermisstemming die iedereen kon verblijden.

Vroeg in de morgen aanhoudend kanongebulder, vroeg in de morgen jubelend gelui van feestklokken, bim-bam de hele dag door. De mensen vroeg wakker geschoten ook vroeg te been, veel begankenis buiten, in groepjes naar kerk of kapel, kuierend of babbelend met vriend of kennis over het grote feest van Mijnheer de Burgemeester. Nieuwsgierig en blijgemutst wilde iedereen van dichtbij meemaken wat er die dag al zou te zien en te horen zijn in het dorp waarin het anders altijd zo stil en rustig was.

In de nanoen om 1 ure vormde de stoet zich op de Kouter aan het Kapelhof. Een reuze-stoet was het. Nog nooit te zien geweest! Vooraan de gendarmen te paard en fanfaremuziek «De Leerzuchtige Broeders», dan aansluitend de zangers «Vlamingen Vooruit» van Huivelde, schoolkinderen in massa van alle onderwijsinstellingen samen, de Maatschappij «Het Huivelds Welzijn», bolders «De Ware Vrienden van Rinkhout, bolders «Vrienden van 't Vermaak» van Wezepoel, bolders van Durmen, bolders «De Eendracht» van 't Dorp, bolders «De Ware Vrienden» van de Kouter en de bolders «Broederband» uit de Langemuntstraat, «De Ware Vissers» van de Kouter, de mannen van St. Elooi Avermaat, de «Kaatsers van het Dorp», de fanfaremuziek van de Heikant, de zangers «De Eendracht» van de Heikant en de zangers van Kamershoek, 't rhetorika «Yver tot de Moedertaal» van de Zandberg, duivenmelkers «De Gouden Duif» Kouter en de melkers, «De Verenigde Vrienden» eveneens van de Kouter, de duivenmelkers «De Raaf» van Durmen, de balpijpers «De Confraters» van 't Dorp, de doelboogschutters «Willem Tell» van Durmen, de veloclub van 't Dorp, de Boerenbond, 't Davidsfonds, de St. Jozefsgilde, de Broederschap O.L.V. VII WEEEN Kouter, St.-Rochus Stokstraat, de handboogschutters «St.-Sebastiaan», de harmonie «Ste Cecilia» en de Jubilaris zelf met gevolg. Dat gevolg bevatte o.m. de Gouverneur van de Provincie, Senatoren en volksvertegenwoordigers van het arrondissement, de

arrondissementskommissaris, de schepenen en gemeenteraadsleden, Fr. Van Hemelryck, Gustaaf Haegens van de Fanfare, secretaris J. De Meulder en E.H. Pastoor Haems.

Tussen een dikke haag wuivende menigte ging de optocht langs de Nieuwe straat (Drieputtenstraat), Dries, de Langemuntstraat naar de kerk voor het Te Deum. Intussen stapte de stoet verder naar de statie, de Zandberg, de Plaizantstraat (Dr. A. Rubbensstraat), de Grote Markt voor het defile aan het Gemeentehuis. Het aanbieden van geschenken en bloemen, zoveel bewijzen van waardering voor de graaggeziene burgemeester, ging het BANKET vooraf, dat banket met 'n menu van negen schotels en een wijnkaart met Bordeaux, Bourgogne en champagne.

Het publiek kreeg achteraf muziekconcerten van de Harmonie, de Fanfare De Leerzuchtige Broeders en de Fanfare Heikant. Het Gemeentehuis was heel verlicht naar de avond toe, om 8 u. ging de «lichtstoet» uit, onmiddellijk gevolgd van een «prachtig vuurwerk» op het Zandbergplein. Geen zweem van politieke actie stoorde de feestelijkheden. Alles verliep rustig, Zele was niet verdeeld over de erkenning van het gezag van burgemeester Cesar Meeus.

DE WETGEVENDE VERKIEZINGEN VAN 27 MEI 1900.

De propaganda van de «Katholieke Kiezersbond van Zele» werd bij deze verkiezingen eens te meer grondig en in alle hevigheid gevoerd. Op grote affiches oproep tot de kiezers, in manifesten bede tot de katholieken daadwerkelijk mee te helpen in de kiesstrijd. De politieke geschriften werden ondertekend door drie invloedrijke personen van Zele: Adolf De Stoop de deken, Cesar Meeus de burgemeester, Camiel Rubbens de voorzitter van de katholieke bond.

Een priester openbaar in de katholieke politiek betrekken wekte verbazing en was op zijn minst opzienbarend. Voor de eerste maal werd van dit intimidatiemiddel gebruik gemaakt. Voor de eerste maal werd de godsdienst in de partijpolitiek gebruikt als strijdmiddel tot ergenis van de gelovigen die niet tot de politieke partij behoorden. Om naar deze middelen te grijpen moesten er wel belangrijke redenen zijn. Het is zo dat voor het eerst «de evenredige vertegenwoordiging» bij het toekennen van de zetels zou toegepast worden, wat de klerus blijkbaar zorgde baarde. Hij vreesde de onzekere uitslag en was bovendien zeer geprikkeld en danig opgeschrikt door het geweld en de opstandigheid waarmee betogingen werden gehouden in de grote steden. Scheurgroeperingen in eigen partij (de Daensisten) en de hardnekkige strijdmethodes van socialisten en andere jonge wachten stoorden de rust en de veiligheid van

de behoudsgezinden en de hogere geestelijkheid. Zij achtten de politieke en godsdienstige toekomst van het land in gevaar, zij vreesden voor de vrije scholen en verscherpten hun houding voor de bescherming van hun gevestigde posities. Zo spoorden ze de pastoors aan samen met de plaatselijke openbare overheid overleg te plegen en zo mogelijk samen op te treden, ze richtten strijdcomités op per wijk en per gehucht en stuurden propagandisten van huis tot huis om de mensen te leren stemmen.

De oproep tot strijd werd in de katholieke kringen algemeen opgevolgd. Hier en daar werden tot zelfs anti-socialistische kringen gesticht, de strijdkreet van de Boerenkrijg « Te Wapen » werd nog eens bovengehaald en de slogan « Voor de Ziel van het Kind » werd gelanceerd.

Te Zele bleef het betrekkelijk kalm. Er was hier geen anticlericale strijdvorming, er was geen lokale liberale partij, noch een socialistische. De niet-katholieken waren niet georganiseerd en verdwenen in de zwijgende massa van de ontevredenen.

De katholieke partij won glansrijk de verkiezingen en redde in haar ogen het katholieke bewind in het land voor de komende vier jaar.

Wetgevende Kiezingen

VAN 27 MEI 1900

Op ZONDAG, 13 MEI aanstaande, zal er om 5 ure naanoe, eene algemeene kiesvereeniging gehouden worden in DE GROOTE KROON.

Al de Katholieke Kiezers worden verzocht deze vergadering bij te wonen.

De Heeren Kandidaten Volksvertegenwoordigers en Senators zullen er tegenwoordig zijn en eene aanspraak houden.

Namens den Katholieken Kiezersbond van Zele :

A. De Stoop, Cesar Meeus, C. Rubbens.

Zelee — drukkerij van J. De Smedt-Van Haver & Co.

TEGEN DE FELLE AANTIJGINGEN

van katholieken op alles wat niet van hen was rees meer en meer weerstand ook op den buiten. De andersdenkenden voelden zich gekwetst in hun godsdienstige overtuiging. Het schimpen en verwijten, de aanvallen en broodroof zetten kwaad bloed bij de andere partijen, de vijandigheid en politieke hartstocht stegen overal ten top. Er werd van weerszijden nijdig naar de pen gegrepen, de haantjes vooruit sprongen op tafel en voerden het hoge woord in de dorpskerken. Naderhand ontaardden de herhaalde wrijvingen in onverdraagzaamheid die leidde naar een betreuenswaardig fanatisme.

DE POLITIEKE RELLEN EN BETOGINGEN

in de grote steden dreven langzaam af naar de buiten. Vooral het verzet van vrijzinnigen, liberalen, socialisten, onafhankelijken, scheurgroepen, de daensisten in Aalst, de Combisten in Brussel vormde zich in kampen tegen de katholieke meerderheid. We weten dat priester Daens de beschermer was van de katholieke werklieden, de Combisten te Brussel waren de volgelingen van de franse staatsman J.L. COMBES, die minister-president was van Frankrijk van 1902-1905. Hij voerde de volledige scheiding van Kerk en Staat door in Frankrijk, dreef het zo ver godsdienstonderricht te verbieden in de scholen. Een en ander leidde tot een scherp conflict met het vaticaan in 1904.

HET GEVLEUGELD WOORD VAN JONGE REDENAARS

weerklonk in al de partijen op meetings in de lokalen, talrijke partijbladen verschenen om de nieuwe ideeën te verkondigen. Het volk kon zich aan dit opgehitst politiek gedoe ergeren of verlustigen naar smaak of goesting. Aan de wrange polemieken, aan de soms wel kwalijk kwetsende persoonlijke aanvallen of drijfverijen kwam geen einde. Het was de tijd van de kleingeestige, dwaze dorpspolitiek.

Het onwaardig politiek vertoon bracht de mensen natuurlijk niet tot elkaar, integendeel de mensen verwijderden zich van elkaar, de verdeeldheid steeg ten top.

Zelee was een spiegelbeeld van de politieke toestand in Vlaanderen. Bij de wetgevende verkiezingen van 1904 verloor de katholieke partij een zetel van volksvertegenwoordiger aan de liberale kandidaat van het arrondissement Dendermonde: Cesar VAN DAMME van BAASRODE.

Onder de voornaamste vaandeldragers van de «Katholieke Kiezersbond» op dit tijdstip stonden bekend de burgemeester Cesar Meeus, de gemeentesecretaris J. De Meulder, Dr. Armand Rubbens, Leonard Walraeve, Alfons Goossens, Cesar Van Kerckhove e.a. Ze konden rekenen op de volle medewerking en geestelijke steun van de kerk; het

huis aan huis bezoek en de sermoenen op de predikstoel waren van onschatbare waarde voor het uitdragen van hun politieke doeleinden. Het verklaart enigszins hun politieke macht, hun doeltreffende organisatie en hun ontastbare bewindspositie in het dorp.

IN DE OPPOSITIE

Rond 1904 stak een jonge Zeelse geneesheer het hoofd op: Dr. Victor Van Cauteren. Welbewust trad hij in het politiek strijdperk aan de kant van de liberale partij. Meteen stichtte hij een partij-afdeling te Zele. Zijn grote welsprekendheid en penvaardigheid brachten hem vlug aan de top van de partij. Hij was de overtuiging toegedaan de bestaande wantoestanden op economisch en sociaal gebied te kunnen opruimen en vooral het lot van de arme kleine man te kunnen verbeteren. Zijn politiek werd met hartstocht gestreden; hij omringde zich aan de linkerkant met ambachtslieden, arbeiders, knechten en meiden, aan de rechterkant met burgers, middenstanders, fabrikanten. Zijn algehele inzet en de overtuigingskracht van zijn redenaarstalent zweepten de massa minderbedeelde, zwakken en verdrukten op tot een grenzeloze verering van de man «die ze tot hun redder uitriepen». Ze vonden bij hem bescherming, begrip en gehoor, geneeskundige hulp in vele gevallen gratis verleend, goede raad.

Een eerlijke meningsuiting, een sympathieke omgang, een grote liefde voor de vrijheid waren de grootste troeven waardoor hij door de betere stand werd gewild.

HET SCHOUWSEL VAN DE POLITIEKE PERS

De pers speelde een belangrijke rol in het politiek schouwspel van 1906. Op 31 december 1905 was het eerste nummer verschenen van een nieuw politiek gericht weekblad: «Het Vrijzinnig Weekblad».

Het was het orgaan van de Liberale Federatie van het arrondissement Dendermonde, gedrukt door Emiel Lombaert te Lebbeke. In 1909 werd het omgedoopt in «De Strijd». Dit blad was vanzelfsprekend de spreekbuis van de liberalen en vrijzinnigen uit de streek van Dendermonde. Gretig gebruikten de jonge politici uit de liberale rangen van Zele deze krant om de vernieuwde ideeën te verspreiden. Zoals alle kopmannen uit de verschillende gemeenten nam vooral Dr. Van Cauteren gebruik van de krant om iedere week onder rubriek Zele of op de voorpagina een zeer opgemerkt artikel te laten verschijnen. Ook andere schrijvers namen van de gelegenheid gebruik de zaken die hen het meest beroerden in het blad te publiceren. Dit waren dan meer cultureel gerichte bijdragen met opvoedende strekking. De Zelenaars die het meest te schrijven hadden en graag werden gelezen naast Dr. Van Cauteren waren o.a. Gustaaf De Mets over het thema volksontwikkeling en sociale opvoeding, Karel Heirman, een kleermaker, over lokale toestanden,

Henri Minazio, de boekhouder van de «Zeloise» over financiële onderwerpen in het bestuur van de gemeente, Clemens Ide, meesterkleermaker, hoeden en klakken, een cultuurmens met een stokpaardje «de muziek als bron van schoonheid en geluk in het leven». De fanfare en andere culturele verenigingen kwamen meermaals aan bod in een stijl zoals Gaston Martens het zou gedaan hebben, ernst en humor door elkaar.

In het andere kamp werkten en schreven de voormannen van de katholieke meerderheid. Zij hadden veel meer pijlen op hun boog en veel meer materiaal ter beschikking. De kranten die wekelijks verschenen waren: «De Zelenaar» ondeugend weleens «Het Vuilblikske» genoemd, uitgegeven door drukker J. De Smedt-Van Haver, Statiestraat, «De Gazette van Zele» van Cesar Geens-Veldeman Hoogpoort en dan nog «De Welvaart van Zele» een katholiek weekblad van Michel De Geest, Dorp.

Jan Publiek las met spanning de politieke gedachtenwisseling van vriend en vijand, twisten die ophef maakten werden drukker besproken, gekruid met allerlei beschouwingen en tussen pot en pint aan de toeg uit de doekskes gedaan. Schimpen en schelden was wekelijkse kost, ruzie maken boeide de enen, ergerde de anderen. Waar is dat er een sfeer van onbehagen, van onverdraagzaamheid werd gekweekt. Bij warmbloedige naturen dreef dat ruziestoken op tot pure vijandigheid en fanatieke dorpspolitiek. Het verschijnen van de liberalen partij in de politieke arena met de vooruitstrevende Dr. Van Cauteren aan het hoofd bracht opschudding teweeg. De houding van de beide partijen werd steeds maar strakker en scherper, mede in het vooruitzicht van de Wetgevende Verkiezingen van 27 MEI 1906. In het land werd toen een ware veldslag geleverd. In 1904 hadden de liberalen vooruitgang geboekt op de socialisten.

Om de machtige katholieke partij doeltreffend te kunnen bestrijden hadden radikale elementen van de liberalen samen met groene en rode socialisten een kartelvorming kunnen doordrijven. Geen enkele stem mocht immers verloren gaan, de laatste kans voor de linkse partijen was aangebroken, zo werd geschreven. Het landsbestuur was in handen gebleven van de katholieke partij sedert het einde van de schoolstrijd in 1884. Tegen de duivelse samenzwering van liberalen en socialisten zouden de katholieken nu eens hemel en aarde verzetten om hun bewind te handhaven. De katholieke meerderheid heeft inderdaad stand gehouden ondanks het kartel, ondanks de Combisten te Brussel en Wallonië. Het kartel won weliswaar enkele zetels, maar priester Daens verloor zijn zetel en de combisten werden volledig verslagen. De katholieken bleven in de meerderheid met 8 zetels. De zegepraal stemde hen gelukkig en overmoedig; ze voorspelden dat de verloren gegane zetel in Dendermonde aan de liberaal Van Damme zou herwonnen worden bij de aanstaande verkiezing in 1908.

Twee jaar duurde de hartstochtelijke en onverbiddelijke strijd in het Dendermondse, die naarmate de verkiezingen naderden nog in hevigheid toenam.

Begin 1908 was het toen zo laat. Twee Zelenaars stonden op de kandidatenlijst: Dr. Armand Rubbens aan de zijde van lijstaanvoerder Tibbaut en Dr. V. Van Cauteren naast lijsttrekker Cesar Van Damme. De uitslag van de strijd bracht geen verandering mee, het bleef zoals het was, alleen de scherpe tegenstellingen waren groter geworden en de nijdigheid werd op bepaalde momenten op de spits gedreven.

Burgemeester Cesar Meeus had zich teruggetrokken als burgemeester om ouderdomsredenen en Dr. Armand Rubbens volgde hem op, kort na de hoger vermelde verkiezingstroebelen. Ter gelegenheid van zijn benoeming tot Burgemeester ontving Dr. Rubbens aan huis de gelukwensen en de huldeblijken van al de verenigingen, ook de huldeserenade van de Harmonie. De Fanfare bood zich eveneens aan ten huize van de nieuwe burgemeester voor een huldeserenade, maar de voordeur werd voor hun neus dichtgeklapt. Dit onvriendelijk gebaar kwam als een kaakslag aan bij de Van Cauteristen. Nu was de breuk tussen de twee partijen totaal en onverzoenlijk. De vurigsten onder de aanhangers van beide kampen, opgewonden en opgehitst, geraakten soms handgemeen, kasseien werden opgebroken, de twee muziekkorpsen blaasden om het hardst als ze mekaar toevallig moesten kruisen.

IN DIE RUMOERIGE TIJD geraakte ook onderpastoor Van Kwikkelberge in de politiek gewikkeld. Hij stelde zich hard aan als een niets ontziende strijder van kerk en partij. Hij viel iedereen en alles aan wat niet uitgesproken katholiek was. Hij was de meest besproken politieke figuur van het ogenblik, hij won de goedkeuring van de enen, maar ook het misprijzen van de anderen, hij werd geprezen en verguisd tegelijkertijd. Een hekeldicht van een zeelse molenaar:

KWIKKEL AAN DE HEMELPOORT

Aan de deur van de hemel klopte over tijd ne man.
Sinte Pieter sprong uit zijn bed vlugger dan iemand 't kan.
Haastig steekt hij zijn sleutel in het slot van de hemeldeur
en hij trekt de poorte open, hei, daar staat Van Kwikkel veur.

Onderpastoor uit een parochie uit het bisdom hieromtrent,
Die gekend is 't allenkante als een kiesagent,
Die niet kan « klappen » op ne preekstoel, maar kan briesen buik sta bij,
Op ketters en geuzen en franc-maçons bij.

Telkens als 't moest kiezing worden liep de heilige zwarte man
Bij de goede parochianen en dreigde met de ban,
voor wie dierf stemmen voor geuzen of ketters, zoals hij ze noemt,
En niet voor de papen, was voor eeuwig gedoemd.

En daar stond nu de broebeleir voor de deur van 't paradijs;
De portier liet hem niet binnen, zonder ontvangsbewijs,
Maar zijn meester God de Zone kwam daar juist op 't zelfde pas
En hij vroeg aan Sinte Pieter wie er aan de deure was.

Lieve Heer, sprak Sinte Pieter, en boog tot tegen de grond,
't Is weer een van die herders die zijn plichten niet verstond,
Die de vijandschap heeft gebracht tussen geus en katholiek
En die dacht dat zijn zending bestond uit politiek.

Christus bezag Van Kwikkel sterlings, van koleire werd hij rood
«Ha kaddé, laat mij eens horen, leg mij uw werken bloot,
Meent gij dat ik op de wereld ne kadotter ben geweest
Om alzo nu mijn lering te vervalsen om ter meest?»

Miserere, riep Van Kwikkel, met de ogen vol getraan,
't Is de schuld van onze pastoor. «Dat 'n trek ik mij niet aan.
Uw pastoor is een schepsel die, al is hij eigenaar,
Voor het oordeel zal verschijnen zoals de armste bedelaar»

«Gij kunt nu naar de duivel lopen en in 't vervolg zie beter toe
riep ons Heer en sloeg de poorte voor de neus van Kwikkel toe.
De rijstpap en de lepels, 't bommelde allemaal uit de kast,
't Was daarom dat het in «De Krone» zulke felle bierstroom was.

Een ander rijmdicht verscheen in de «Gazette van Zele» getekend
Zeghers, waarschijnlijk een universitair van Leuven die zich richt tot Dr.
Van Cauteren, eveneens universitair van Leuven, onder de titel
«GE LACHT» een pijnlijke woordenwisseling tussen twee intellectuelen,
de ene katholiek, de andere liberaal:

GE LACHT.

Ge licht en zijt voldaan om de gestoorde vrede,
Om 't groeien van uw werk van haat en heerszucht mede,
En als voor U de geus zijn lofschreeuw horen laat,
Vergeet ge de schande van het verraad.

Ge licht omdat men eindelijk durft papenvreten,
Omdat naar onze schaar wat modder wordt gesmeten,
Omdat men hier en daar verdoken samensluipt,
En op uw oude vlag wat zever neerdruipt.

Ge licht nu om de vlag die d'uwe ware gebleven,
Had de hoogmoed U bij de geuzen niet gedreven.
Ge licht al hebt ge zulks bijlange niet vandoen,
Want die U kennen weten't, man, ge licht groen.

Ge licht al roepen U de stemmen van 't verleden,
Dat ge niet waart gekweekt voor 't geen ge zijt op heden.

Lacht voort, och arme, vriend, waartoe zijt gij gekomen.
Ge moet nu lachen zonder schaamte en zonder schromen
Maar of ge lacht met ons en onzen vriendenband,
Wij zijn niet zonder schaamte, neen, maar zonder schand!

Ja lacht maar immer voort! Ge moogt om al deez woorden
Ook lachen met dien lach waar we ons nooit om stoorden.
Omdat de geuzenbende U niet meer en los laat,
En er voor Judas geen Damascusweg bestaat.

Het wederantwoord van Dr. Van Cauteren:

AAN ZEGHER.

En Gij, die zonder schaamte en zonder schromen,
Schijnheilig spreekt van valsheid en verraad,
Zegt mij, mijn vriend, waartoe zijt gij gekomen,
Die zelfs de doden niet met ruste laat.

Wat wilt ge mij van snoodheid laf betichten,
Gij die des geuzen stil getraan bespiedt,
Gij die zijn moeders grafzerk op gaat lichten,
En giftig sap op zielewonden giet.

Gij die hem treft met schuinse pennetrekken,
In wat heilig, trouw in 't herte draagt,
En op 't kind U kristelijk te wreken,
Aan d'egne moeder zijn vervloeking vraagt.

Doch weet, mijn vriend, dat 't kind niet hoeft te blozen
Voor haar noch U. 'k Heb 't herte gans gerust
En heb ik vrij d'andere weg gekozen,
'k Was van mijn recht lijk van mijn plicht bewust.

'k Wil, needrig kind der laagre klasse ontsproten,
Met woord en penne strijden tot het eind'
Voor 't burgersrecht, door uw partijgenoten
Zo lang, zo diep, zo schandalig steeds miskend.

Gij kunt mijn streven snoodheid noemen
En zeggen dat ik verraderswerk verricht,
De daad, waarom gij zoudt willen doemen,
Bij Gods gebod heet ik ze mijn plicht.

Al dreigt ge dat ge mij zult weg doen vluchten,
Al heeft uw kliek al lang mijn val verzind,
Al heb ik krist'nen wrok van U te duchten,
En treft uw broodroof mij in vrouwe en kind.

En daar gij 't godsdienstpunt komt aan te raken
En op den geus misprijzend neerziet,
Weet dat, spijs U, hij nimmer zal verzaken
Aan wat 't geweten en God hem gebiedt.

Doch weet dat hij die met een rein geweten
Voor 't recht zijns evenmens gekampt heeft en gestreefd
Ook jegens God heeft trouw zijn plicht gekweten
En geen genadestraal meer nodig heeft.

(Verschenen in het Vrijzinnig Weekblad van 18.1.1908.)

Dergelijke aanhalingen tonen ten voeten uit de aard van de politiek en de polemieken dezer dagen. De mensen geraakten er aan gewoon, ze vormden zich een eigen oordeel en kozen uiteindelijk partij voor de een of de andere kant. Met dit potsierlijk uitkafferen en opruiend verwijten waar al de energie werd aan besteed, kwam er geen of zeer weinig kentering in het betreuenswaardig lot van de kleine man. Kerk en Staat beschermden zo goed en zo lang mogelijk het bezit en de voorrechten van de bezittende klasse, terwijl de belangen van de lagere klasse schromelijk werden veronachtzaamd en de godsdienst werd aangewend om hun armzalig lot te doen dragen.

1909 was het herdenkingsjaar van 25 jaar ononderbroken katholiek staatsbewind. Bij de partijgenoten heerste blijdschap en vreugde, er werd gefeest en vlaamse kermis gehouden in de partijlokalen. Tussen de blijde feestklanken en lofzangen in de processies, de zegerijke Hosannah's en wuivende palmtakken door, was een wanklank te horen, de onafwendbare schrik van de hogere klasse voor de steeds meer opdringerige en eisende lagere klasse. De politiek sloeg over naar een klassestrijd die de eerstvolgende jaren zou kenmerken.

DE AFSCHAFFING VAN DE LOTING.

Ditzelfde jaar verscheen de Wet tot afschaffing van de loting. Koning Leopold II tekende de wet die alle Belgen gelijk zou maken voor de militiewet.

De loting voor het volbrengen van de militaire dienstplicht of de vrijstelling ervan, naar gelang de loteling een laag of hoog nummer trok uit de lotingstrommel, was het onrechtvaardig en verfoeilijk systeem dat Napoleon had nagelaten. Het volk brandmerkte het loten als een bloedwet waarbij rijkemanszoons zich met geld konden vrijkopen en de arme drommel zonder geld zich kon verkopen. Zo kwam het dat haast gans het leger bestond uit soldaten van arme gezinnen, kroostrijke maar zeer arme families. Ronselaars op verzoek van de rijken zochten de arme slachtoffers op die zich wensten te «verkopen». In vele gevallen

werden loters dronken gemaakt en in die onbewuste toestand tot het tekenen van een kontrakt « drie jaar soldaat » bewogen...

De oude militiewet die een schrijnend onderscheid maakte tussen rijk en arm, was reeds sedert vele jaren door alle politieke partijen aangeklaagd, maar tevergeefs. Sedert onheuglijke tijden trokken op de dag van het CONSUL de opgeroepen lotelingen naar de loting in Dendermonde.

*RECRUTEN VAN HET
GARNIZOEN VAN DENDERMONDE 1891.*

Klas 1891

4° Limiereregiment

1° Bataljon

3° Kompagnie

Met X getekend is een Zelenaar

Achiel De Clopper.

Wie er zich had ingetrokken kwam terug naar huis « zingend, met papieren bloemen versierd en gekroond met duivenrozen » om er de moed in te houden! 's Avonds laat hoorde men in de straten een laatste brabbelliedje als troost voor wat te wachten stond « en we drinken tot als 't op is.... veel liever drij jaar soldaat dan te werken gelijk een verken van 's morgens vroeg tot 's avonds laat... »

Een nieuw wetsontwerp was reeds van in 1881 ingediend waarbij de afschaffing van de loting was voorzien. Pas dertig jaar later, na dan nog

verhitte debatten in Kamer en Senaat werd ze gestemd: verplichte dienstdienst voor een zoon van iedere familie, 15 maand voor de infanterie, 2 jaar voor de andere wapens. In 1913 met het oorlogsgevaar voor ogen, werd de algemene dienstplicht ingevoerd voor alle jongelingen van 20 jaar. Dit was de historische gelijkschakeling van alle Belgen voor de legerdienst. De liberalen schreven deze verwezenlijking in hun vaandel, de socialisten ook hadden er voor gestreden en de sociale vleugel van de katholieken had er naar gestreefd. Algemeen werd dit feit als een wezenlijke vooruitgang voor de ontvoogding van middenstanders en werklieden beschouwd. In Zele kwam de nieuwe dienstregeling voor als een zege voor de linksen. De kristen democraten staken eveneens het hoofd op en lieten steeds meer en meer de stem horen in eigen partij naar het voorbeeld van de Daensisten.

Felle politieke strijd bleef de gemoederen opzweepen. De linksen streden met leuzen als «Van de pastoorsheerschappij verlos ons Heer». De katholieken predikten «Van de geuzen en ketters verlos ons Heer». Het werd de krachtmeting voor de Wetgevende verkiezingen van 1912: klerikalen tegen anti-klerikalen, misnoegde boeren tegen verontwaardigde grondbezitters, ontevreden burgers en middenstanders tegen de privileges van de conservatieve rijke lui, opstandige arbeiders voor een betere toekomst.

De maatschappij geraakte op kookpunt voor een nieuwe wereld die in de richting van meer democratie en sociale rechtvaardigheid evolueerde.

DE WETGEVENDE VERKIEZING VAN 2 JUNI 1912

was de grote aanloop naar de macht in het land om het streefdoel te verwezenlijken.

DE LIBERALEN vormden opnieuw kartel met de SOCIALISTEN. Zij brachten een kandidatenlijst naar voor in het Dendermondse met o.a. Cesar VAN DAMME, de uittredende volksvertegenwoordiger, Victor VAN CAUTEREN, de geneesheer als plaatsvervanger, en Luc. Vertongen, de socialist van Brussel, als vertegenwoordiger van de socialistische partij.

Het politiek programma legt vooral de nadruk op:

rechtzinnige inzichten tot herstructurering van het staatsonderwijs. Invoeren van een behoorlijk ouderdomspensioen (1 fr. per dag). Bevrijden van de landbouwers van het onrechtvaardig pachtstelsel (de pachter kon b.v. binnen de 24 uren uit zijn hoeve gedreven worden en de huismeublen, het vee en de veldvruchten aangeslagen, wegens achterstalige pachtgelden, zelfs de pacht van het lopend jaar). Herhaaldelijk wordt hevig verzet gepredikt tegen de beschuldiging en aantijgingen als

«geuzen, ketters, vrijdenkers, kerkvervolgers, kloosters verbranden en nonnen vermoorden, Christusbeelden verbrijzelen en paters ophangen...» men zou voor veel minder griezelen!

Aandacht vooral voor verdediging en bescherming van de kleine burgerij, de middenstand, de vrije beroepen en ambachten, de boer en de werkman. In vette letters gedrukt verspreiden zij de slogan «VOOR VRIJHEID, VOLK en VADERLAND»

DE SOCIALISTEN, die zonder eigen kandidatenlijst aantreden, roepen hun volgelingen op te stemmen als één man op de kop van de kartellijst met liberalen. ZIJ streven in hoofdzaak voor:

Verzekering tegen arbeidsongevallen, tegen ziekten, voor een ouderdomspensioen, een wet die de werklieden beschermt tegen de willekeur van de werkgever. Voor zuiver algemeen stemrecht «één man en één stem!» Voor wetgeving op de arbeidsduur, op de kinderarbeid, op een minimum dagloon.....

DE KATHOLIEKEN bezweren de kiezers te stemmen voor hun godsdienst, voor rust en orde, voor de welvaart van het Vaderland. Zij stellen de verkiezingsstrijd aan de bevolking voor als twee legers in staat van oorlog tegenover elkaar, het leger der goddelozen, de volgelingen van de loges, en het leger van de gelovigen, die willen vechten om te zegevieren. In hun propagandaschriften hangen ze een afschrikwekkend beeld op van de tegenpartij, die het uitbrult als: «A bas la calotte - weg met priesters en kloosterlingen - van 't ongedierte der papen, verlos ons Heer... De meest godslasterende aantijgingen worden de «geuzenboel» in de mond gelegd.

Haat en nijd stijgt natuurlijk ten top in deze opwindende atmosfeer. In het katholiek weekblad «De Welvaart van Zele» van 2 juni 1912 staat het allemaal te lezen waarvoor de strijd dient gestreden: «VOOR VRIJHEID van GODSDIENST, VRIJHEID van ONDERWIJS, VRIJHEID van TAAL».

De voornaamste kandidaten zijn: HH. Tibbaut, Bruyninx, Van Sande, Vermeersch, Rubbens.

In de LANDWACHT kunnen we het lezen dat de katholieke partij een schitterende zegepraal heeft behaald. Hier enkele cijfers:

	<i>Katholieken</i>	<i>Kartel</i>
KANTON ZELE	6285	2172
KANTON HAMME	6592	1115
KANTON DENDERMONDE	10687	5143
KANTON WETTEREN	8913	2536

...rij... goed eer ge stemt. De verant

Stemt dus onde

WETGEVENDE KIEZINGEN.

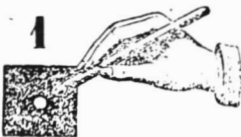
Kath. Kandidaten

Kamer.

- TIBBAUT Emiel**,
advokaat, uittreidend volksvertegenw.
- BRUYNINX Leo**,
advokaat, uittreidend volksvertegenw.
- VAN SANDE Victor**,
geneesheer, uittreidend plaatsvervangend volksvertegenw. te Wetteren.
- VERMEERSCH Victor**,
notaris te Dendermonde.
- Plaatsvervangende kandidaten :*
- VERMEERSCH** voornoemd.
- MAEYENS Prosper**,
notaris te Hamme.
- RUBBENS Armand**,
geneesheer, burgemeester te Zele.
- NEERINX Robert**,
burgemeester te Baasrode.

Senaat.

- MERTENS H.**,
uittreidend senator te Cruybeke.
- Baron de NEVE de RODE**,
uittreidend senator, burgemeester te Waasquaster.
- VAN MAEMEN J.**,
uittreidend senator, burg. te St-Niklaas.
- Ridder Oscar SCHELLEKENS**,
advokaat te Dendermonde.
- Plaatsvervangende kandidaten :*
- Ridder O. SCHELLEKENS**, voorn.
- Graaf de BROUCHOVEN de BERGEYCK**, uittreidend volksvertegenw.
- LIBBRECHT Karel**,
rijveraar te Wetteren.

Stemt allen op 2 Juni voor de katholieke kandidaten !

VOOR DEN SLAG.

Daar staan nu de twee strijdende legers, in slagorde geschaard, gereed om den kamp aan te vatten. Wie zal er zegerierend uit den slag komen ?

Die vraag oplossen, hangt van u af. Het zal niet overbodig geoordeeld worden, u, in korte woorden, het programma der twee strijders vooroogen te leggen, opdat gij gewetensvol zoudet handelen.

Daar staat het leger der goddeloozen of de volgelingen der loge.

Wat wil de loge ?

Zij wil hier komen baas spelen gelijk in Frankrijk ;

Zij wil hier komen rooven en stelen gelijk in Frankrijk ;

Zij wil hier de katholieken komen plagen en aftergen gelijk in Frankrijk ;

Zij wil hier ook iedereen bespieden, verklikken en overdragen gelijk in Frankrijk ;

Zij wil ons doen leven en sterven gelijk honden, zooals het gaat in Frankrijk.

— En hier staat pal en onbeschoemd het machtige leger der gelooven-den, rood zijne banier geschaard, waarop in gouden letters prijken de vrijheden waarvoor het strijden en sterven wil :

Vrijheid van onderwijs,

Vrijheid van godsdienst,

Vrijheid van taal,

Vrede en welvaart voor het land, enz.

Welnu, kiezer, welk programma verkiest gij ?

Zullen wij, vrije Belgen, ons onder den hiel laten leggen van de hatelijke donkerheeren der loge ?... Nooit !... Wij zijn vrij en willen het blijven.

In de kiezingen van 2 Juni staan vooral op het spel : *de vrijheid van Godsdienst en de vrijheid van onderwijs*. Voor het vernietigen dezer vrijheden werkt de kartelblok : deze wil op ons vrij en katholiek land de afschuwelijke drukking doen wegen, welke in Frankrijk heerscht. Daarom streeft hij naar het bewind en vraagt uwe stem.

Gaat gij in den strik loopen welken men u spant ? Gaat gij uwe stem geven aan zijne kandidaten, opdat deze dan zouden kunnen werken om *uw recht te ontnemen in vrede uwen godsdienst uit te oefenen; het recht uwe kinderen naar de school meer keus te sturen ?*

Gaat gij er in toestemmen dat ons land een *hulphuis* worde van het *maçonnieke en Comhistische Frankrijk* ?

Wilt gij integendeel dat de *gewetensvrijheid van elkeen* voortls bij ons geëerbiedigd worde ; dat de *school zonder God niet verplichtend voor uwe kinderen gemaakt zij* ; dat het land voortga rust en vooruitgang te genieten en nog lange jaren dien schoonen naam dragen van : **« Het rijkste land der wereld »** titel die België verschuldigd is aan zijne grondwet en aan het katholiek Staatsbestuur ?

Welaan dan, weg met de kartelmannen ! dat dit slecht maçonniek woekerkruid in Frankrijk groei, als 't wil, maar niet in België.

Stemmen wij allen eenparig boven de lijst,

onder nummer 1,

voor de katholieke kandidaten. Meer dan ooit dringt deze stemming zich op voor het algemeen belang van den godsdienst, van het vaderland en van de vrijheid !

niet overbodig
nma der twee
det hardelen.
ngen der ioge.

nkrijk ;
ergen gelijk in

in ovenfragen

oals het gaat

tige leger der
ouden letters
wil :

d, enz.

leggen van de
vrij en willen

l : de vrijheid
nietigen dezer
en katholiek
in Frankrijk
l uwe stem.

Gaat gij uwe
uden kunnen
nil te oefenen;

worde van het

en voortls bij
rplichtend voor
vooruitgang
dragen van :
uldigd is aan

lecht maçon-
niet in België.

ezestemning
an het vader-

ons !
deelt !

t, die nu ook
reef vroeger :
in de looe ver-

t liberalismus

t der liberalen

r heeft gezegd :

Laat ons nu, vrienden, die mannen hun gedrag eens onderzoeken.
Wat hebben wij kunnen hooren op het vlaggefeest der liberale jonge
wacht van Zele, op 5 Mei ?

Al de liederen die er in dien stoet gebruld werden, liepen over
van godsdienstliefde : 't was een gedurig en aanhoudend zingen : A bas la
calotte, weg met de priesters en kloosterlingen, van 't ongediarte papen
verlost ons Vaderland ! En dan de perel van dit alles, de zoo de hatelijke en
meer dan schandlige woorden, gezongen op de wijze van « wij willen God »
« Weg met hen die zwoeren voor 't Kruis ! Weg met het Kruis ! ».

Hoe afschuwelijk toch !

Ah vrienden, wij kunnen het u verzekeren dat honderden katholieken
en meer dan één rechtgeaarde liberaal, hun hart voelden toenippen van
verontwaardiging bij die God tergende woorden.

En onze liberale kandidaten keurden die handelwijze goed door hunne
aanwezigheid in den stoet. Propre mannen, niet waar, kiezers !

In den geuzenstoet van 15 Oogst te Brussel ging het niet beter.

Oordeelt, kiezers, over hetgene wij letterlijk aanhalen uit een manifest
van Dumont, afgescheurde democraat.

« Wij moesten dan naar Brussel gaan, wij die van niets wisten en wij
gingen daar in die goddelooze en krapulenze stoet en dat nog op O. L. V.
Hemelvaart. Honderd duizend socialisten en liberalen gingen manifesteer-
en tegen 't Christen Onderwijs om de arme kinderkens van den christen
werkman met geweld naar de slechte scholen te doen gaan..... 't was daar
'nen geuzenboel : a bas la calotte : Weg met de kloosters : weg met priesters.

In den stoet vóór ons, demokraten, werden priesters vertoond met ver-
kenskoppen en met slecht vrouwvolk. Walgelijk....., had ik kunnen gaan
loopen, ik was weg. » enz.

Daar ook klonken niets dan geuzenliederen ; de *carmagnole* onder an-
dere waarin gezongen wordt :

« Met Christus naar den vuilhoop.

Met O. L. Vrouw in den paardenstal ».

Allo, kartellisten verdedigt U !

Toont dat ge den godsdienst eerbiedigt !

Zegt ons, waarom men in de steden bijna geene plakbrieven ziet of er
staat een priester of kloosterling op, op de meest schandlige wijze voor-
gesteld ?

Waarom liberalen, hebt ge u met de socialisten vereenigd, wiens pro-
gramma gansch verschillend is van het uwe. Doodenvoudig om met meer
geweld den godsdienst te kunnen bestrijden ?

Waarom riep Piet Van Humbeeck, vrijmetselaar en hoofd der liberale
ministers in '79 : « Wij gaan het katholicismus als een lijk begraven.

Ongelukkiglijk voor hem werd de spreuk bewaarheid : wie een put
maakt voor een ander valt er zelf in.

Waarom mocht men onder dat liberaal bestuur in de scholen geenen
godsdienst onderwijzen ?

Waarom wilt gij nu niets erkennen dan onzijdige scholen, die wezenlijk
goddeloos zijn, want onzijdigheid bestaat niet. Vandervelde, Lafontaine,
De Brouckère en andere leiders der kartellisten hebben dit zelf meer dan
eens bewezen.

Waarom willen de liberalen overal de hospitalen verwereldlijken ? De-
edelmoedige ziekenzusters, van het ziekbed der arme verklieden, niette-
genstaande zij zelf verre overtuigd zijn dat wereldlijke ziekenoppassers op
verre na die liefde en opoffering niet hebben die eigen zijn aan de gast-
huisnonnen ?

Antwoordt daarop liberalen, gij zult ons plezier doen !

En toch zijn de liberalen tegen den godsdienst niet want, zeggen ze,
Cesar Van Damme zit al 8 jaren in de Kamers en nog zijn al de kloosterlin-
gen en priesters niet verjaagd.

O ! domme spotternij ! Juist of die genius maar den vinger uit te stekers
had om al de kloosters en kerken te doen rooven en onze priesters te verjagen.

Neen lummels, de godsdienst oorlog is hier nog niet losgebroken als
in Frankrijk en Portugal, omdat Cesar Van Damme tegenover eene katho-
lieke meerderheid staat.

Maar moesten ooit de kartelmannen zegevierden dan zoudt ge dien
phenix uit al zijne kracht aan den vervolgingswagen zien trekken.

Dan ja ! zou hij zijnen vervolgingsreest hot vieren, hij, Cesar Van Dam-
me, die in de Kamers riep : « DE POLITIEK VAN COMBES — waaronder
de hevigste kerkvervolgingen in Frankrijk plaats hadden — IS DE GOEDE.

Daarom kiezers, schenk uwe stem niet die goddeloozen, maar stemt den
2 juni als één man voor onze volksminnende katholieke kandidaten, die toe
eene partij behooren die sinds 28 jaren ons land langs den weg van vrede-
en vrijheid, aan het toppunt der natien heeft gebracht.

Weg met de godsdiensthaters.

Leve de Katholieke partij.

Kiezers, stemt allen onder nummer 1

Kiezers, gedenkt morgen de

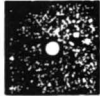

Bij deze verkiezingen was voor de eerste maal een zetel meer toe te kennen, dus 4 in plaats van 3. De katholieken behielden 3 zetels en het kartel behield de 4° zetel. Kristen demokraat Ducatillon, die afzonderlijk was opgekomen, werd verslagen.

De hartstocht waarmee de politieke campagnes waren gevoerd bracht de vrede en de rust in het dorp nog meer in 't gedrang. Het algemeen onbehagen, de ontevredenheid, onzekerheid met daarbij een dreigend oorlogsgevaar, stelden de gemoederen wel heel erg op de proef.

DE GEDEELTELIJKE WETGEVENDE VERKIEZINGEN VAN 1914

verliepen dan ook in een gedrukte stemming. De strijd lust van weleer was er ditmaal niet. De partijprogramma's werden met de bekende argumenten en verzuchtingen voorgesteld, veel wind en lawaai over klerikalisme en vrijzinnigheid, veel kritiek op de regering bij het invoeren van de algemene dienstplicht - alleman soldaat - geweeklaag over de ontzaglijke staatsuitgaven voor de landsverdediging, kritiek op de daarmee gepaardgaande zware belastingen, die vooral de kleine burgerij en de middenstand troffen, schrijft men. Anderzijds komen in de partijprogramma's veel meer en belangrijker voorstellen voor tot verbetering van de werkende klasse.

DIT IS DE OFFICIELE KIESBRIEF :

1	2	3	4
			
Tibbaut 	Van Damme 	Verraes 	VandenNieuwenhake
Bruyninx 	De Bruycker 	Lissens 	Van Langendriek
Vermeersch 	Van Haver 	Stoefs 	De Rycke
Leirens 	Janssens 	Goubert 	Vertongen
PLAATSVERVANGERS :	PLAATSVERVANGERS :	PLAATSVERVANGERS :	PLAATSVERVANGERS :
Leirens 	Van Gouteren 	Stoefs 	Verdickt
Maeyens 	Boddaert 	Goubert 	De Paepe
Rubbens 	Roos 	Lissens 	De Kerpel

DE UITSLAG van de verkiezingen bleef ongewijzigd:

3 katholieken Tibbaut, Bruyninx en Vermeersch
1 liberaal Cesar Van Damme

en met deze volksvertegenwoordiging brak de oorlog uit op 4 augustus 1914.

De Duitsers bezetten ons land, behalve het kleine strookje aan de IJzer, de Belgen stopten de politiek en sloten wonderbaar dicht bijeen om in een algeheel verzet tegen de vijandige bezetter op te treden.

Frans De Loose.

ZEELSE SOLDATEN VOOR FRANKRIJK

DE CONSCRIPTIE TE ZELE GEDURENDE DE FRANSE OVERHEERSING (1795 - 1814)

door

Dr ALBERT COUCKE

*In memoriam
dr Avil Geerinck,
burgemeester van Zele
(1971 - 1980).*

VIERDE DEEL. (1)

ONDERGANG VAN NAPOLEON EN EINDE VAN DE FRANSE OVERHEERSING.

(1812 - 1814)

1^e Hoofdstuk.
Het jaar 1812.

A. De tocht naar Rusland.

Na twee jaar krachtinspanningen en een niets ontziende conscriptie had Napoleon een reusachtig leger op de been gebracht: in het voorjaar 1812 stond een krijgsmacht van 450.000 man, waaronder 40.000 man cavalerie, aan de Weichsel samengetrokken. Bijna alle Europese staten hadden daartoe hun kontingent geleverd. Bij Lemberg stond een Oostenrijks hulpleger van 35.000 man onder Schwarzenberg opgesteld.

Tegen deze Grande Armée kon Rusland slechts een troepenmacht van 200.000 man, over drie legers verdeeld, aan zijn westgrens opstellen. Deze machtsverhouding dwong Rusland tot een strategisch defensief, terwijl het ondertussen onderhandelingen voerde met Engeland, Zweden en de Verenigde Staten van Amerika. Zo legde het de basis van de coalitie waaronder het Franse keizerrijk in 1814 zou bezwijken.

Napoleon verliet Parijs op 9 mei 1812 en trok op 24 juni met zijn 200.000 man sterke hoofdmacht de Njemen over, met als doel over Wilna (Litauen) en Smolensk Moskou te bereiken. Terwijl de Russen de strijd ontweken, trok de keizer op 13 en 14 augustus de Dnjeper over en schoot op 17 augustus Smolensk in brand. De Russische bevelhebber Koetoesov trachtte bij Borodino Napoleon tegen te houden om Moskou te beveiligen, maar op 7 september leed hij de nederlaag en werd tot de aftocht gedwongen. Met een tot minder dan 100.000 man uitgedund leger trok Napoleon op 14 september Moskou binnen.

Wat Napoleon hoopte, gebeurde evenwel niet: tsaar Alexander gaf zich niet gewonnen en Moskou werd door de Russen zelf in brand gestoken. Nadat Napoleon vruchteloos gepoogd had onderhandelingen aan te knopen, ving de Fransen op 19 oktober de terugtocht aan. In de vroeg invallende winter beleefde het Franse leger het drama van de terugtocht onder de niet aflatende aanvallen van de kozakken en van het leger van

---

(1) Zie Ie, IIe en IIIe deel in het Jaarboek 11, 1979-80, 12, 1980-81 en 13, 1981-82.

Koetoesov. Het dramatisch hoogtepunt was de overtocht van de Beresina op 26 tot 29 november.

Eerst aan de Njemen hield de achtervolging op en op 19 december trokken de schamele resten van de Grande Armée de stad Koningsbergen binnen. Napoleon, die het leger verlaten had te Wilna en zich incognito per slede naar Frankrijk teruggehaast had, kwam op dezelfde dag te Parijs aan.

B. Lichting van de klas 1812.

1. De wet.

In het vooruitzicht van de tocht naar Rusland had de senaat reeds op 20 december 1811 het besluit uitgevaardigd om 120.000 man te lichten uit de klas 1812. (2) Op 5 januari 1812 deelt de prefekt aan de maires mede dat volgens een Décret Impérial aangaande de lichting van de klas 1812, de Conseil de recrutement zal zetelen op 9 februari en dat alle voorafgaande operaties tegen die datum moeten afgelopen zijn. Voor het arrondissement Dendermonde schrijft hij voor dat de maires hun alfabetische lijst van de conscrits moeten afsluiten op 23 januari en ze tegen de 26e aan de onderprefekt te Dendermonde bezorgen. De loting zal dan op de 28e beginnen. Hij beveelt de maires de uiterste zorg aan bij de werkzaamheden van de conscriptie en wijst hen op hun plicht de zitting van de Conseil de recrutement en de loting bij te wonen. Hij besluit met zijn tevredenheid te uiten over het gunstig verloop van de lichting van de klas 1811, waarbij weinige onwilligen te noteren vielen en verhoopt een even gunstig verloop voor de lichting van de klas 1812. (3)

Op 7 januari schrijft de minister van oorlog aan de prefekt dat het kontingent voor het Scheldepartement bepaald is op 1.762 man, die aanstonds in aktiviteit moeten gesteld worden. De door refractaires veroorzaakte leemten moeten aangevuld worden met conscrits van de klas 1811. (4)

Een week later, 14 januari, deelt de prefekt dit mede aan de maires. Tegelijkertijd zendt hij een affiche met de aanduiding van de verdeling van het kontingent over de vier arrondissementen. Het aandeel van het arr. Dendermonde is bepaald op $513 + 1$ voor de gereformeerden = 514. (5)

Op 21 januari bericht hij dat de Conseil de recrutement voor Zele zal zetelen in de mairie te Dendermonde op 19 februari om de aanvragen tot vrijstelling, afkeuring en plaatsing achteraan het depot te onderzoeken.

---

(2) *Bulletin des Lois* 409, nr 7510.

(3) *Gaz.*

(4) *RAG, Schelde* 1621.

(5) *RAG HF A* 253, *Affiche.*

Alle aangeduide conscrits zullen op 20 februari te 8 uur te Dendermonde samenkomen om naar Gent te vertrekken. Hun aankomst aldaar is bepaald op 23 februari. (6) Op 27 januari echter veranderen de instructies: voor de kantons Lokeren, St. Gillis, St. Niklaas, Hamme, Dendermonde en Zele is het vertrek uit Dendermonde bepaald op 22 en de aankomst te Gent op 24 februari. (7) Intussen had de onderprefekt het contingent voor Zele bepaald op 50, zonder bijvoeging voor de gereformeerden. (8)

II. Het opmaken van de conscriptielijst 1812 voor Zele.

Alles gebeurde op de gebruikelijke manier. Men begon met een lijst aan te leggen van de jongens geboren in 1792. Er waren er 146. Daarvan werden de overledenen afgetrokken (72 = 50%), een uitgewekene en een die spoorloos was. Ingewekenen zijn er niet op vermeld, zodat men tot een saldo kwam van 72. (9) Daarop steunende maakte de maire dan zijn alfabetische lijst op van de conscrits 1812 en stuurde ze, samen met die van de andere vier gemeenten van het kanton, naar de onderprefekt te Dendermonde.

Op zijn beurt stelde de onderprefekt de lijst samen voor het kanton Zele en daarna, met die van de andere kantons, de lijst voor het arrondissement Dendermonde. Deze laatste lijst werd naar Gent opgestuurd, waar de prefekt de gezamenlijke lijst voor het departement opstelde. Van al deze lijsten is alleen de lijst bewaard gebleven met de uitslag van de loting «Canton de Zele. Classe de l'année 1812. Liste du tirage des conscrits.» Ze bevat 139 namen uit de klas 1812 met, helemaal vooraan geschikt, 2 namen uit de klas 1811. (10) Per gemeente waren het: 76 uit Zele (11), 22 uit Berlare, 11 uit Grembergen, 27 uit Overmere en 5 uit Uitbergen.

III. Oproeping van het Zeelse contingent van de klas 1812.

De 50 conscrits, aangewezen om het contingent voor het kanton Zele te vormen, werden reeds op 19 februari 1812 aangeduid. Ze moesten op 22 februari naar Gent vertrekken en er twee dagen later aankomen. Vandaar vertrokken ze dan naar de eenheid waarvoor ze bestemd waren.

---

(6) *Ibidem. Affiche.*

(7) *RAG, Schelde 1621.*

(8) *RAG, Schelde 1620.*

(9) *GAZ.*

(10) *RAG, Schelde 1603.*

(11) *Namelijk 72 uit de lijst van de gemeente + een uitgestelde van de klas 1811 + 3 ingewekenen.*

- a. *Drie man werden op 26 februari ingelijfd bij de Cie de Réserve, waarbij ze reeds dienden als vervanger:*
1. GOOSSENS Charles Jacques — Z, 8 jan 1792 — Corneille & Marie Anne Van Onderbergen — Z, Kloosterken — Landbouwer.
  2. STEELS Jean Baptiste — B, 24 maart 1792 — Egide François & Marie Bernardine Van Damme — B — Wever. Door de maire van Zele als deserteur gemeld op 24 juli 1813.
  3. VERDONCK Charles Benoit — Z, 20 okt 1792 — Joseph & Adrienne Van Eetvelde — Z, Kloosterken — Landbouwer. Behoorde tot de 126 man die op 12 juli 1812 naar Mainz vertrokken om er ingelijfd te worden in het 2e Bon 43e Rég de Ligne.
- b. *Dertien man werden op 4 maart ingedeeld bij het 43e Rég de Ligne:*
4. DE BRUYCKER Bernard — U, 23 feb 1792 — Josse François & Jeanne Martine Beirtens — U — Wever.
  5. DE CLEENE Joseph — Z, 31 jan 1792 — Pierre Emmanuel & Marie Dorothée Heirwegh — Z, Wezepoel — Hoefsmid.
  6. DE MAER Pierre — O, 15 dec 1792 — François & Marie Françoise Van Waes — O — Wever.
  7. DE MAESSCHALCK Benjamin — St. Niklaas, 15 okt 1792 — Marcel & Jeanne Brigitte De Leenheer — Z, Huivelde — Kuiper.
  8. DE RIJCKE Pierre — O, 28 april 1792 — Théodore & Elisabeth Roels — O — Kleermaker.
  9. D'HOLLANDER Jean — G, 28 maart 1792 — Jean François & Jeanne Cath. Dierick — G — Werkman.
  10. MERTENS Séraphin — O, 2 maart 1792 — Jean François & Colette Govaert — O — Landbouwer.
  11. SCHEIRE Pierre — O, 26 nov 1792 — Livin & Marie Jacq. Neus — O — Landbouwer.
  12. VALCK Emmanuel — B, 11 juli 1792 — Jean & Pétronille Jacq. De Coninck — B — Dagloner.
  13. VAN CAUTEREN Jean Ludgère — Z, 24 maart 1792 — Josse & Anne Jossine Van Malderen — Z, Avermaat — Dagloner.
  14. VANDE WIELE Benoit — B, 5 maart 1792 — Daniel & Marie Colette Van Hassel — B — Landbouwer.
  15. VAN LOKEREN Jean — Z, 22 okt 1792 — Pierre Jean & Marie Thérèse Dekegel — Z, Heikant — Landbouwer.
  16. VERHELST Jean Jacques — Z, 17 feb 1792 — Bernard & Jeanne Cath. Van Avermaet — Z, Hoek — Landbouwer.
- c. *Op 4 maart eveneens werd één man ingelijfd bij het 9e Artillerie à pied:*
17. DE LEENHEER Ludgère Emmanuel — Z, 4 juni 1792 — Pierre & Anne Jacq. Goossens — Z, Wezepoel — nu dienstknecht te Bazel. Kwam op 30 mei 1814 terug uit Stettin.

d. *Drie man werden ingelijfd bij het 14e Bon Principal d'Artillerie:*
op 4 maart:

18. VANDENBOSSCHE Jean François — Z, 14 nov 1792 — Jacques & Jeanne Livine De Kimpe — Z, Kamershoek — Landbouwer. Vervangen door J.B. Vries, cs 1807, Dendermonde.

op 7 maart:

19. VANHECKE Laurent — Z, 26 november 1792 — Adrien Fr. & Anne Cath. Haentjens — Z, Stokstraat — Landbouwer. Vervangen door E. Beckers, cs 1810, Dendermonde.

eveneens op 7 maart:

20. DE VLEESSCHAUWER Jacques François — G, 7 sept 1792 — Egide & Dorothée Roels — G — Landbouwer. Vervangen door: J.J. Van Calendries, cs 1811, Dendermonde.

e. *Werd op 6 maart ingelijfd bij het 2e Régt. Chevaux Légers:*

21. VANDEN ABEELE Daniel — Z, 4 jan 1792 — Jean & Marie Thérèse Moens — Z, Dijk — Landbouwer. Zit op 1 aug 1812 met dit regiment te Berlijn (brief aan zijn ouders).

f. *Zestien man werden ingelijfd bij het 8e Régt de Ligne:*

22. BOSTEELS Pierre Jean — Z, 8 jan 1792 — Charles Joseph & Marie Jos. Deblock — Z, Dorp — Schoenmaker.
23. BLANCQUAERT Jean Josse — Z, 30 juli 1792 — Joseph & Cathérine Van Waelvelde — Z, Rinkhout — Landbouwer.
24. FRUYTHOF Amand — B, 16 juni 1792 — Egide Fr. & Elisabeth Rosseel — B — Dagloner.
25. LOCKAFER Paul — Z, 29 juli 1792 — Adrien Fr. & Cathérine Van Cauteren — Z, Huivelde — Schoenmaker. Op 14 jan 1815 terug te Zele uit krijgsgevangenschap in Rusland. Woont dan als wever op de Zandberg.
26. MELIS Pierre Ludgère — Z, 30 sept 1792 — Egide & Marie Anne Rosseel — Z, Wezepoel — Landbouwer.
27. ROSSEEL Jean — Z, 27 dec 1792 — Jacques & Angeline Van Grembergen — Z, Huivelde — Landbouwer.
28. SMEKENS Pierre François — Z, 20 feb 1792 — Jacques & Anne Cath. Van Cauteren — Z, Veldeken — Dienstknecht.
29. TEMPELS Jean Constantin — Z, 14 april 1792 — Paul Benoit & Marie Jossine Van Puyvelde — Z, Wezepoel — Landbouwer. In 1814 teruggestuurd uit Frankrijk als vreemdeling.
30. VAN GYSEGHEM Antoine — Z, 20 dec 1792 — Josse & Marie Jacq. Nelis — Z, Kouter — Dagloner.

31. VAN MALDEREN François — B, 4 aug 1792 — Josse & Jeanne Marie Coppieters — B — Dagloner.
32. VAN MIEGROET Pierre — B, 27 april 1792 — Marie Jeanne Van Miegroet — B — Dagloner.
33. VERCAMMEN Egide — G, 3 jan, 1792 — Jacques & Marie Jos. Moerenhout — G — Landbouwer.

Deze twaalf werden allen ingelijfd op 9 maart. Werd ingelijfd op 16 maart :

34. VAN KERCKHOVE Augustin — O, 6 jan 1792 — Marin Fr. & Marie Anne Verdonck — O — Landbouwer.

Drie man werden nog ingelijfd bij ditzelfde 8e Régt de Ligne op 22 maart :

35. DE MEY Victor — G, 16 jan 1792 — Jean & Isabelle Decock — G — Landbouwer. Vervangen door P.G. Waterschoot, cs 1808, Lokeren.
36. VAN DAMME Pierre Jean — G, 21 jan 1792 — Pierre Fr. & Marie Jeanne Van Mele — G — Landbouwer. Vervangen door P.J. D'Hondt, cs jaar XII, Lokeren.
37. WIERINCK Livin — O, 16 dec 1792 — Benoit & Jeanne Pauwels — O — Landbouwer. Vervangen door P.J. De Maere, cs 1808, Lokeren.

g. Werden ingelijfd bij het 75e Régt de Ligne :

38. DE SMEDT Paul Ferdinand — Z, 27 okt 1792 — Jean & Anne Jacq. Waegeman — Z, Stokstraat — Landbouwer. Ingelijfd op 13 maart. Op 30 mei overgebracht naar het 30e Régt de Ligne. Op bevel van de divisiegeneraal gereformeerd op 23 okt 1812.
39. WATERSCHOOT Pierre — Z, 1 mei 1792 — Jacques & Marie Jeanne Jansen — Z, Hansevelde — Landbouwer. Keerde op 31 jan 1814 terug te Zele, was dan ingelijfd bij het 50e Régt de Ligne, dat hij verlaten had te Luik. Was op 13 maart ingelijfd.
40. MARISSSEN Joseph — B, 25 juni 1792 — Pierre Jean & Marie Thér. Pieters — B — Dagloner. Ingelijfd op 25 maart.

h. Werd op 13 maart ingelijfd bij het 1e Bon Carabiniers :

41. BURM Joseph Benoit — Z, 18 sept 1792 — Jacques & Isabeau Cath. Van Dooren (ossekoopman) — Z, Dorp — « Particulier ». Vervangen door Bapt. Vanthomme, cs 1811, Oudenaarde.

i. Vier man op 15 maart ingedeeld bij het 5e Bon Sapeurs :

42. JANSSENS André — B, 3 maart 1792 — Pierre Fr. & Jeanne Marie D'hauwere — B — Landbouwer. Vervangen door B. Seranne, cs 1809, Gent.

43. THOEN Jean Joseph — Z, 10 maart 1792 — Jacques & Angeline Debois — Z, Langevelde — Landbouwer.
44. VANDERBEKEN Joseph — O, 30 maart 1792 — Josse & Marie Jos. Devos — O — Schoenmaker.
45. VERBEKE Dominique — B, 31 dec 1792 — Gilles & Marie Madeleine Van Driessche — B — Landbouwer.
- j. Werd op 22 maart ingelijfd bij de Conscrits de la Garde:*
46. GOOSSENS Jean Ferdinand — Z, 29 jan 1792 — Jean & Anne Jacq. Van Oost — Z, Zandberg — Wever.
- k. Werden op 23 maart ingelijfd bij het 10e Rég't Cuirassiers:*
47. DEWAELE Jacques François — Z, 13 jan 1792 — Pierre Jean & Jeanne Marie Dedecker — Z, Stokstraat — Landbouwer.
48. DEVRIENDT Pierre François — Z, 21 sept 1792 — Jean & Dorothée Van Avermaet — Z, Wezepoel — Landbouwer. Kwam op 21 juni 1814 terug te Zele uit Hamburg.
- l. Was eveneens opgeroepen:*
49. GOOSSENS Jacques Ludgère — Z, 21 april 1792 — Egide Fr. & Anne Thér. Berckmoes — Z, Veldeken — Landbouwer. Op 10 aug 1812 werd zijn vervanger, Fr. Debacker, cs jaar XIV, Oudenaarde ingelijfd bij het 27e Rég't Chasseurs à Cheval.
- m. Werd op 14 maart opgeroepen om op 19 maart te Gent te zijn ter vervulling van het contingent:*
50. VAN DRIESSCHE Jean François — Z, 7 jan 1792 — Louis Fr. & Jeanne Marie Saeys — Z, Langevelde — Landbouwer. Hij liet zich vervangen door D. Vincke, cs 1810, Geraardsbergen, die op 6 april ingelijfd werd bij het 75e Rég't de Ligne.

Daarmede was het vereiste getal 50 bereikt. Daartoe had men evenwel de lijst moeten aanspreken tot nummer 80. Inderdaad van de 80 eerste nummers op de conscriptielijst 1812 waren er 9 gereformeerd, 5 uitgesteld en 16 achteraan het depot geplaatst, zodat er 30 uitvielen. Van de 50 opgeroepen waren er 29 uit Zele, 8 uit Berlare, 5 uit Grembergen, 7 uit Overmere en 1 uit Uitbergen.

C. Lichting voor de Garde Nationale uit de klassen 1807 tot 1812.

I. De wet.

Reeds onder het Directoire (1795) was in Frankrijk zelf een Garde Nationale opgericht, een soort burgerwacht waarvoor alle burgers van 16

tot 60 jaar konden opgeroepen worden. Toen nu de datum van de tocht naar Rusland nakend was, wat Frankrijk, beroofd van het grootste deel van zijn troepenmacht, aan aanvallen van uit het buitenland zou blootstellen, werd door het senaatsbesluit van 13 maart 1812, onmiddellijk gevolgd door het Keizerlijk Dekreet van 14 maart, de Garde Nationale over het gehele keizerrijk ingericht. (12)

Ze werd verdeeld in drie Bans, waarvan de eerste onmiddellijk werd gelicht. Dienstplichtig waren alle mannen van 20 tot 26 jaar, dus uit de klassen 1807 tot 1812, die totnogtoe aan de oproepingen waren ontsnapt. Het aandeel van onze provincies was bepaald op 7.152 man, dat van het Schelvedepartement op 1.332 en dat van het kanton Zele op 30.

Oorspronkelijk was deze Garde Nationale dus belast met de beveiliging van het binnenland en de manschappen zouden alleen dienst doen in de garnizoenen van het binnenland. Maar in januari 1813 werden ze, zoals we zullen zien, gelijkgesteld met de andere conscrits en naar de legerbasis Mainz overgebracht, tot grote ongerustheid van de gardes en hun familie.

II. Uitvoering in het kanton Zele.

Tien dagen na het keizerlijk dekreet, op 24 maart, zond de prefekt enkele exemplaren van zijn dekreet in verband met het in aktiviteit stellen van de Garde Nationale met verzoek ze openbaar te maken en te afficheren. In de begeleidende brief kondigde hij aan dat de maires weldra van de onderprefekt de lijst zouden ontvangen van de conscrits aangeduid om het kontingent van elke klas te leveren. Deze lijst moesten ze zorgvuldig nazien en aanzuiveren door de overledenen aan te wijzen, de uitgewekenen, de gereformeerden, de gehuwden en de achteraan het depot geplaatsten. Dit alles moest van de nodige bewijsstukken vergezeld zijn. De uiterste datum waarop alle stukken aan de onderprefekt moesten opgestuurd zijn, werd vastgesteld op 10 april. (13)

Op 31 maart stuurde de onderprefekt een nieuwe brief met aanvullende inlichtingen. Voor de oproeping zou men eerst een beroep doen op het *dépôt du sort*, d.w.z. het overschot na het leveren van het kontingent voor de lichtung van die klas. Slechts daarna zou men het *dépôt de droit*, d.w.z. degenen die van rechtswege achteraan het *dépôt* geplaatst waren, aanspreken. Eerst als deze twee categorieën uitgeput waren, zou een beroep gedaan worden op de gereformeerden van de zes klassen, die bij de eerste Ban zouden ingedeeld worden. (14)

Op 8 april stuurde de onderprefekt de eerste lijst van opgeroepen. Ze

---

(12) *Bulletin des Lois.*

(13) *Brief in GAZ, van de affiche geen spoor.*

(14) *GAZ.*

bevatte de namen van 19 conscrits, van wie er slechts 11 konden ingelijfd worden. (15) Op 15 mei kondigde de prefekt een nieuwe oproeping aan, waarbij het dubbel zou opgeroepen worden van het voor het kontingent vereiste aantal. (16) Inderdaad op 19 mei volgde een tweede lijst met de namen van 8 opgeroepen conscrits. Van dezen konden er slechts 3 worden ingelijfd. (17) Op te merken is dat het hier telkens ging om conscrits uit de gemeente Zele en dat ook de andere vier gemeenten van het kanton dergelijke lijsten ontvingen.

Er zullen zeker nog lijsten met opgeroepen aangekomen zijn te Zele om het voor de gemeente voorop gezette aantal van 19 te bereiken, maar daar is geen spoor van overgebleven. Wel vinden we een laatste oproepingsbevel van één man uit Zele om het kontingent van 30 voor het kanton te bereiken. Het draagt de datum van 8 juli. (18)

Dat het met deze oproepingen niet al te vlot verliep kan men vermoeden uit de brief van de prefekt op 13 juni. Hierin bericht hij dat er onder de conscrits opgeroepen voor de Garde Nationale slechts weinig deserteurs te signaleren zijn en dat de gendarmerie er reeds enkele wist aan te houden. De departementen zullen er moeten voor instaan en in de vervanging van de deserteurs voorzien. Hierbij zullen ze een beroep doen op de klas 1812, zodat de conscrits van dat jaar er belang bij hebben tot de aanhouding van de deserteurs mede te werken. (19)

Op 21 juni laat maire Roels dan ook het volgende bericht aanplakken: (20)

Den Meyer van het gemeynte van Zele g'informeert synde by brief van Mynheer den Prefect in daete 13 juny 1812 dat ingevolge den artikel 14 van het keyserlyk decreet van den 14 maerte laestleeden, dat de Departementen gehouden sullen wesen van te voorsien in de remplacements voor den dienst der garde nationale van de mannen die sullen gedeserteert syn.

En aangesien de classe van het jaer 1812 het meestendeel daerdoor soude lyden met gehouden te wesen van deselve remplacements te vervullen, word eenjegelyk aensocht ende wel naementlyk de conscrits van 1812 als daerin den meesten intrest hebbende, van alle deserteurs op te zoeken of hunne schuylplaetse kenbaer te maeken om daerdoor te vermeyden van selfs te moeten optrekken. Gevolgentlyk worden sy aensocht van op te zoeken den genaemden EMMANUEL SMEKENS, soone van Jan ende van Therese De Bilde, gebooren tot Zele den 13 november 1790, CONSCRIT VAN HET JAAR 1810, deelmaekende van den eersten ban der garde nationale, die synen post heeft verlaeten.

Gedaen ter meyerie van Zele den 21 juny 1812.

Geteekent T. Roels

(15) tot (19) GAZ.

(20) RAG, ZM 601.

III. Inlijvingen in de Garde Nationale.

Per slot van rekening werden uit het kanton Zele volgende conscrits in de 1er Ban van de Garde Nationale ingelijfd:

a. *De eerste 14 werden ingelijfd op 26 april:*

1. PANNEKOEK David — B, 6 jan 1787 — Pierre & Marie Van Havermaet — B — Wever — klas 1807.
2. WANTE Joseph — O, 2 maart 1787 — Pierre & Cathérine Staelens — O — Wever — klas 1807.
3. MAES Bernard — O, 19 aug 1787 — Jacques & Marie Verhelst — O — Landbouwer — klas 1807.
4. CARDON Bernard — Z, 27 jan 1789 — Marcel & Marie Philippine Dedeyn — Z, — Werkman — klas 1809. Deserteerde maar begaf zich dan aanstonds naar Brussel om zich bij zijn eenheid te voegen (Brief van de maire op 4 mei 1812). Later ingelijfd in het 23e Régt Chasseurs à Cheval. Weer deserteur verklaard. Zijn vader vertoonde de maire een brief van hem dd. 29 dec 1812 uit Osnabrück, waaruit bleek dat hij aldaar diende bij het 12e Bon du Train d'Artillerie en er voor het ogenblik ziek lag in het hospitaal. Op 24 maart 1813 schrijft de maire aan de directeur van dit militair hospitaal om nadere inlichtingen nadat hij zijn signalement als deserteur ontvangen had dd. 1 jan 1813 uit Nienburg (tussen Bremen en Hannover).
5. DAUWE Charles Joseph — Z, 15 feb 1789 — Pierre François & Dorothee Joséphine Audenaert — Lokeren — Hoefsmid — klas 1809.
6. DECLERCQ Jean Baptiste — G, 17 feb 1789 — François & Jeanne Marie Verhelst — G — Landbouwer — klas 1809.
7. DE BOCK Jean — Z, datum onbekend — André & Amelberghe De Schepper — Z, St. Anna — Wever. Zijn ouders zijn gestorven en hijzelf weet niet wanneer hij geboren is. Hij is ook niet ingeschreven in de geboorteregisters. Hij is terug te Zele op 19 juni 1814, door de kozakken krijgsgevangen gemaakt en naar Siberië gebracht. Was ingedeeld bij de klas 1810.
8. SMEKENS Emmanuel — Z, 13 nov 1790 — Jean & Thérèse De Bilde — Z, Hoek — Dagloner — klas 1810. Deserteerde te Brussel op 29 april, meldt zich vrijwillig op 4 mei (de maire bewerkte zijn ouders), werd op 5 mei 1812 door de gendarmerie naar Brussel gebracht. Hij staat op 21 juni 1812 geboekt in het register van de op te zoeken individus te Zele.
9. DE GEEST Pierre François — Z, 22 jan 1791 — Pierre Jean & Anne Cath. De Kimpe — Z, Kamershoek — Landbouwer — klas 1811.
10. HEIRWEGH Jean Baptiste — Z, 29 jan 1791 — Jacques & Pierrette Hofman — Z, Kouter — Dagloner te St. Gillis Dender-

monde, klas 1811. Diende 3 jaar in het 23e Rég't Chasseurs à Cheval. Ging bij zijn terugkeer wonen te Belsele.

11. VAN LOKEREN Ludgère — Z, 12 dec 1791 — Pierre & Marie Vlassenroot — Z, Rinkhout — Landbouwer — klas 1811.
12. VAN DEN ABEELE Charles — G, 2 jan 1791 — Pierre Jean & Isabelle Poppe — G — Dienstknecht — klas 1811. Aanwezigheids-certifikaat bij 1er Ban 73e Cohorte 7e Cie op 14 juni 1812 te Douai. Deserteerde op 31 jan 1813. Op 9 maart gesignaleerd als op te zoeken deserteur. Op 10 maart antwoordt de maire: inconnu dans ma commune. Op 13 juli 1813 herhaling van het opzoekingsbevel door de prefekt en op 24 juli door de maire ingeschreven in het register van de op te zoeken individus.
13. DEDECKER Ignace — Z, 24 aug 1792 — Jean & Cécile François — Z, Wezepoel — Wever — klas 1812.
14. DE BRUYNE Bernard Ludgère — Z, 20 feb 1792 — Philippe & Claire Jacq. Deraedt — Z, Grootveldeken — Landbouwer — klas 1812. Vervangen door P.C. Deschout, cs 1810, Deinze.

b. Twee man werden ingelijfd op 5 mei:

15. WESTELINCK André Charles — Z, 30 okt 1789 — Jacques & Marie Mad. Rosseel — Z, — Landbouwer — klas 1809. Vervangen door Ch. Dewilde, cs 1808, Oosterzele.
16. CLAPDORP Pierre Joseph — Z, 31 jan 1891 — Pierre Fr. & Anne Cath. Waterschoot — Z, Langevelde — Landbouwer — klas 1811. Vervangen door J.F. Van Mol, cs 1809, Herzele.

c. Op 19 mei was er één inlijving:

17. VAN HOYMISSEN AMAND — U, 6 aug 1787 — Josse & Marie Anne Bracke — Rijsel — Olieslager — klas 1807.

d. Twee man volgden op 30 mei:

18. GOOSSENS Pierre Augustin — Z, 9 maart 1788 — Charles & Marie Ydens — Z, Avermaat — Partikulier — klas 1808. Vervangen door Louis Reynaert, cs 1810, Oudenaarde.
19. DRIEGHE Jean — O, 6 feb 1789 — Marie Thérèse Drieghe — Kalken — Dienstknecht — klas 1809.

e. Nog twee man volgden op 3 juni:

20. VELLEMAN Pierre Jean — Z, 25 mei 1789 — Jean Fr. & Marie Van Avermaat — Z, — Dienstknecht — klas 1809.
21. BOGAERT Pierre Jean — U, 6 sept 1790 — Jean Baptiste & Jeanne Van Hoesen — U — Dagloner. — klas 1810.

f. *Op 5 juni werden drie man ingelijfd:*

22. VANDEGRA Godefroid — Brussel, 3 dec 1788 — Lambert & Marguerite Semaël — Z, Wezepoel — Dienstknecht — klas 1808.
23. VERVONDEL Jean Baptiste — U, 19 feb 1790 — Livin & Marie Thérèse Heirman — U — Landbouwer — klas 1810.
24. DE LANGHE Pierre Joseph — Z, 4 juli 1792 — Egide Fr. & Jossine De Maesschalck — Z, Durmen — Landbouwer.

g. *Op 9 juni volgde één inlijving:*

25. HEIRMAN Jean — B, 24 dec 1792 — Gilles Fr. & Marie Thér. Blanckaert — B — Landbouwer — klas 1812. Vervangen door J. Dhondt, cs 1812, Aalst.

h. *Twee man werden ingelijfd op 9 juni:*

26. BUSSENS Bernard — O, 16 aug 1788 — Pierre Jacques & Anne Thér. De Kimpe — O — Landbouwer — klas 1808.
27. WIERINCK Amand — O, 24 april 1792 — Benoit & Jeanne Pauwels — O — Landbouwer — klas 1812.

i. *Op 19 juni volgde één inlijving:*

28. VAN WAES Jean — O, 12 dec 1788 — Olivier & Anne Thér. Colman — O — Landbouwer — klas 1808.

j. *Op 19 juli volgde nog één inlijving:*

29. GOOSSENS Jacques — O, 23 okt 1792 — François & Elisabeth Verhoesen — O — Landbouwer — klas 1812.

k. *Tenslotte volgde op 23 september nog een laatste inlijving:*

30. VOLCKERIJCK Séraphin — Z, 9 april 1792 — Josse Fr. & Marie Anne Beukel — Z, Huivelde — Landbouwer — klas 1812. Vervangen door P.L. van Kershaver, cs jaar IX, Lokeren.

Daarmede was het vereiste aantal van 30 bereikt. Van dit aantal leverde Zele er 16, Berlare 2, Grembergen 2, Overmere 7 en Uitbergen 3.

D. Lichting van de klas 1813.

I. De wet.

Op 1 september 1812, terwijl Napoleon op weg was naar Moskou, stelde een senaatsbesluit 120.000 man uit de klas 1813 ter beschikking van het leger. Ze zouden onmiddellijk opgeroepen worden. (21) Het aandeel van

---

(21) *Bulletin des Lois* 445, nr 8181.

onze negen departementen hierin droeg 11.950 man, voor het kanton Zele was het contingent bepaald op 42, namelijk 28 voor het actief leger en 14 voor de reserve.

Op 5 september zond de prefekt enkele exemplaren van zijn besluit terzake, door de maire aan te plakken en af te roepen. Het gelastte de conscrits 1813 zich op de mairie aan te bieden om zich te laten inschrijven uiterlijk tegen 20 september. Deze oproep moest herhaald worden op de zondagen 13 en 20 september na de parochiemis. De maire moest terstond het Journal du Maire openen, volgens het voorgeschreven model, en het opstellen van de alfabetische lijsten diende te beginnen op 20 september. Wanneer ze moesten ingezonden worden zou hij later mededelen. (22)

Op 16 september zond de prefekt de bladen op voor het opmaken van de alfabetische lijst van de klas 1813. Daarbij voegde hij de lijst van de conscrits van de vorige klassen die uitgesteld waren tot de klas 1813 en dus ook op de alfabetische lijst moesten opgenomen worden. (23)

Op 23 september deelt de prefekt mede dat de loting om de conscrits voor het contingent aan te duiden zal beginnen op 10 oktober. De maire moet dus zijn journal afsluiten en de alfabetische lijst opmaken. Deze moet ten laatste op 2 oktober naar de onderprefekt opgestuurd worden. (24)

II. Het opmaken van de conscriptielijst 1813 voor Zele.

Van de werkzaamheden te Zele voor het opmaken van de vereiste conscriptielijst voor het jaar 1813 is er te Zele geen spoor te vinden, hoewel alles wel op de geijkte manier zal gebeurd zijn. Er ontbreken ten andere veel dokumenten uit deze periode. Alles moest zo vlug gebeuren dat de beambten geen tijd vonden om alles zorgvuldig op te maken en te klasseren. Anderzijds is er veel verloren gegaan zoals te verwachten was midden de verwarring veroorzaakt door het ineensstorten van het ene regime en het begin van een nieuw staatsbestel.

De enige weergevonden lijst is die opgemaakt te Gent en gedagtekend op 17 november 1812: Canton de Zele. Classe de l'année 1813. Liste du tirage des conscrits. (25) Ze bevat 178 namen, 5 uitgestelden uit vorige klassen en 173 uit de klas 1813. De verdeling over de vijf gemeenten van het kanton is: Zele 92, Berlare 35, Grembergen 19, Overmere 25 en Uitbergen 7.

---

(22) GAZ. Brief met afschrift van het besluit van de prefekt.

(23) GAZ. De lijst met uitgestelden bevat drie namen.

(24) GAZ.

(25) RAG Schelde 1612.

III. Oproeping van het contingent van de klas 1813 te Zele.

Op 2 november 1812 vergaderde te Dendermonde de Conseil de Recrutement om de op te roepen conscrits voor het arrondissement aan te duiden. Voor het kanton Zele werden er, zoals vereist, 42 aangeduid. Nadat de lijst reeds was opgemaakt, stelde men vast dat men per vergissing een conscrit uit Berlare had aangeduid, die als oudste zoon van een weduwe achteraan het depot moest geplaatst worden. Deze vergissing werd hersteld door een nieuwe aanduiding, nu van een man uit Zele. (26)

Zo stuurde de onderprefekt naar Zele een lijst op van 27 man uit de gemeente die op 13 november te Gent moesten zijn om 's anderendaags de Revue du départ te passeren en kort daarop een tweede lijst met de naam van één conscrit, die op 29 november te Gent moest zijn. (27) Zo leverde de gemeente Zele 28 man op het contingent van 42. Ook de andere gemeenten van het kanton kregen de lijst met hun opgeroepen. Uit Berlare waren er 4, uit Grembergen eveneens 4, uit Overmere 5 en uit Uitbergen 1. Om het contingent van 42 te bereiken had men de conscriptielijst moeten aanspreken tot aan het nummer 70.

Van einde november tot begin december vertrokken aldus 42 conscrits uit het kanton om bij hun eenheid ingelijfd te worden: de meesten, namelijk 31, werden ingelijfd bij het 88e Rég't de Ligne, 4 bij het 22e Rég't de Ligne en 7 bij het Dépôt Général des Conscrips de la Garde Impériale.

a. 19 werden op 22 november ingedeeld bij het 88e Rég't de Ligne:

1. VERGEYLEN Emmanuel — Z, 24 dec 1792 — Pierre Fr. & Jeanne Bussens — Z, Hansevelde — Landbouwersknecht. Cs 1812 uitgesteld tot 1813.
2. RAES Jean Benoit — Z, 30 okt 1792 — Emmanuel & Jeanne Marie Van Uytvanck — Z, Kouter — Wever. Cs 1812 uitgesteld tot 1813.
3. VERGEYLEN Pierre Marcel — Z, 14 okt 1793 — François & Marie Pétronille Geerinck — Z, — Landbouwersknecht.
4. RAEMDONCK Jean François — Z, 29 aug 1793 — Jean Baptiste & Anne Cath. Rooms — Z, Hansevelde — Wever.
5. DECOCK Jacques — B, 30 aug 1793 — Joseph & Marie Raes — B — Landbouwersknecht.
6. DE LENTDECKER Pierre Jacques — G, 9 nov 1793 — Jean & Marie Cath. Waterschoot — G — Grondwerker.
7. SAEYS Jean François — Z, 6 okt 1793 — Augustin & Cécile Rinckhout — Z — Wever.

---

(26) RAG, HF A 298.

(27) Beide lijsten in GAZ.

8. VAN MALDEREN Marcel Jean — Z, 19 mei 1793 — Jacques & Jeanne Staessens — Z, — Landbouwersknecht.
9. VAN HOORICK Pierre Joseph — Z, 3 juli 1793 — Pierre Jean & Anne Deconinck — Z, — Landbouwersknecht.
10. HILLAERT Jean Baptiste — U, 27 maart 1793 — Adrien & Jeanne Dupont — U — Landbouwersknecht.
11. CARDON Frédéric — Z, 1 sept 1793 — Pierre Jean & Marie Thér. Verlies — Z, — Slotenmaker.
12. VAN WAELVELDE Pierre Joseph — Z, 18 juli 1793 — Josse & Dorothee Vanhecke — Z, — Landbouwersknecht.
13. DIERICK André — B, 7 juni 1793 — Pierre & Cathérine Hoornycck — B — Landbouwersknecht.
14. ROELS Charles Benoit — Z, 22 jan 1793 — Ferdinand & Cathérine Leeman — Z, — Kleermaker. Terug te Zele op 19 juli 1814, vertrokken uit Rocroy op 6 juli 1814.
15. HAEGENS Charles Eugène — Z, 22 juli 1793 — Marie Haegens — Z, — Leurder. Terug te Zele op 18 april 1814, vertrokken uit Rouen.
16. WAEGEMAN Joseph — B, 5 feb 1793 — Jean Baptiste & Marie Cath. Baert — B — Landbouwerswerkman.
17. VANHECKE Pierre Ludgère — Z, 1 sept 1793 — Pierre Fr. & Anne Charlotte Heirman — Z, Wezepoel — Landbouwer.
18. NOBELS Egide Louis — St. Niklaas, 20 okt 1793 — Antoine Fr. & Barbe Oosthuysse — Z, — Schoenmaker.
19. GOOSSENS Charles Jean — Z, 9 feb 1793 — Egide Fr. & Marie Cath. Raes — Z, — Landbouwer. Gedood in de slag bij Lutzen (Duitsl.) op 2 mei 1813.

b. 9 werden op 24 november ingelijfd bij het 88e Rég't de Ligne:

20. VAN EETVELDE Jean Baptiste — Z, 29 jan 1793 — Jean Baptiste & Jeanne Marie Dewaele — Z, Hoek — Wever.
21. COSYN Jean Baptiste — Z, 10 april 1793 — Guillaume & Thérèse Roels — Z, Kamershoek — Landbouwer.
22. DE MEY Jacques François — Z, 14 feb 1793 — Jean Fr. & Cathérine Thér. Vanhecke — Z, — Landbouwer.
23. DEBEULE Bernard — Z, 3 jan 1793 — Pierre Jean & Marie Anne Buyst — Z, Bos — Landbouwer.
24. VANDEVELDE Josse — B, 9 mei 1793 — Jean Baptiste & Jeanne Buyst — B — Landbouwer.
25. DE MEYER Corneille — O, 25 april 1793 — André & Marie Jossine Van Wezemael — O — Landbouwersknecht.
26. CRAEY Benoit — Z, 14 dec 1793 — Jacques & Marie Thér. Meert — Z, Dries — Wever.
27. VERMEULEN Jean François — Z, 21 feb 1793 — Josse & Marie Anne Van Haver — Z, — Wever. Terug te Zele uit Duinkerke op 15 juli 1714.

28. VERBEKE Pierre Jean — G, 5 april 1793 — Adrien Jos. & Cornélie Claus — G — Landbouwer.
- c. 2 werden op 30 november ingelijfd bij het 88e Rég't de Ligne:*
29. DE KEYZER Pierre Ferdinand — Z, 26 juli 1793 — Laurent & Jeanne Thér. Debruyne — Z, Hoek — Landbouwer. Vervangen door Corneille Deloose, cs 1807, Zele.
30. VANHAVER Jean François — Z, 17 april 1793 — André & Marie Van Uytvanck — Z, — Landbouwer. Op 14 nov vervangen door Basile Vermeire, cs 1812, Lokeren.
- d. Op 8 december werd de laatste ingelijfd bij het 88e Rég't de Ligne:*
31. SPITAELS Laurent — Z, 2 jan 1793 — Antoine & Thérèse Dewael — Z, Hoek — Landbouwer.
- e. Op 4 december werd er één man ingelijfd bij het 22e Rég't de Ligne:*
32. COPPIETERS Louis — O, 21 jan 1793 — Corneille & Anne Marie Jacobs — O — Landbouwer. Op 20 nov vervangen door Bartholomé Masquelier, cs 1811, Gent.
- f. Op 5 december volgden 2 inlijvingen bij het 22e Rég't de Ligne:*
33. DE CLIPPELAERE Jean François — Z, 19 dec 1791 — Jean Jos. & Cathérine Françoise Saeyns — Z, Hoek — Dagloner — klas 1811 uitgesteld tot 1813. Vervangen door Louis Derycke, cs 1811, Deinze.
34. DEVRIENDT Jacques François — Z, 20 sept 1793 — Jean Fr. & Jeanne Cath. Roggeman — Z, Hoek — Landbouwer. Vervangen door Corneille Vanderbiest, cs 1812, Aalst op 23 nov.
- g. Een laatste inlijving bij het 22e Rég't de Ligne op 6 feb 1813:*
35. DELANDTSHEERE Jean Josse — G, 7 april 1793 — Philippe Fr. & Anne Marie Boel — G — Landbouwersknecht. Lag bij zijn oproeping in het hospitaal te Dendermonde, zodat hij zich slechts later kon melden.
- h. Zeven man werden op 5 december ingelijfd bij het Dépôt Général des Conscrits de la Garde Impériale:*
36. DE LAUSNAY Bernard — O, 12 jan 1793 — Joseph & Cathérine Wierinck — O — Landbouwer. Vervangen door Jean Vandabeele, cs 1811, Wetteren.
37. DE VLEESCHAUWER Pierre François — G, 8 jan 1793 — Philippe & Marie Jossine Demey — G — Landbouwer.
38. VERGEYLEN Egide François — Z, 9 maart 1793 — Benoit & Rosalie Raes — Z, — Landbouwer.

39. HEIRWEGH Engelbert — Z, 2 nov 1793 — Jean & Marie Vander Cruyssen — Z, — Handelaar. Vervangen door Corneille Vernimmen, cs jaar XIV, Dendermonde op 14 nov 1812.
40. MENTEN Antoine Nicolas — St. Gillis, Dend., 16 feb 1793 — Nicolas & Cathérine Simpas — Z, — Landbouwersknecht.
41. VERBEKEN Jean — O, 9 okt 1793 — Emmanuel & Marie Thér. Van Mossevelde — O — Landbouwer.
42. MAES Joseph — O, 10 aug 1793 — Pierre Jean & Anne Cath. Roels — O — Wever.

E. Tweede Lichting voor de Garde Nationale.

I. De wet.

Hetzelfde senaatsbesluit van 1 september 1812, dat de lichting bevolen had van 120.000 man uit de klas 1813, deed eveneens overgaan tot een tweede lichting voor de Garde Nationale, na deze van 13 maart 1812. Deze maal ging het om 17.000 man bestemd voor de 1er Ban des Cohortes de la Garde Nationale, te nemen uit de klas 1813.

Voor onze negen departementen betrof dit ongeveer 1200 man. Het aandeel van het Scheldepartement was bepaald op 545 man, dat van het arrondissement Dendermonde op 158 en dat van het kanton Zele op 15 man. (28) De conscrits van het arrondissement Dendermonde zouden op 3 januari 1813 's morgens bijeengeroepen worden te Gent om dan de 5e naar hun eenheid te vertrekken.

II. Uitvoering in het kanton Zele.

Bij de oproeping van de 42 man voor het kontingent uit de klas 1813 had men dus de nummers 1 à 70 van de conscriptielijst aangesproken. Om nu deze 15 gevraagde conscrits aan te duiden, putte men uit de nummers 71 à 87.

Op 15 december zond de onderprefekt naar elke maire de lijst van de uit de gemeente opgeroepen conscrits. De lijst voor Zele telde 8 namen, maar in feite werden er 9 man uit Zele opgeroepen. (29)

a. Zeven man werden op 7 januari ingedeeld bij de 73e cohorte van de Garde Nationale, 1er Ban:

1. CLEMENT Olivier — Z, 24 okt 1793 — Livin & Cathérine Van Vossel — Z, Heikant — Landbouwerswerkman.
2. GOSSEY Pierre François — Z, 27 maart 1793 — Jean Baptiste & Marie Anne Dierickx — Z, — Wever.

(28) GAZ. *Extrait des Registres en Besluiten der Prefecture van het Departement der Schelde. 5 december 1812. Bedoeld als affiche.*

(29) GAZ. *Op deze lijst ontbreekt namelijk Dhondt Jacques, die eveneens opgeroepen werd.*

3. THIENPONDТ Pierre Ludgère — Z, 18 juli 1793 — Jacques & Marie Thér. Dheer — Z, Kamershoek — Landbouwer.
  4. DHONDT Jacques — Z, 13 april 1793 — Benjamin & Marie Nelis — Z, — Landbouwerswerkman.
  5. THIENPONDТ Charles Joseph — Z, 8 mei 1793 — Jacques & Jeanne Marie Elegeert — Z, Wezepoel — Wever.
  6. SAEYS (=SUY) Joseph Benoit — Z, 22 nov 1793 — Michel & Jeanne Cath. Theys — Z, Durmen — Landbouwer.
  7. FELIES Jean Baptiste — Z, 24 feb 1793 — Egide & Isabeau van Driessche — Z, Kouter — Wever.
- b. *Vijf man werden op dezelfde dag ingedeeld bij de 72e cohorte van de Garde Nationale, 1er Ban :*
8. VANDENBREEN Jean Baptiste — B, 1 jan 1793 — Jean Josse & Marie Philippine Van Avermaet — B — Partikulier.
  9. VANHOESEN André — O, 19 dec 1793 — Jacques & Elisabeth Cleyneiden — O — Landbouwer.
  10. BOONE Emmanuel — B, 17 dec 1793 — Egide & Philippine Adam — B — Leurder.
  11. VAN HOORICK Amand — O, 10 aug 1793 — Pierre Jean & Colette Goossens — O — Landbouwersknecht.
  12. WAEGERMAN Ferdinand Charles — G, 6 jan 1793 — Josse Eloi & Jeanne Cath. Raemdonck — G — Schoenmaker.
- c. *Op 9 januari werd bij dezelfde cohorte ingedeeld :*
13. DEDECKER Pierre Joseph — Z, 31 dec 1793 — Engelbert & Marie Fr. De Belie — Z, Dorp — Partikulier. Vervangen door Antoine Vermeire, cs 1812, Lokeren op 4 jan.
- d. *Op 10 januari werd nog bij dezelfde eenheid ingedeeld :*
14. COPPIETERS André — B, 28 aug 1793 — Jean Baptiste & Thérèse Dhooghe — B — Landbouwer.
- e. *Tenslotte werd op 18 januari bij dezelfde eenheid ingedeeld :*
15. CLEMENT Jean — Z, 20 mei 1793 — François & Pétronille Vermeulen — Z, — Landbouwersknecht. Terug te Zele uit Duitsland op 8 juni 1814.

Daarmede was het contingent van 15 bereikt. Hiervan leverde Zele dus 9 man, Berlare 3, Grembergen 1, Overmere 1 en Uitbergen geen.

SLOTBLAN 1812						
	<i>kanton</i>	<i>Z</i>	<i>B</i>	<i>G</i>	<i>O</i>	<i>U</i>
Klas 1812	50	29	8	5	7	1
Garde Nat. 1	30	16	2	2	7	3
Klas 1813	42	28	4	4	5	1
Garde Nat. 2	15	9	3	1	2	0
Totalen	137	82	17	12	21	5

Ile Hoofdstuk.

Het jaar 1813.

A. Bevrijdingsoorlog in Duitsland.

De rampzalige uitslag van de tocht tegen Rusland had in Duitsland de hoop gewekt dat het einde van de Franse overheersing nabij was. Maar Napoleon was nog niet gebroken. Met zijn gewone veerkracht bracht hij in korte tijd in Frankrijk een nieuw leger op de been, waarbij hij het uiterste van het land vergde door drukkende financiële lasten en onverbiddelijke troepenlichtingen. Zijn leger bestond evenwel meestendeels uit jonge en onervaren rekruten en bovendien werd de snelheid waarmee hij zijn troepen bewoog, eenmaal een zijner grote troeven, aanzienlijk verminderd door een nijpend gebrek aan paarden.

Op 28 februari 1813 sloot Pruisen met Rusland de overeenkomst van Kalisch en schaarde zich aan de zijde van de tsaar. Napoleon, die op 25 april het opperbevel weer had opgenomen, sloeg een aanval van de verbondenen af bij Lützen op 2 mei en behaalde een volkomen overwinning bij Bautzen op 21/22 mei. In de hoop intussen zijn leger te kunnen versterken sloot Napoleon op 4 juni de wapenstilstand van Pleswitz, die tot 17 juli zou duren. Wel wist hij inderdaad zijn troepen met 150.000 man te versterken, maar toen Oostenrijk daarop de zijde van de verbondenen koos (zesde coalitie), wonnen zijn tegenstanders 400.000 man bij.

Op 15 juli reeds hervatten de verbondenen het offensief. Nog behaalde Napoleon een schitterende overwinning bij Dresden op 26/27 augustus, maar daarna keerde de krijgskans. De driedaagse veldslag bij Leipzig op 17/19 oktober stelde voorgoed een einde aan Frankrijks heerschappij in Duitsland. Met het overschot van zijn leger trok Napoleon zich terug naar Mainz.

B. Het senaatsbesluit van 11 januari 1813.

Nog geen volle maand na Napoleons terugkeer uit Rusland (19 december 1812) vaardigde de senaat op 11 januari 1813 een besluit uit waardoor in één pennetrek 350.000 man ter beschikking van het leger gesteld werden. Om te beginnen zouden 100.000 man uit de 100 cohorten van de Garde Nationale 1er Ban in het actief leger ingelijfd worden. Vervolgens zouden eveneens 100.000 man opgeroepen worden uit de klassen 1809, 1810, 1811 en 1812; tenslotte zouden nog 150.000 man uit de klas 1814 onder de wapens geroepen worden. (30)

I. Lichting van 100.000 man uit de Garde Nationale.

Zoals vroeger vermeld, was door het senaatsbesluit van 13 maart 1812 de 1er Ban van deze Garde opgericht. Hiervoor had men een beroep gedaan op de nog niet voor het leger opgeroepen conscrits van de klassen 1807 tot 1812. Daarna was door het senaatsbesluit van 1 september 1812 een aanvullende lichting bevolen van 17.000 man genomen uit de klas 1813. Tot de eerste lichting had het kanton Zele 30 man bijgedragen en tot de tweede 15.

Oorspronkelijk bedoeld om dienst te doen in de garnizoenen in het binnenland, werden ze nu door dit senaatsbesluit van 11 januari gelijkgesteld met de andere conscrits en door een keizerlijk dekreet van 14 januari 1813 naar Mainz overgebracht. Hiervoor werden dus geen nieuwe oproepingen gedaan.

II. Levée Extraordinaire van 100.000 man uit de klassen 1809 tot 1812.

A. Het senaatsbesluit en zijn uitvoering.

Door een keizerlijk dekreet van 20 januari 1813 werd de uitvoering bevolen van de tweede maatregel van het senaatsbesluit van 11 januari: de lichting van 100.000 man uit de klassen 1809 tot 1812.

Reeds op 14 januari had de prefekt in een eerste affiche de bepalingen van dit senaatsbesluit medegedeeld. Voor deze levée extraordinaire was het kontingent van het Scheldedepartement bepaald op 1.700 man. (31)

---

(30) *Bulletin des Lois* 466, nr 8551.

(31) *RAG, HF A 256.*

Op 18 januari volgde een tweede brief waarbij hij enkele exemplaren toezond van een affiche met zijn besluiten aangaande deze lichter, met verzoek deze aan de inwoners mede te delen. De maires moeten bij de aanduiding van de opgeroepen zich zoveel mogelijk beperken tot de klas 1812 en een klein deel van die van 1811. Daar hem dit voldoende lijkt om het contingent te bereiken, moeten de klassen 1809 en 1810 zo weinig mogelijk aangesproken worden. Op de affiche staan de modaliteiten van de oproeping vermeld: de opgeroepen uit Zele moeten op 14 februari te Gent zijn, waar de Conseil de Recrutement 's anderendaags zal zetelen te 8 uur. De aangeduide conscrits zullen op 16 februari uit Gent vertrekken. (32)

In zijn brief had de prefekt aangekondigd dat de maires weldra van de onderprefekt de lijsten zouden ontvangen van de uit hun gemeente aangewezen conscrits. Inderdaad, daarvan vinden we volgende sporen in het archief van de gemeente:

1. Op 21 januari zendt de onderprefekt een lijst van 22 man uit de klas 1812, die voor de lichter aangewezen zijn. Daar de conscriptielijst reeds aangesproken was tot het nummer 90, behoren ze allen tot de nummers 91 tot 141. Daarmede was deze lijst uitgeput.
2. Op 22 januari volgt een tweede lijst met 10 aangeduide conscrits van de klas 1811. Daar de conscriptielijst 1811 reeds aangesproken was tot nummer 75, waren deze genomen uit de nummers 76 tot 91. De lijst telde 131 namen.
3. Op 20 januari volgt nog een lijst van aangewezen conscrits, weder uit de klas 1811. Het zijn er nu 4, genomen uit de nummers 95 tot 98.
4. Op 9 februari volgt nog de oproeping van één man uit de klas 1810, nummer 111. De lijst van deze klas, die 140 namen telde, was reeds aangesproken tot nummer 110.
5. Op 10 februari bericht de prefekt dat de opgeroepen te Gent moeten zijn op 20 februari.

Samen bevatten deze vier lijsten de namen van 37 voor deze lichter aangewezen conscrits. Zoals blijkt uit andere dokumenten zijn er meer opgeroepen, zodat er lijsten moeten ontbreken.

Op 9 maart zond de prefekt een brief, waarin hij zijn tevredenheid uitte over het verloop van de eerste lichter van de klassen 1811, 1812 en 1813. Dit getuigde van de goede wil van de conscrits: als het ware geen deserteurs, geen achterblijvers. Maar deze levée extraordinaire op de klassen 1811 en 1812 gaf een onvoldoende resultaat: ongeveer 100 opgeroepen op de 1.700 zijn niet opgedaagd en meer dan 150 zijn

(32) Brief GAZ, Affiche RAG, HF A 256.

onderweg gedeserteerd. Het is volstrékt noodzakelijk hiertegen scherp te reageren. De maires moeten de conscrits en hun familie weten te bewerken zodat aan de oproepingen trouw wordt beantwoord. Anders zou de prefekt wel eens kunnen genoodzaakt zijn een beroep te doen op de colonnes mobiles. (33)

B. Inlijvingen in het leger.

Door deze Levée Extraordinaire werden volgende conscrits uit het kanton Zele in het leger ingelijfd:

1. Klas 1812:

a. ingelijfd op 24 februari 1813 in het 14e Rég't Dragons:

1. VERBEKEN Pierre — O, 10 aug 1792 — Paul Joseph & Jeanne Cath. Scheire — O — Landbouwer.
2. DE VARE Pierre — Z, 24 nov 1792 — Marcel & Marie Fr. Goossens — Z, Dries — Wever.
3. DE LANGE Egide François — Z, 16 okt 1792 — Jacques & Anne Jacq. Roggeman — Z, Durmen — Landbouwer.
4. D'HOOGHE Emmanuel Joseph — Z, 15 maart 1792 — Jean Baptiste & Marie Roggeman — Z, Veldeken — Landbouwer.
5. VAN MOSSEVELDE Jean Baptiste — O, 16 feb 1792 — Jean Baptiste & Marie Anne Vergauwen — O — Wever.
6. TEMMERMAN Emmanuel — O, 2 maart 1792 — Jean & Jeanne Marie Vanhenden — O — Dienstknecht.
7. VERECKEN Bernard — O, 27 jan 1792 — Jean & Colette Baert — O — Dienstknecht.
8. PHILIPS Joseph Ferdinand — Z, 7 jan 1792 — Joseph & Marie Jacq. Dregge — Z, Avermaat — Timmerman.

b. ingelijfd op 27 februari bij het 54e Rég't de Ligne:

9. COPPIETERS Pierre — O, 5 jan 1792 — Corneille & Anne Marie Jacobs — O — Landbouwer. Vervangen door J.B. Masquelier, militaire réformé, Gent.

c. ingelijfd op 28 februari bij het 7e Bon Train Principal d'Artillerie:

10. BOON Pierre François — G, 26 april 1792 — Mathieu & Anne Marie Goossens — G — Landbouwer.

d. ingelijfd op 3 maart bij het 54e Rég't de Ligne:

11. HERTECANT Jacques — B, 9 okt 1792 — Joseph & Philippine Blanckaert — B — Landbouwer.

---

(33) GAZ.

12. JACQUEMYNS Pierre François — Z, 26 okt 1792 — Jean Baptiste & Marie Jeanne Desmedt — Z, Dorp — Kleermaker. Terug te Zele op 12 mei 1814. Soldat voltigeur.

e. ingelijfd op 11 maart bij het 1e Rég. Cuirassiers:

13. DEVRIENDT Constantin — Z, 17 maart 1792 — Louis & Jeanne Isabeau Van Lokeren — Z, Hoek — Landbouwer.

14. WILLEMS Laurent — O, 22 jan 1792 — Bernard & Angélique Wierinck — O — Wever.

f. ingelijfd op 18 maart bij het 85e Rég. de Ligne:

15. JANSSENS Egide — B, 12 mei 1792 — Pierre & Marie Joss. Clinck — B — Landbouwer.

16. GOOSSENS Jean Baptiste — B, 3 juni 1792 — Goossens Marie Madeleine — B — Dagloner.

17. DE LOOSE Benoit Romain — Z, 29 okt 1792 — Jacques & Cécile Nelis — Z, Avermaat — Hoefsmid.

18. PIETERS Ignace — U, 26 feb 1792 — Simon Pierre & Marie Jacq. Beirnaert — U — Landbouwer.

19. ROSSEEL Victor — B, 2 dec 1792 — Jacques & Josèphe Josse Ganseman — B — Dagloner.

20. VANHECKE Charles Joseph — Z, 22 sept 1792 — Pierre & Dorothée Moerman — Z, Wezepoel — Wever.

21. COLMAN Séraphin — U, 15 maart 1792 — Pierre Fr. & Jeanne Van Langenhove — U — Dagloner.

g. ingelijfd op 20 maart bij het 2e Rég. Cuirassiers:

22. POPPE Pierre Emmanuel — Z, 23 april 1792 — Jacques & Marie Anne Derouck — Z, Meerskant — Landbouwer. Terug te Zele op 14 aug 1814, vertrokken uit Lunéville op 21 juli.

h. ingelijfd bij het 85e Rég. de Ligne op 21 maart:

23. ROELS Charles Benoit — Z, 27 mei 1792 — Adrien & Isabeau Famaey — Z, Zandberg — Student te Melle. Vervangen door B. Cornelis, militaire réformé, Dendermonde.

i. op onbekende datum ingelijfd bij de Train d'Artillerie:

24. VANHOESEN Jacques François — Z, 26 april 1792 — Pierre Jean & Anne Cath. Coppieters — Z, Bos — Schoenmaker. Ile Bon le Cie. Overleden op 1 nov 1813 te 10 uur 's morgens te Niedermendig bij Andernach (Duitsl.) in het huis van Jean Roos de oude.

25. PERMENTIER Victor — Z, 18 april 1792 — Jacques & Hélène De Kimpe — Z, Rinkhout — Landbouwer. 3e Bon 3e Cie. Na 1½ jaar terug te Zele.

j. werden vervangen:

26. DESMET Charles — B, 12 april 1792 — Jean Jacq. & Jeanne Colette Coppieters — B — Landbouwer. Vervangen door P.L. Stevens, cs jaar VIII, Gent.
27. VANDENABBEELE Emmanuel — Z, 27 april 1792 — Engelbert & Marie Cath. Michiels — Z, Wezepoel — Landbouwer. Vervangen door P.L. De Wagenaere, cs 1811, Zomergem.

2. Klas 1811:

a. ingelijfd op 3 maart bij het 54e Rég't de Ligne:

28. GOVAERT Benoit — O, 13 feb 1791 — Pierre & Marie Jacq. Verbeken — O — Landbouwer.
29. VERGEYLEN Jean Ferdinand — Z, 27 dec 1791 — Pierre & Marie Anne D'Hondt — Z, Wezepoel — Wever. Werd op 11 juni 1815, als soldaat in het 3e Bon Hollandais door de Fransen krijgsgevangen gemaakt. Wist te ontsnappen en terug te komen naar Zele, maar werd door de maire in verzekerde bewaring genomen.
30. KEUTERYCK Jean Baptiste — Z, 17 april 1791 — Gilles Fr. & Elisabeth Bogaert — Z, Hansevelde — Dienstknecht.
31. SYMOENS Joseph François — G, 13 april 1791 — Joseph & Marie Elis. Vercauteren — G — Landbouwer. Is op 6 maart 1813 bij het 54e te Maastricht.

b. ingelijfd op 6 maart bij het 88e Rég't de Ligne:

32. VANDEVELDE Séraphin — U, 18 juni 1791 — Bernard & Pétronille Vanderstrickt — U — Dagloner. Gedeserteerd en op 24 april 1813 veroordeeld tot 5 jaar Travaux Publics en 1500 frs boete.
33. DE BLOCK Emmanuel François — Z, 21 dec 1891 — Joseph François & Marie Decock — Z, Zandberg — Filtier (spinner?) Vervangen door F. D'hondt, cs 1809, Aalst.

c. op onbekende datum ingelijfd:

34. LEUNENS Gilles François — Z, 23 jan 1791 — Pierre & Cathérine 't Kint — Z, Zandberg — Werkman. Op 7 sept 1813 gedeserteerd uit het 4e Rég't Canonnières à Cheval voor Berlijn. Door veldwachter De Moerloose aangehouden op de Zandberg en naar Dendermonde gebracht. Terug te Zele op 4 april 1814, vertrokken uit Wezel met het 127e Rég't de Ligne bij het naderen van de verbonden.
35. COEN Jean Baptiste — Z, 20 aug 1791 — Jean & Marie Anne Van Driessche — Z, Kouter — Metselaar. Soldaat bij het 1er Rég't de Cavalerie Légère.

3. Klas 1810:

36. VENNEMAN Pierre — Z, 14 jan 1790 — Jean Baptiste & Marie Verherbruggen — Z, — Landbouwer. Op 6 mei ingelijfd bij het 88e Régt de Ligne.

Van deze 36 ingelijfde conscrits leverde Zele er 19, Berlare 3, Grembergen 2, Overmere 7 en Uitbergen 3.

III. Lichting van 150.000 man uit de klas 1814.

Door het Décret Impérial van 20 januari 1813 werd eveneens de uitvoering bevolen van het derde lid van het senaatsbesluit van 11 januari: de lichting van 150.000 conscrits uit de klas 1814, dus de jonge mannen geboren in 1794.

A. Uitvoering.

Een week later, op 27 januari, bericht de prefekt aan de maires dat, rekening houdend met het af te trekken aantal volontaires, 140.131 man uit de klas 1814 zouden opgeroepen worden. Daarom zendt hij volgend uitvoeringsbesluit om ter bekendmaking aangeplakt te worden: de jonge mannen van de klas 1814 krijgen tot 18 februari de tijd om zich te laten inschrijven op de conscriptielijst die op die dag 's avonds zal afgesloten worden. Zo kan de maire op 19 februari zijn alfabetische lijst aan de onderprefekt te Dendermonde opsturen. (34)

Op 6 februari stuurt de prefekt een Arrêté relatif au tirage des conscrits 1814, à publier et à afficher, om te berichten dat de nummertrekking zal beginnen op 22 februari. De alfabetische lijsten moeten dan ook tijdig opgestuurd worden. (35)

Stipt op tijd sluit maire Roels zijn lijst af: Commune de Zele. Conscrips de l'année 1814. Journal du maire. Cloturé le 18 février 1813 au soir. Ze bevat, gerangschikt volgens hun geboortedatum, 83 namen, met naast elke naam de randbemerking: s'est présenté pour être inscrit. (36) Zo kon hij op 19 februari zijn alfabetische lijst van de gemeente naar Dendermonde opsturen.

De nummertrekking voor Zele had plaats op 24 februari en in het gemeentearchief vinden we een lijst: Conscrips de l'an 1814 de la commune de Zele, tirage du 24 février 1813. De lijst is alfabetisch met naast elke naam het getrokken nummer. De nummers zijn begrepen tussen 1 en 151, wat er op wijst dat de trekking gebeurde voor het kanton Zele en niet voor de gemeente alleen. De lijst van het kanton werd evenwel niet teruggevonden.

---

(34) RAG, HF A 256.

(35) en (36) GAZ.

Zoals de prefekt op 19 februari gemeld had, zetelde de Conseil de Recrutement voor Hamme, Dendermonde en Zele op 18 maart in het stadhuis te Dendermonde te 8 uur 's morgens. (37) Daar werden o.a. de gevallen besproken van diegenen die aan het einde van het dépôt wensten geplaatst te worden, waarvoor een omstandige lijst met hun aanspraken was opgemaakt geworden. (38)

B. Oproepingen in de gemeente Zele.

Op 22 maart stuurde de onderprefekt een lijst met de namen van 39 conscrits uit de Gemeente Zele, die deel uitmaakten van het contingent voor de gemeente. Ze moesten op 2 april te Gent aanwezig zijn om er deel te nemen aan de Revue du Départ. (39) Hiervoor had men de lijst van het kanton Zele moeten aanspreken tot nummer 132. Maar volgens een brief van maire Roels aan de onderprefekt op 24 maart waren twee namen bij vergissing op deze lijst geplaatst, daar ze niet te vinden waren op de gemeentelijke lijst. (40) Bovendien werd een conscrit uit deze lijst, namelijk D'Hollander J.F. uitgesteld. Hij zou echter op 6 november 1813 opgeroepen worden.

Intussen bleven er aldus slechts 36 over:

1. CHRISTIAENS Jean Baptiste — Z, 19 juni 1793 — Anne Cathérine Christiaens — Z, Kouter — Landbouwerswerkman. Klas 1813, uitgesteld en als nr 1 op de lijst 1814 geplaatst. Terug te Zele op 7 mei 1814, komende uit Erfurt.
2. VERLEE Egide François — Z, 26 aug 1793 — Jean Baptiste & Thérèse Nelis — Z, Veldeken — Landbouwer. Klas 1813, uitgesteld en als nr 3 op de lijst 1814 geplaatst.
3. DE GEYTER Pierre — Staden, 10 maart 1794 — Joseph & Marie Jacq. Christiaens — Z, Kouter — Leurder. 51e Rég't Grenadiers à pied. — Doodziek thuisgekomen op 19 december 1813 en 's anderendaags overleden aan typhus.
4. BOSTEELS Charles Louis — Z, 2 juli 1794 — Bernard & Thérèse Haerens — Z, Dorp — Drankstoker.
5. DESCHRIJVER Benoit Joseph — 12 aug 1794 — Pierre & Cathérine Christiaens — Z, Kamershoek — Visser.
6. HULPIAU Charles Joseph — Z, 12 nov 1794 — Emmanuel & Anne Marie Van Driessche — Z, — Beenhouwer.
7. VAN AVERMAET Jean Baptiste — Z, 13 april 1794 — Jacques Fr. & Marie Dierick — Z, — Landbouwerswerkman.
8. VERCAUTEREN Jacques Emmanuel — Z, 17 dec 1794 — Joseph Emm. & Dorothee Rosseel — Z, — Landbouwer.

---

(37) RAG, HF A 256.

(38) GAZ.

(39) GAZ.

(40) GAZ.

9. ROELS Pierre François — Z, 10 maart 1794 — Marcel & Joséphine Bracke — Z, Elst — Landbouwer.
10. DE BLOCK Jean Benoit — Z, 29 sept 1794 — Joseph & Marie Decock — Z, Zandberg — Filtier (spinner?)
11. VAN CAUTEREN Paul — Z, 18 jan 1794 — Jean & Jeanne Marie Van Hemelrijck — Z, — Landbouwer.
12. DEBEULE Jacques — Z, 18 aug 1794 — Pierre & Anne Cath. De Maesschalck — Z, Durmen — Schrijnwerker.
13. VAN UYTFANGHE Gilles François — Z, 30 jan 1794 — Isabeau Van Uytfanghe — Z — Wever.
14. VERSTRAETEN Benoit — Z, 23 juni 1794 — Jean & Jossine D'Hooghe — Z, — Wever.
15. ROELS François Ferdinand — Z, 17 nov 1794 — Jean Baptiste & Jeanne Marie Derycke — Z, Bos — Kleermaker. Had het nummer 92 getrokken maar had verwisseld met Verdonck Séraphin, nr. 50. Wanneer nu nr 50 opgeroepen wordt, moet hij optrekken in plaats van Verdonck. Deze zal dan zelf opgeroepen worden als nr 92 in oktober 1813. Roels is terug te Zele op 25 juni 1814, als soldaat 9e Art. à pied met toestemming van zijn oversten vertrokken uit Douai.
16. GYSENS Jean François — Z, 12 feb 1794 — Emmanuel & Anne Jacq. Christiaens — Z, — Leurder. Uit het 51e Rég't de Ligne gedeserteerd op 15 juli 1813. Terug te Zele op 20 mei 1814 als soldaat 124e Rég't de Ligne, vertrokken uit Wezel met het garnizoen.
17. DEBLOCK Jean François — Z, 5 sept 1794 — Deblock Marie Jeanne — Z, — Landbouwerswerkman.
18. DEWILDE Joseph Emmanuel — Z, 16 april 1794 — Pierre Fr. & Jeanne Cath. Dedecker — Z, Avermaat — Landbouwer. Verliet zijn eenheid te Wittenberg (ten Zuiden van Berlijn) op 7 feb 1814 bij het naderen van de geallieerden, terug te Zele op 17 april 1814.
19. D'HOOGHE Ferdinand — Z, 29 mei 1794 — Jean Baptiste & Dorothee Van Uytfanck — Z, — Wever.
20. ROELAND Jean Baptiste — Z, 1 juni 1794 — Jacques & Marie Cornélie Willems — Z, Mispelaar — Landbouwerswerkman. Gedeserteerd uit het Rég't des Tirailleurs de la Garde Impériale op 11 mei 1813. Geboekt in het register van de op te zoeken individus op 31 aug 1813.
21. BERCKMOES Joseph — Z, 20 okt 1794 — Pierre Fr. & Godelieve De Kimpe — Z, Kamershoek — Landbouwer.
22. DE LOOSE Pierre Jean — Z, 12 juli 1794 — Ludgère & Anne Cath. Vereecken — Z, Kouter — Landbouwer. Gedeserteerd uit het 4e Rég't Fusiliers de la Garde Impériale op 11 mei 1813. Geboekt in het Register van de op te zoeken individus op 31 aug en 13 sept 1813.

23. EECKHOUDT Pierre Jean — Z, 18 jan 1794 — Jean Baptiste & Anne Cath. Roels — Z, Rinkhout — Landbouwer.
24. BONTINCK Charles Joseph — Z, 17 nov 1794 — Marcel & Thérèse Jacq. Mignot — Z, Dorp — Beenhouwer.
25. PERMENTIER Charles Benoit — Z, 3 dec 1794 — Egide & Marie Anne Dewilde — Z, Veldeken — Landbouwer.
26. COPPIETERS Bernard — Z, 26 nov 1794 — Joseph & Isabeau Paelinck — Z, Bos — Landbouwer.
27. DE WAEGEMAEKER Charles Louis — Z, 29 nov 1794 — Pierre & Isabeau Van Waelvelde — Z, — Wever. Soldaat 51e Rég't de Ligne. Verliet zijn eenheid te Dresden in okt 1813 bij het naderen van de geallieerden en was terug te Zele op 4 mei 1814.
28. ROSSEEL Jean François — Z, 13 nov 1794 — Joseph & Marie Fr. Goossens — Z, Heikant — Landbouwer.
29. VAN LANGENHOVE Jean Victor — Z, 8 dec 1794 — Jean Baptiste & Anne Cath. Jansens — Z, Dorp — Bakker.
30. VERSCHULDEN Jean François — Z, 14 mei 1794 — Pierre Ludgère & Marie Thér. Vermeire — Z, — Landbouwer.
31. SCHEIRS Pierre François — Z, 23 april 1794 — Joseph & Jeanne Jacq. Dewilde — Z, — Wever.
32. DE LEENHEER Emmanuel — Z, 25 sept 1794 — Pierre & Anne Jacq. Goossens — Z, Wezepoel — Landbouwersknecht.
33. VAN CAUTEREN Josse — Z, 3 juli 1794 — Pierre & Dorothée Van Eetvelde — Z, Durmen — Landbouwerswerkman.
34. BOGAERT Jacques François — Z, 31 juli 1794 — Jean Baptiste & Marie Jacq. Verbeeck — Z, Huivelde — Landbouwer. Soldaat 51e Rég't de Ligne. Verliet in okt 1813 zijn eenheid te Dresden en kwam te Zele aan op 4 mei 1814. (cfr nr 27, De Waegemaeker.)
35. PERMENTIER Pierre Jean — Z, 16 jan 1794 — Jacques & Angeline De Kimpe — Z, Rinkhout — Landbouwer. Terug te Zele op 1 juli 1814 met toelatingscertificaat om zijn eenheid te verlaten gegeven op 20 juni te Douai. Soldaat 9e Art. à Pied.
36. DE KIMPE Jean Baptiste — Z, 29 april 1794 — Joseph & Marie Anne Goossens — Z, — Wever. Soldaat 51e Rég't de Ligne. Verliet zijn eenheid bij Dresden na de laatste veldslag. Terug te Zele op 23 juli 1814.

Hoeveel van deze opgeroepen Zelenaren werkelijk opgetrokken zijn, is niet uit te maken, daar er geen lijsten met inlijvingen in de regimenten te vinden zijn. Toevallig vindt men wel ergens een inlichting over desertie of terugkeer te Zele. Gegevens over Zele-kanton vindt men noch te Gent noch te Zele.

C. Het senaatsbesluit van 3 april 1813.

Om tijdens zijn nu stilaan nakende veldtocht tegen Rusland de westelijke en zuidelijke grenzen van zijn keizerrijk te beveiligen, liet Napoleon door

het senaatsbesluit van 3 april 1813 niet minder dan 180.000 man ter beschikking stellen van de minister van oorlog. (41)

I. Lichte van 100.000 man voor de Gardes d'honneur à Cheval.

Door een keizerlijk dekreet gaf Napoleon op 5 april het bevel vier regimenten gardes d'honneur à cheval te vormen en daartoe 10.000 man op te roepen. In artikel 14 daarvan bepaalde hij uit welke categorieën personen daartoe geput moest worden. In zijn brief van 15 april gaf onderprefekt Devos daarvoor de nodige aanwijzingen. (42)

De maires moesten een algemene lijst opstellen van de in aanmerking komende personen en wel in deze volgorde:

1. de leden van de Légion d'honneur met hun zonen.
2. de leden van de Ordre Impérial de la Réunion met hun zonen.
3. de ridders, baronnen, graven en hertogen met hun zonen.
- 4 en 5. de leden van de kiescolleges en raden van de departementen, arrondissementen en steden met hun zonen en neven.
6. de 500 hoogste belastingsplichtigen van het departement, de 100 hoogste belastingsplichtigen van de steden met hun zonen en neven. (43)
7. de hogere graden van de personen werkzaam in de regies of hun zonen.
8. militairen die gediend hebben in het Franse legers of als officier in vreemde legers met hun zonen.

Volgens artikel 18 van het dekreet mochten deze laatsten ten hoogste 45 jaar zijn. Voor de andere categorieën was volgens artikel 16 de minimumleeftijd 18 jaar zonder maximumgrens.

De maires moesten een register openen voor de personen die in deze gardes wensten opgenomen te worden tot 23 april; daarna moest de lijst naar de onderprefekt opgestuurd worden.

Op 19 oktober 1813 gaf de prefekt volgende situatieschets op voor het departement. (44) Er waren 4 detachementen gestuurd naar het depot van het 1er Régiment te Versailles: op 15 juni 1813 44 gardes, op 4 juli 49, op 17 augustus 10 en 15 september 12. In totaal dus 115. Daar vinden we ook een opgave van de kosten: groot uniform 467,87 frs, klein uniform 59,36 frs, samen dus 527,23 frs. Aankoop van het paard 500 frs en van het paardetuig 129,65 frs, samen dus 629,65 frs. In totaal beliepen de onkosten dus 1.156,68 frs.

(41) Bulletin des Lois 491, nr 9069.

(42) GAZ.

(43) De lijst van deze belastingsplichtigen van Zele was op 9 maart 1812 aangevraagd door de onderprefekt en door de maire opgestuurd op 16 maart. (ZM 49, nr 691). Deze lijst werd reeds, zonder commentaar, gepubliceerd in ons jaarboek nr 7, 1975-76, p. 85.

(44) RAG, Scheldepartement 1531, 4e bundel.

Op 15 november liet de prefekt weten dat ook conscrits van de klas 1815 zich bij de Gardes d'honneur konden laten inschrijven, maar dit moest gebeuren voor de lottrekking van hun klas. De vrijwilligers moesten de kosten van hun rijdier, uniform en uitrusting zelf dragen en dit mocht ten hoogste 1.700 frs bedragen. (45)

Van al deze operaties is in het gemeentelijk archief niets terug te vinden, zodat we mogen aannemen dat ze te Zele niets opgeleverd hebben. In een dokument echter te Gent lezen we dat Landuyt Louis, cs 1811 nr 105, geboren te Zele op 6 juli 1791 en verblijvend te Doornik, eerst wel in aanmerking kwam. Op 25 juli 1813 stuurde hij een protestbrief in, waarin hij voorhield dat hij tegen geen enkele lichaamsinspanning opgewassen was en zijn klein bezit had besteed aan het aanwerven van een plaatsvervanger, toen hij, tegen alle verwachting in, niet werd vrijgesteld. Hij had geluk en werd vrijgesteld: rayé, point de fortune et trop maigre. (46)

II. *Lichting van 80.000 man uit de Garde Nationale.*

A. *Besluit en uitvoering.*

Als tweede maatregel van het senaatsbesluit van 3 april moesten 80.000 manschappen van de Ier Ban van de Garde Nationale uit de klassen 1807, 1808, 1809, 1810, 1811 en 1812 naar het leger overgeheveld worden om aldus een reserveleger te vormen. Een keizerlijk dekreet van 4 april deed tot de uitvoering overgaan.

Op 8 april reeds zond de prefekt hierover een brief vergezeld van een aan te plakken affiche. Het kontingent van het Schelvedepartement bij deze 2e Levée Extraordinaire was bepaald op 1269 man. Weldra zouden de onderprefekten de lijsten opsturen van de aangeduide conscrits samen met de oproepingsbevelen van de rekruteringskapitein. De prefekt wijst de maires op het artikel II van zijn arrêté: het depot van de klas 1811 zou moeten volstaan om de vereiste manschappen te leveren. Daaruit alleen moet dus geput worden, tenzij er teveel réformés en achteraan het depot gestelden zijn. De conseil de recrutement moet volgens het keizerlijk dekreet zijn werkzaamheden geëindigd hebben voor 10 mei. Voor het Schelvedepartement bepaalt de prefekt dat de conscrits te Gent moeten aankomen op 29 april, zodat de conseil de recrutement zijn werkzaamheden kan beginnen op 30 april te 9 uur 's morgens. De rekruten zullen op 1 mei uit Gent vertrekken naar hun regimenten. (47)

B. *De opgeroepen uit het kanton Zele.*

In het gemeentelijk archief vinden we vier lijsten van « Conscrits désignés

(45) GAZ.

(46) RAG, Schelvedepartement 1531, 2e en 4e bundel. Door hetzelfde senaatsbesluit van 3 april als lid van de Garde Nationale opgeroepen voor mei 1813, heeft hij zich inderdaad laten vervangen. Zie verder.

(47) Brief GAZ, Affiche RAG, HF A 256.

pour faire partie du contingent de l'armée active. 2e Levée Extraordinaire» door de onderprefekt opgestuurd:

	<i>klas</i>	<i>uit de Nrs</i>	<i>moeten te Gent zijn op</i>	<i>aantal</i>	
1.	16 april 1813	1811	103 à 129	29 april	15
2.	1 mei	1810	127 à 137	9 mei	5
3.	18 mei	1809	114 à 128	30 mei	6
4.	21 juni	1809	132 à 133	25 juni	2

In totaal dus 28 man. Er moeten evenwel lijsten ontbreken, daar sommige opgeroepen werden vrijgesteld en er tenslotte 37 in de regimenten werden ingelijfd.

a. Klas 1811 — Ingelijfd bij de Voltigeurs de la Garde Impériale

1. SCHEPENS Jean Baptiste — O, 6 okt 1791 — Ferdinand & Anne Cath. Van Brussel — O — Dienstknecht.
2. DEWILDE François — U, 22 nov 1791 — André & Anne Marie Roels — U — Landbouwer.
3. DEVOS Amand — B, 13 sept 1791 — Benoit & Marie Jacq. Van Duyse — B — Landbouwer.
4. DEDECKER François — Z, 24 april 1791 — Anne Jossine Dedecker — Z, Kouter — Leurder.
5. CHRISTIAENS Engelbert — Z, 26 maart 1791 — Pierre & Elisabeth Thienpondt — Z, Kouter — Wever.
6. BLONDEEL Donat — U, 5 juli 1791 — Pierre Jean & Jacqueline Cattoir — U — Landbouwer.
7. VERLEE Jean Joseph — Z, 26 juni 1791 — Jean Baptiste & Thérèse Nelis, Z, Veldeken — Landbouwer.
8. BUYSE Victor — B, 26 aug 1791 — Jean Baptiste & Colette Van Linter — B — Landbouwer.
9. VAN EECKHOUT Dominique — O, 21 dec 1891 — Jean & Jeanne Schepens — O — Wever.
10. THIENPONT Pierre — Z, 4 maart 1791 — Thomas & Victorine Van Langenhove — Z, Kamershoek — Dagloner.
11. DE BACKER Emmanuel — B, 16 sept 1791 — Corneille & Marie Jacq. Roggeman — B — Dagloner.
12. VANDEVELDE Pierre — B, 21 juni 1791 — Charles & Marie Pieters — B — Dagloner.
13. LANDUYT Charles Louis — Z, 18 aug 1791 — Benoit Joseph & Anne Marie Verbraecken — Z, Zandberg — Dagloner.

14. POPPE Henri — Z, 22 sept 1791 — Jacques & Thérèse Vandenaabeele — Z, Zandberg — Wever.
15. EVERAERT Augustin — O, 13 feb 1791 — Josse & Geneviève Goossens — O — Dienstknecht.
- b. *Klas 1811 — ingelijfd bij de Voltigeurs de la Garde Impériale op 25 mei:*
16. LANDUYT Louis — Z, 6 juli 1791 — Paul Benoit & Elisabeth Moens — Z, Zandberg — Particulier te Doornik. Vervangen door H. Declercq, cs jaar IX, Dendermonde.
17. CLAUS Ferdinand — G, 4 nov 1791 — Jean & Marie Jacq. Mannaert — G — Landbouwer.
18. VAN EETVELDE Jacques François — Z, 11 aug 1791 — Jean Fr. & Anne Marie Vanhoye — Z, Durmen — Landbouwer.
- c. *Klas 1811 — ingelijfd bij andere regimenten:*
19. VERCAUTEREN Pierre Jean — Z, 2 okt 1791 — Josse & Cathérine Vermeire — Z, Durmen — Landbouwer. Vervangen door B. Van Assche, cs jaar XI, Gent, ingelijfd bij het 4e Rég^t de Marine op 10 mei 1813.
20. DE LEENHEER Jacques Ferdinand — Z, 20 april 1791 — Pierre & Anne Jacq. Goossens — Z, Wezepoel — Wever — Woont sedert 26 feb 1812 te Waasmunster — ingelijfd op 13 mei 1813 bij het 8e Rég^t Artillerie à pied.
21. ROBBERECHT Guillaume Félix — b, 17 aug 1791 — Félix & Isabeau Vandevelde — B — Dagloner. Gedeserteerd onderweg maar aangehouden. Ingelijfd bij het 131 Rég^t de Ligne, 6e Bon te Middelburg op 27 mei 1813.
22. BERCKMOES Pierre Jean — Z, 11 okt 1791 — Pierre Fr. & Godelieve De Kimpe — Z, Kamershoek — Landbouwer. Ingelijfd bij het 9e Rég^t Artillerie à pied, datum onbekend. Terug te Zele op 1 juli 1814 uit Douai met ontslagbrief van 20 juni 1814. 15 maanden dienst.
- d. *Klas 1810 — op 13 mei 1813 ingelijfd bij het 4e Rég^t Artillerie de marine:*
23. BUYSENS Charles — Z, 12 aug 1790 — François & Thérèse Decorte — Z, Durmen — Wever.
24. GEERAERT Séraphin — B, 29 mei 1790 — Nicolas & Marie Christiaens — B — Visser.
- e. *Klas 1809 — ingelijfd bij het 4e Rég^t Artillerie de Marine op 3 juni:*
25. BYL Joseph Emmanuel — Z, 31 okt 1789 — Charles Jean & Marie Anne De Kimpe — Z, — Dienstknecht.

26. ZABIJN Charles — Brussel, 1 feb 1788 — Vondeling — Z — Dienstknecht. Toegelaten tot de klas 1809.
  27. ROELS Simon — G, 9 dec 1789 — Daniel & Elisabeth Goossens — G — Werkman.
  28. BOEL Constantin — Z, 17 maart 1789 — Jean & Marie De Keyzer — Z, — Landbouwer. Vervangen door Dierickx Tobie, cs 1807, Kanton Zele. Geboren B, 21 dec 1787. Ingelijfd 21 juni 1813.
  29. VAN DRIESSCHE Jean François — Z, 19 jan 1789 — Emmanuel & Cathérine Landuyt — Z, — Landbouwer. Vervangen door Joseph Oudaen, cs 1809, Gent, die ingelijfd wordt op 17 juli 1813.
  30. CLAUS Joseph François — G, 30 okt 1789 — Daniel & Pétronille Demulder — G — Landbouwer. Vervangen door Vandevijver François, Gent, die ingelijfd werd op 23 juli 1813.
- f. Klas 1809 — werd op 17 juli ingelijfd bij het 11e Rég't Voltigeurs de la Garde:*
31. LEBON Daniel — Z, 27 dec 1789 — Lebon Cécile — Z — Dienstknecht.

Van deze 31 leverde Zele er 17, Berlare 6, Grembergen en Overmere elk 3 en Uitbergen 2.

C. Nieuwe oproepingen voor de Garde Nationale.

Door deze oproepingen waren de rangen van de Garde Nationale fel uitgedund. Reeds op 5 april vaardigde de keizer een dekreet uit met maatregelen voor haar reorganisatie.

Op 13 april schreef de onderprefekt aan de maires dat, om te voldoen aan dit dekreet, de gemeenten een lijst moesten aanleggen van de mannelijke inwoners van 20 à 60 jaar. Dit moest gebeuren in twee trappen: eerst moest een lijst aangelegd worden van de inwoners van 20 à 40 jaar, die binnen de acht dagen moest opgestuurd worden. Daarna moest die van 41 à 60 jaar opgemaakt worden. (48) Van deze eerste lijst is in het gemeentearchief één blad terug te vinden, dat 35 namen bevat.

Op 15 mei berichtte de onderprefekt dat de Conseil d'organisation pour la Garde Nationale op 20 mei zou zetelen te Dendermonde om de inwoners aan te duiden die deel zouden uitmaken van de nieuwe cohortes. De maire moest op die zitting aanwezig zijn te 8 uur 's morgens. Om er de moed in te houden deelde hij mede dat de keizer op 2 mei een schitterende overwinning behaald had op de legers van de keizer van Rusland en van de koning van Pruisen (mislukte aanval op Napoleon bij Lützen). (49)

---

(48), (49) en (50) GAZ.

Op 22 mei kwamen de oproepingsbevelen te Zele toe. Ze vermeldden dat de betrokkene deel uitmaakte van het contingent van 1800 man voor het arrondissement Dendermonde, verdeeld in 12 kompagnies bestaande uit manschappen van dezelfde of naburige gemeenten. Er werd aangestipt dat elke kompagnie slechts 16 man te leveren had, die 6 maanden onder de wapens zouden blijven om dan door de volgende 16 afgelost te worden. Eerst na uitputting van de lijst zouden de eersten weer in aanmerking komen. De opgeroepen moesten op 25 mei te 9 uur 's morgens ter mairie van Zele zijn. Ze moesten, op hun kosten, voorzien zijn van: een paar schoenen, een linnen broek, een hemd, een paar grijze slobkousen (guêtres), een ransel, een politiemuts, een schroevendraaier en een priem. (50)

Op 26 augustus 1813 ging men over tot een kontrol van deze Garde van het arrondissement Dendermonde. De weerslag daarvan vinden we in 16 katernen, waarvan nummer 8 bestemd is voor Zele. Daaruit blijkt dat Zele behoort tot de 1e Cie Chasseurs van de 10e cohorte. De chef de cohorte is Mr Van Doorselaere, de adjudant de cohorte is Mr De Temmerman, capitaine is Mr Geldhof, lieutenant Mr Burm en sous-lieutenant Mr Goossens. Het aantal manschappen bedraagt 150. (51)

Op 14 oktober meldde de onderprefekt dat de helft van het aktieve kontingent te Antwerpen moest vernieuwd worden. Op 23 oktober zou de Conseil d'organisation vergaderen in het stadhuis te Gent te 9 uur 's morgens. Meteen deelde hij de namen mede van de mannen aangeduid om de af te lossen manschappen te vervangen. (52)

III. Lichting van 90.000 man uit de klas 1814.

Als derde maatregel van het senaatsbesluit van 3 april werden 90.000 man opgeroepen uit de klas 1814. Deze waren bestemd voor de verdediging van de westelijke en zuidelijke grenzen en vooral van de werven van Antwerpen, Brest, Rochefort en Toulon. Het Schelvedepartement moest deelnemen aan de verdediging van Antwerpen.

Het enige spoor dat we hiervoor vinden is een brief van de onderprefekt op 6 april 1813, die voor deze lichting één man aanduidt die op 13 april te Gent moet zijn. (53) Daar men voor de oproeping van de klas 1814 in januari 1813 de lijst had moeten aanspreken tot nummer 132, duidt men nu nummer 134 aan:

DE BOCK Pierre Ludgère — Z, 13 maart 1794 — Ambroise & Marie Jossine Permentier — Z. — Landbouwersknecht.

Of hij werkelijk opgetrokken is, kan niet uitgemaakt worden.

---

(51) RAG, HF A 286.

(52) GAZ.

(53) GAZ.

D. Het senaatsbesluit van 9 oktober 1813.

Onverminderd ging intussen de strijd van Napoleon tegen de zesde coalitie (Pruisen, Oostenrijk en Rusland) verder, maar geen van beide partijen kon de oorlog een beslissende wending geven. In een uiterste krachtingspanning om het Franse leger van vers bloed te voorzien, besloot de senaat op 9 oktober 1813 nog eens 280.000 man ter beschikking van het leger te stellen: namelijk 120.000 man uit de klas 1814 en voorgaande jaren en 160.000 man uit de klas 1815 (geboren in 1795 en dus met moeite 18 jaar oud). (54)

I. Lichting van 120.000 man uit de klas 1814 en die van voorgaande jaren.

A. Het senaatsbesluit.

« Sans doute il en coûte au coeur paternel de Sa Majesté, de voir
« s'éloigner encore le moment où une paix honorable mettra un terme à
« l'effusion du sang français; il lui en coûte de demander de nouveaux
« sacrifices à ses peuples; mais lorsque dans les conjonctures où le
« sort nous a placés, ses vœux si souvent et si hautement manifestés
« sont impuissans, lorsque toujours vainqueur des hommes, il n'a cédé
« qu'à la fureur des éléments, lorsque l'Angleterre, implacable ennemie
« des peuples du continent, achète et vend leur sang pour le succès de
« quelques spéculations mercantiles! lorsque ses émissaires arrivent
« dans toutes les cours, renouer leurs trames, sèmer leur or, et
« ralumer à la fois les feux de la discorde et de la guerre; lorsque
« nos alliés, infidèles aux traités les plus sacrés, sont devenus nos
« ennemis; lorsqu'enfin une coalition monstrueuse menace les peuples
« civilisés d'une nouvelle irruption des hordes du Nord, ces sacrifices
« sont commandés à tous les Français, par les devoirs les plus saints,
« par les intérêts les plus pressans, par les sentimens les plus chers.
« L'Empereur compte sur notre dévouement, sur notre fidélité; l'armée
« se repose sur nos affections; pourrions-nous sans douleur et sans
« honte tromper les espérances du Monarque et de l'armée? Ah! puisque
« l'égarement et l'opiniâtreté de nos ennemis nous contraignent à
« ajouter de nouveaux triomphes à de longues années de gloire, entourons
« l'armée et son invincible Chef de tout ce que la puissance nationale
« peut déployer de forces, et que la génération qui s'élève aille sur les
« pas de celle qui l'a précédée, se couvrir sur les bords de Danube « et de
« la Vistule, des lauriers que ses aînés ont cueilli dans les « champs de
« Dresde et de Lutzen. »

Met deze mooie tirade, hier trouw nagespeld, eindigde prefekt Desmousseaux de brief waarin hij op 13 oktober, daags nadat het senaatsbesluit in Gent aankwam, het noodlottige nieuws van deze lichting mededeelde. Tegelijk stuurde hij affiches op met de tekst van zijn besluit terzake. (55)

(54) *Bulletin des Lois* 524, nr 9703.

(55) *Affiche in RAG, HF A 256; brief en afschrift affiche in GAZ.*

Het aandeel van het departement was bepaald op 1200 man. Wat de modaliteiten van de lichteering betreft, luidde het: (De Prefekt)

«.... Gezien den numeriquen staet der conscrits van de classen van 1814, 1813, 1812, 1811, 1810, 1809 en 1808, dewelke zig alsnu noch in dees departement bevinden, ende waaraf het getal noch beloopt tot twee en twintig duyzend zes hondert zevenenveertig, besluit het gonne volgt: Eersten artikel. Het aandeel van twaelf hondert mannen aan dees departement toegewezen, zal geleverd worden door de conscrits van die verscheide classen, gebleeven zynde in den depot van 't lot, dit is te zeggen, door die welkers numeros noch niet gevraagd en zyn geworden, beginnende met de conscrits van 1814, en opklimmende van classe tot classe tot ende begreepen de gonne van 1808.

Art. 2. Ingeval van geen genoegzaam getal, zal het aendeel voltrokken worden met de conscrits der zelve classen die uytstel bekomen hebben ofte die gesteld zyn op 't eynde van den depot, en zelfs de afgekeurde indien d'oorzaeke van de afkeuringe niet meer in weezen is; hetwelke zal gebeuren altyd beginnende met 1814 en vervolgens van classe tot classe opklimmende tot ende met begreepen het jaer 1808.»

Artikel 3 tot 10 handelde over de conscrits «die recht hebben om bevryd te zyn van den dienst» namelijk «de conscrits getrouwt zynde voor ende begreepen den 12 deezer maend (dag der toekomstige van het senatus consulte binnen dees departement»), behalve dan «de weduwaers zonder kinderen». Zijn ook vrij de afgekeurden door de Conseil de recrutement.

Artikel 10 tot 15 handelden over de «remplacements».

Tenslotte werd bepaald dat de conscrits van het jaer 1814 moesten te Gent zijn op 6 november, om 's anderendaags voor de rekruteringsraad te verschijnen en op 8 november uit Gent te vertrekken. Deze van het jaer 1813 moesten te Gent zijn in het Kapucijnenklooster op 15 november om 's anderendaags voor de raad te verschijnen en de 17e uit Gent te vertrekken.

B. Oproepingen in de gemeente Zele.

Vijf dagen na de brief van de prefekt begonnen de oproepingen te Zele toe te komen: (56)

a. *Op 18 oktober zond de onderprefekt een eerste lijst opgeroepen allen behorende tot de klas 1914, uit de nummer 136 à 151. Ze werden op 6 november te Gent verwacht. Van de 7 opgeroepen werd er geeneen vrijgesteld.*

1. HEIRMAN Jean François — Z, 7 jan 1794 — Jean Baptiste & Colette De Block — Z, — Landbouwer.

---

(56) *Alle lijsten in GAZ.*

2. BLANCKAERT Egide François — Z, 19 jan 1794 — Charles Benoit & Jeanne Van Lokeren — Z, Heikant — Landbouwer.
  3. VAN DOOREN Egide François — Z, 31 maart 1794 — Marcel & Jeanne Joss. De Gelder — Z, Hansevelde — Landbouwer.
  4. VAN HECKE Pierre François — Z, 5 feb 1794 — Jean Baptiste & Pierrette Dauwe — Z — Landbouwer.
  5. VAN PUYENBROECK Charles Joseph — Z, 11 juni 1794 — Pierre Jean & Isabeau Thér. Rubbens — Z, — Vlasbewerker.
  6. VERGEYLEN Egide François — Z, 8 mei 1794 — Pierre & Jeanne Buysens — Z, — Landbouwersknecht.
  7. CALLAERT François — Lokeren, 28 okt 1794 — Gerard & Suzanne Verhelst — Z, — Wever.
- b. *Op 20 oktober volgde een tweede lijst met 28 namen van de klas 1813, genomen uit de nummers 90 à 177. Twaalf daarvan werden vrijgesteld, zodat er zestien overbleven; verwacht te Gent op 15 november:*
1. VAN EETVELDE Jean François — Z, 4 nov 1793 — Jean & Isabeau Dewilde — Z, Bos — Landbouwer.
  2. POPPE Jean François — Z, 23 maart 1793 — André & Isabeau Dedeyn — Z, Kamershoek — Dagloner.
  3. GOOSSENS Luc Benoit — Z, 5 juli 1793 — Charles & Marie Ydens — Z, Avermaat of Dorp (sic) — Landbouwer.
  4. DE MAESSCHALCK Jean François — Z, 15 jan 1793 — Olivier & Anne Thér. De Caluwé — Z, Heikant — Landbouwer.
  5. JANSSENS Joseph Emmanuel — Z, 17 feb 1793 — Jean & Cathérine Van Raemdonck — Z, Hansevelde — Landbouwer.
  6. BOSTEELS Jacques Médard — Z, 7 mei 1793 — Bernard & Marie Thér. Haerens — Z, Dorp — Likeurstoker.
  7. VAN ACKER Charles Joseph — Z, 6 jan 1793 — Van Acker Marie Joséphine — Z, Kouter — Wever.
  8. COOREMAN Jean François — Z, 12 dec 1793 — Jean Fr. & Isabeau Van Goethem — Z, Dorp — Koopman. Ingelijfd in het 3e Régt Voltigeurs.
  9. HIEL Jacques François — Z, 2 feb 1793 — Jean & Cathérine Degraeve — Z, Heikant — Dienstknecht.
  10. DE MAERE Jean François — Z, 24 mei 1793 — De Maere Jacqueline — Z, Avermaat — Landbouwer. Ingelijfd in het 50e Régt de Ligne. Terug te Zele op 10 aug 1814.
  11. BLANQUAERT François — Z, 24 maart 1793 — Albert & Agnes Debeule — Z, Huivelde — Landbouwer. Op 6 dec vervangen door Michel Desmet, cs jaar IX, Gent.
  12. VAN HAUTE Pierre Jean — Z, 22 mei 1793 — Daniel & Isabeau Philips — Z, Durmen — Landbouwersknecht. Ingelijfd bij 3e Régt Voltigeurs. In 1814 als vreemdeling uit Frankrijk teruggestuurd.
  13. RAEMDONCK Joseph — Z, 14 dec 1793 — Raemdonck Marie Jacqueline — Z, Kouter — Landbouwersknecht. Op 1 jan 1814 terug te Zele, zonder ingelijfd te zijn geweest.

14. GEEBELS Jean François — Z, 23 juli 1793 — Pierre Jacques & Marie Van Steenbergem — Z, Kouter — Wever. Ingelijfd in het 50e Rég't de Ligne. In 1814 teruggestuurd als vreemdeling.
15. CRAEY Jean François — Z, 20 nov 1793 — Jacques & Isabeau Van Damme — Z, Dorp — Landbouwersknecht.
16. VAN LOKEREN Josse Liboire — Z, 23 juli 1793 — Pierre & Marie Jos. Vlassenroot — Z, Rinkhout — Landbouwer.

c. *Op 6 november volgt een derde lijst met uitgestelden van de klas 1814, die te Gent moesten zijn op 19 november om er 's anderendaags voor de rekruteringskommissie te verschijnen. Er waren er 7 en geeneen werd vrijgesteld.*

1. CARDON Louis — Berlare, 8 maart 1794 — Godelieve Cardon — Z, — Landbouwersknecht.
2. DE MUNCK Jean Baptiste — Z, 4 feb 1794 — Jacques & Jeanne Marie Mignot — Z, — Kleermaker.
3. DE BLOCK André — Z, 20 juni 1794 — David & Cathérine Meert — Z, Kouter — Wever.
4. SCHEIRS Jean Jacques — Z, 8 sept 1794 — Egide Fr. & Marie Jacq. Dheer — Z, — Landbouwer.
5. VAN DEN ABEELE Pierre jean — Z, 5 mei 1794 — Sévère & Anne Jacq. Goossens — Z, Dorp — Wever. Terug te Zele op 8 mei 1814, met het 51e Rég't de Ligne vertrokken uit Berg-op-Zoom.
6. D'HOLLANDER Jean François — Z, 2 jan 1794 — Pierre & Jeanne Fr. De Coninck — Z, — Spinner.
7. CORNELIS Jean Baptiste — Z, 5 feb 1794 — Benoit Joseph & Jeanne Thér. Vanwiele — Z, — Landbouwer.

d. *Op 11 november volgde een vierde lijst met 9 namen van de klas 1808 genomen uit de nummers 110 à 123. Ze werden op 26 november te Gent verwacht. Zeven werden vrijgesteld, zodat er twee overbleven:*

1. VOLCKERYCK Livin — Z, 7 okt 1788 — Josse Fr. & Marie Van Beuckel — Z, Huivelde — Landbouwer. Op 6 dec vervangen door Bernard Desnick, cs jaar XIII, Lovendegem.
2. SCHEPENS Daniel — Z, 13 jan 1788 — Joseph & Jeanne Marie Vlaeminck — Z, Wezepoel — Landbouwer.

Op dezelfde lijst stonden de namen van 12 conscrits van de klas 1809, genomen uit de nummers 139 à 167. Ze moesten te Gent zijn op 22 november. Van de 12 werden er 2 vrijgesteld, zodat er 10 overbleven:

1. RYCKAERT Joseph — Z, 21 jan 1789 — Bernard Emm. & Marie Courtmans — Z, — Dienstknecht. Hij vervangst echter sedert 10 okt 1808 Cruyt Charles, cs 1808, Lokeren en kwam op 3 nov 1808 aan bij het 3e Légion de Réserve te Rennes.

2. DESMET Joseph Emmanuel — B, 23 nov 1789 — Jean & Rosalie Christiaens — Z, Zandberg — Metselaar. Ingelijfd bij 127e Rég't de Ligne. Terug te Zele op 29 mei 1814 uit Wezel.
3. SAEYS Corbinien — Z, 4 okt 1789 — Joseph & Cathérine Coppens — Z, Zwanestraat — Landbouwer.
4. DE VRIENDT Louis — Z, 12 april 1789 — Jean Fr. & Jeanne Cath. Roggeman — Z, Hoek — Landbouwer. Op 6 dec 1813 vervangen door Jean Vandercruyssen, cs jaar VII, Gent.
5. LANDUYT Pierre Joseph — Z, 17 feb 1789 — François & Anne Marie Landuyt (sic) — Z, Durmen — Landbouwer. Op 6 dec 1813 vervangen door François Terreyn, cs jaar X, Gent.
6. COPPIETERS Bernard — Z, 28 aug 1789 — Marie Thérèse Coppieters — Lokeren — Dagloner.
7. BAETENS Pierre Joseph — Z, 14 maart 1789 — Matthieu & Jeanne Marie Neus — Z, Wezepoel — Dagloner.
8. GOOSSENS Gilles François — Z, 25 sept 1789 — Jacques & Thérèse Bauwens — Z, Kamershoek — Landbouwer.
9. POPPE Daniel — Z, 27 jan 1789 — Joseph & Françoise Van Belle — Waasmunster — Dienstknecht.
10. D'HOOGHE Joseph — Z, 26 mei 1789 — Jean & Jeanne Cath. De Geest — Z, Heikant — Landbouwer. Op 13 dec 1813 gedeserteerd uit het 65e Rég't de Ligne. Op 10 jan 1814 te Zele genoteerd als op te sporen.

Deze oproeping was vergezeld van een brief van de onderprefekt op dezelfde datum, waarin gemeld werd dat op 26 september ll. het systeem weer was ingevoerd van de garnisaires om de terugkeer te bespoedigen van de deserteurs en de wederspanningen. Een colonne mobile onder het bevel van een generaal was reeds opgericht om te opereren in het gebied van de 24e division militaire, waartoe het Scheldedepartement behoorde. Op het laatste ogenblik had de prefekt kunnen verhinderen dat ze het departement binnentrad. Men zou zich nog wel herinneren wat zulk optreden in 1811 betekende. Hij deed dan ook een dringend beroep op de maires om terzake hun uiterste best te doen.

- e. *Op 17 november berichtte de onderprefekt dat door het besluit van de prefekt op 12 november voor de lichte van de 120.000 man de conscrits van het depot van de klas 1814 zouden opgeroepen worden. Hij bracht in herinnering dat het depot uit twee delen bestond: het eerste deel bevatte de conscrits die buiten het opgeroepen contingent vielen (dépôt du sort), terwijl het tweede deel die conscrits bevatte die om een of andere reden genoten hadden van het recht om achteraan het depot geplaatst te worden (dépôt de droit). De eersten zouden zonder meer aangeduid worden om te marcheren, terwijl die van het tweede deel hun rechten met nieuwe getuigschriften zouden moeten staven. De conscrits van het dépôt zouden zich met hun getuigschriften moeten aanbieden te Gent op 10 december, om de 11e voor de Conseil de Recrutement te verschijnen en de 12e uit Gent op te trekken. De*

onderprefekt maande de maires aan die getuigschriften gewetensvol te onderzoeken en het certificaat slechts te verlenen aan wie het echt verdiende. Tegelijkertijd spoorde hij hen aan tot grote waakzaamheid en ijver in het opsporen van soldaten die hun eenheid zonder toestemming hadden verlaten. Deze moesten onverwijld naar Mainz gestuurd worden.

Op diezelfde datum zond de onderprefekt een lijst van 24 conscrits uit het dépôt de droit van de klas 1814. Ze werden allemaal opgeroepen:

1. COSIJN Pierre François — Z, 2 april 1794 — Guillaume & Thérèse Roels — Z, Kamershoek — Landbouwer. Was vertrokken maar had zich niet bij het leger gevoegd. Terug te Zele op 24 dec 1813.
2. DEWILDE Jean Baptiste — Z, 1 april 1794 — Egide Fr. & Marie Joséphine Lockafer — Z, Zandberg — Wever.
3. ROGGEMAN Jean Baptiste — Z, 27 dec 1794 — Pierre Fr. & Jossine Coppieters — Z, Wezepoel — Landbouwer.
4. DEDONDER Pierre Jean — Z, 11 nov 1794 — Jean Baptiste & Cathérine Van Doorselaer — Z, Kloosterken — Landbouwwerkman.
5. DEBEULE Frédéric Albert — Z, 2 juli 1794 — Pierre & Pierrette Craniers — Z, Veldeken — Landbouwerswerkman.
6. VAN CAUTEREN Jacques François — Z, 29 dec 1794 — Josse & Anna Joss. Van Malderen — Z, Avermaat — Landbouwersknecht.
7. VERDONCK Séraphin Emmanuel — Z, 5 maart 1794 — Jospeh & Adrienne Van Eetvelde — Z, Kloosterken — Landbouwer.
8. BAETENS Joseph Emmanuel — Z, 2 feb 1794 — François & Jeanne Thienpondt — Z, Hoek — Landbouwerswerkman.
9. KEPPENS Jean François — Oudegem, 5 feb 1794 — Jean & Marie Debock — Z, Durmen — Landbouwer.
10. ROSSEEL Benoit Joseph — Z, 12 jan 1794 — Egide Fr. & Anne Jacq. Desmet — Z, Hansevelde — Landbouwer.
11. VAN HASSEL François — Z, 16 jan 1794 — Jean Baptiste & Jeanne Cath. François — Z, Kouter — Wever.
12. NELIS Guillaume Joseph — Z, 18 sept 1794 — Egide Fr. & Jeanne Poppe — Z, Wezepoel — Wever.
13. VERCAUTEREN Benoit — Z, 22 sept 1794 — Egide Fr. & Isabeau Van Avermaet — Z, Veldeken — Landbouwerswerkman.
14. CORNELIS Constantin — Z, 22 sept 1794 — Jean Baptiste & Marie Impyns — Z, Dorp — Schoenmaker.
15. VERLIES Benoit — Z, 11 sept 1794 — Egide & Isabeau Van Driessche — Z, Kouter — Wever.
16. DEBOCK Pierre Jean — Z, 10 mei 1794 — Victor & Marie Thér. Van Kerckhove — Z, Zandberg — Leurder.
17. DE MAESSCHALCK Jean François — St. Niklaas, 18 sept 1794 — Marcel & Jeanne Brigitte De Leenheer — Z, Huivelde — Kuiper.

18. VAN DRIESSCHE Pierre Ludgère — Z, 27 april 1794 — Benoit Fr. & Jeanne Marie Vandercruyssen — Z, Mespelaar — Landbouwer.
19. VAN DAMME Amand — Z, 4 april 1794 — Ferdinand & Cathérine De Gelder — Z, Heikant — Landbouwerswerkman.
20. ROELS Jacques Joseph Z, 2 feb 1794 — Bernard & Jeanne Cath. Van Uytfanghe — Z, Dorp — Landbouwerswerkman.
21. DE LANGE Jean Baptiste — Z, 24 aug 1794 — Jacques & Anne Jacq. Roggeman — Z, Durmen — Landbouwerswerkman.
22. NELIS Jacques François — Z, 16 okt 1794 — Ambroise & Marie Staeljansens — Z, Dijk — Landbouwersknecht.
23. DE KEYZER Jean Augustin — Z, 16 maart 1794 — Ludgère & Cathérine Haerens — Z, Hoek — Landbouwer.
24. DE CLEENE Jacques — Z, 13 aug 1794 — Pierre Emm. & Dorothée Heirwegh — Z, Wezepoel — Wever.

f. Op 13 december zond de onderprefekt een lijst met de namen van 20 conscrits uit de dépôt de droit van de klas 1813. Drie van hen werden vrijgesteld van dienst, zodat er 17 onder de wapens werden geroepen:

1. VAN AVERMAET Jean Martin — Z, 10 juni 1793 — Daniel & Dorothée Van Raemdonck — Z, Dorp — Landbouwer.
2. DE MAESSCHALCK Ferdinand — Z, 18 nov 1793 — Jean & Florence Blanckaert — Z, Heikant — Landbouwer. Afwezig op de Revue du départ. Opgetekend als individu à rechercher op 10 jan 1814.
3. ROSSEEL Engelbert Ferdinand — Z, 10 okt 1793 — Pierre & Jeanne Decoster — Z, Wezepoel — Landbouwer.
4. VAN KERSHAVER Jacques — Z, 3 mei 1793 — Marcel & Anne Cath. Temmerman — Z, Hoek — Landbouwersknecht.
5. VAN DEN ABEELE Jean François — Z, 12 maart 1793 — Emmanuel & Cornélie Schoupe — Z, Dorp — Landbouwersknecht.
6. BUYSSENS Bernard — Z, 6 juli 1793 — Pierre & Jeanne Thér. Decorte — Z, Durmen — Wever.
7. DEBLOCK Charles Emmanuel — Z, 28 okt 1793 — Emmanuel & Marie Jos. Waterschoot — Z, — Wever.
8. VAN LOKEREN Damien — Z, 11 dec 1793 — Pierre Jean & Marie Thér. De Kegel — Z, Heikant — Landbouwersknecht. Afwezig op de Revue du départ. Opgetekend als individu à rechercher op 10 januari 1814.
9. AMELINCKX Pierre — Z, 27 maart 1793 — Jean Baptiste & Jossine van Overdeyn — Z, Dorp — Dagloner.
10. CORNELIS Ludgère — Z, 31 mei 1793 — Pierre & Anne Marie Leeman — Z, Huivelde — Landbouwer.

11. LANDUYT André Charles — Z, 30 okt 1793 — Benoit Joseph & Anne Marie Verbraecken — Z, Dijk — Knecht.
12. LOCKAFER Jean François — Z, 21 dec 1793 — Adrien Fr. & Cathérine Van Cauteren — Z, Huivelde — Landbouwersknecht. Afwezig op de Revue du départ. Opgetekend als individu à rechercher op 10 jan 1814.
13. DE LEENHEER Pierre Jean — Z, 27 aug 1793 — Jean Fr. & Marie Anne Pieters — Z, Meerskant — Landbouwer.
14. VAN CAUTEREN Charles Joseph — Z, 13 juni 1793 — Jean Baptiste & Anne Cath. Franckaert — Z, Meerskant — Landbouwersknecht.
15. STEELS Jacques — Z, 30 juli 1793 — Jean Fr. & Anne Thér. Raemdonck — Z, Avermaat — Landbouwersknecht.
16. VAN MALDEREN Joseph François — Z, 31 okt 1793 — Joseph Emm. & Dorothée Dauwe — Z, Stokstraat — Landbouwer.
17. DE MAESSCHALCK Jean Baptiste — Z, 27 jan 1793 — Egide & Anne Cath. Van Steen — Z, Zandberg — Leurder.

g. Op 31 december zond de onderprefekt nog een laatste lijst met de namen van 5 conscrits uit het dépôt de droit van de klas 1812. Ze moesten op 12 jan 1814 te Gent zijn. Onder hen werd er geeneen vrijgesteld:

1. GEERINCK Benoit — Z, 7 maart 1792 — Augustin & Isabeau Clarie Van Haver — Z, Zandberg — Kleermaker.
2. CLOPTEROP Dominique — Z, 31 maart 1792 — Emmanuel & Anne Jacq. Baetens — Z, Avermaat — Landbouwer.
3. PAELINCK Jean François — Z, 30 sept 1792 — Jean Baptiste & Pétronille Van Cauteren — Z, Dorp — Molenaar.
4. DE KEGEL Jean Benoit — Z, 19 maart 1792 — Jean Baptiste & Marie Mad. Vermeire — Z, Kouter — Wever.
5. VAN CAUTEREN Henri — Z, 2 feb 1792 — Pierre Jean & Dorothée Van Eetvelde — Z, Durmen — Landbouwer.

Als samenvatting kunnen we volgende tabel opmaken:

<i>oproeping</i>	<i>te Gent</i>	<i>klas</i>	<i>aantal</i>	<i>vrijgesteld</i>	<i>onder de wapens</i>
18 okt	6 nov	1814	7	0	7
20 okt	15 nov	1813	28	12	16
6 nov	19 nov	1814	7	1	6
11 nov	22 nov	1809	12	2	10
11 nov	26 nov	1808	9	7	2
17 nov	10 dec	1814	25	0	25
13 dec	? dec	1813	20	3	17
31 dec	12 jan	1812	5	0	5
Totalen			113	25	88

We vinden van 3 conscrits vermeld dat ze ontbraken op de Revue du départ, 2 waren vertrokken maar teruggekeerd, 8 waren ingelijfd geworden, maar een ervan was gedeserteerd en 4 hadden zich laten vervangen. Van de 71 overigen kan niets met zekerheid gezegd worden. Het is in elk geval de vraag in hoever men nog tijd of lust vond om de boeken nauwkeurig bij te houden. « Het land was in volle gisting, schreef de prefekt in zijn brief van 14 december 1813, en namelijk in het Leiedepartement waren de conscrits in openlijke opstand gekomen tegen hun maires. De keizer was vastbesloten alle ongehoorzaamheid de kop in te drukken. Reeds had hij een colonne mobile met 1500 infanteriesoldaten en een compagnie keurgendarmen in dit departement doen optreden onder het bevel van de om zijn kordaatheid beruchte generaal Henri. Deze heeft als opdracht gekregen eventueel in het Scheldedepartement binnen te komen. » De prefekt doet dan ook een oproep tot de maires om de dwaze leugens van de vijand te weerleggen. België was voorgoed verenigd met het Franse keizerrijk én door zijn aardrijkskundige ligging én door zijn belangen. Een indrukwekkende legermacht was reeds in het land om het tegen elke invasie te beschermen en nog belangrijker strijdkrachten kwamen er van overal naar toe. (57)

II. Lichting van 160.000 man uit de klas 1815.

Van het tweede luik van het senaatsbesluit van 9 oktober 1813, namelijk het oproepen van 160.000 man uit de klas 1815, is in het archief geen spoor terug te vinden. Door de snelheid waarmee de toestand hier te lande evolueerde kon deze maatregel geen doorgang meer vinden.

Op 15 november 1813 volgde nog een laatste senaatsbesluit, waardoor 300.000 man uit de klassen van het jaar XI (22 sept 1802 - 23 sept 1803) à 1814 opgeroepen werden. De helft moest aanstonds gelicht worden, de tweede helft in geval de oostgrens door de vijanden werd overschreden. Ook dit besluit werd door de gebeurtenissen voorbijgestreefd. (58)

SLOTBILAN 1813

	<i>kanton</i>	<i>Z</i>	<i>B</i>	<i>G</i>	<i>O</i>	<i>U</i>
senaatsbesluit 11 januari: klassen 1809-12	36	19	5	2	7	3
klas 1814	?	36	?	?	?	?
senaatsbesluit 3 april: Garde Nationale	31	17	6	3	3	2
klas 1814	?	1	?	?	?	?
senaatsbesluit 9 oktober: klas 1808-14	?	88	?	?	?	?
Totalen:	?	161	?	?	?	?

(57) *GAZ.*

(58) *Bulletin des Lois 534, nr 9838.*

Deze tabel is onvolledig, daar de meeste gegevens voor de andere vier gemeenten van het kanton noch te Gent, noch te Zele terug te vinden zijn. Eventueel kan men ze voor elke gemeente in het plaatselijk archief terugvinden. In elk geval zien we hoe zwaar de tol is die de gemeente Zele dat jaar te betalen had. Voegen we er het totaal bij van het jaar 1812, namelijk 82, dan komen we tot 243 jonge Zelenaren die in twee jaar tijds onder de wapens werden geroepen.

IIIe Hoofdstuk.

Het jaar 1814.

A. De toestand in het land einde 1813.

Toen Napoleon in november 1813 de Rijn overtrok met de resten van zijn verslagen leger, dreigden de geallieerden het Franse grondgebied binnen te vallen. In zijn wanhopige pogingen om dit te verhinderen, vergde het Franse keizerrijk steeds nieuwe offers in manschappen en geldmiddelen. Dit was de druppel die de beker deed overlopen. Terwijl vroeger de keizerlijke besluiten zonder betwisting werden uitgevoerd, wekten de ongehoorde eisen van de laatste maanden een grotere weerstand op dan men ooit gekend had.

Men was nog volop bezig met de uitvoering van het senaatsbesluit van 9 oktober dat 280.000 man onder de wapens riep, toen op 15 november een nieuw senaatsbesluit nog eens 300.000 man opriep. Anderzijds werden door rechten, belastingen en opvorderingen geweldige bedragen geëist van de bevolking. Voor de garnizoenen in de versterkte steden werden met geweld vee, granen, veevoeder, paarden, dekens en lakens in beslag genomen en weggevoerd.

Ook andere rampspoed kwam onze bevolking treffen. Zoals men einde 1812 na de nederlaag in Rusland een eindeloze stoet gekwetsten in onze streken zag voorbij komen, zo zag men nu, einde 1813, hetzelfde schouwspel na de nederlaag bij Leipzig. Overal waren de hospitalen overvol en men zag zich verplicht noodhospitalen op te richten in scholen en kerken. Tot overmaat van ramp werden deze gekwetsten de prooi van de vreselijke typhus, die hen overviel in het verzamelpunt Mainz, waar weldra de straten bedekt lagen met lijken.

Tenslotte werden onze gewesten overspoeld door gevluchte Franse funktionarissen uit de bezette gebieden in het Oosten. Deze hadden goed te verklaren dat ze zich slechts tijdelijk terugtrokken en zich weldra opnieuw naar hun post zouden begeven, de bevolking hechtte aan deze beweringen geen geloof. Zo was de invasie van deze lieden voor onze landgenoten wel weer een harde beproeving, maar anderzijds deed ze toch in hun hart de hoop rijzen op een spoedige bevrijding.

In deze omstandigheden waren de laatste conscriptiemaatregelen wel tot mislukken gedoemd. De prefekten verdubbelden de dwangmaatregelen, maar dit haalde weinig uit. De zeldzame conscripts die zich naar het depot begaven, namen de eerste de beste gelegenheid tot deserteren te baat. In Vlaanderen dreigde de opstand en in de bossen rond Houthulst, Ruddervoorde en Wingene heersten de benden refractaires en deserteurs soeverein. (59)

B. Val van Napoleon en bevrijding van onze gewesten.

Na hun overwinning bij Leipzig op 17-19 oktober 1813 staakten de geallieerden enkele tijd hun militaire operaties, maar weldra vatten ze de strijd tegen Napoleon opnieuw aan. Met drie legers vielen ze Frankrijk aan. In het Noorden rukte een eerste leger onder Bernadotte door Hannover en Westfalen op naar Holland. Het leger van Silezië onder Blücher trok tussen Kassel en Frankfort op naar de Rijn, terwijl een derde leger, dit van Bohemen onder Schwarzenberg, zich meer naar het Zuiden richtte met als doelwit de Opper-Rijn tussen Straatsburg en Bazel.

Het leger van Silezië bevatte de Russen van generaal Wintzingerode benevens de Pruisen en de Saksen. Begin januari 1814 drong het door op Belgisch grondgebied en reeds op 1 februari viel Brussel in de handen van de Russen. Hun lichte eskadrons kozakken achtervolgden de Fransen in twee richtingen: een eerste groep rukte op naar Henegouwen, een tweede naar Vlaanderen. Op 2 februari vielen Asse, Aalst en Dendermonde in hun handen, op 4 februari rukten ze Gent binnen, de 11e Brugge, de 15e Oudenaarde en Kortrijk. Op 17 februari viel ook Doornik en geheel ons grondgebied was nu bevrijd, behalve Nieuwpoort, Oostende, Antwerpen, Maastricht en Luxemburg.

Waren de Belgen nu bevrijd van de Fransen, ze maakten al dadelijk kennis met een nieuwe vreemde bezetting, die op haar beurt harde beproevingen oplegde aan de bevolking. Vooral de Russen gedroegen zich hierbij eerder als woeste veroveraars dan als bevrijders, zodat tallenkante bittere klachten rezen. (60)

C. Zele « bevrijd »!

De prefekt van het Scheldepartement Desmousseaux, die op 14 december zijn laatste brief naar Zele gestuurd had, was bij het naderen van de geallieerden op 1 februari uit Gent weggevlucht. In zijn plaats stelde het nieuwe bewind graaf d'Hane aan met de titel van intendant.

Het Zeelse register met de uitgaande briefwisseling (61) eindigt op 5 december 1812, terwijl het nieuwe eerst begint op 17 februari 1814. (62)

(59) P. Verhaegen, t. V, p. 85-91.

(60) P. Verhaegen, t. V, p. 128-156.

(61) RAG, ZM 49.

(62) RAG, ZM 50.

Het draagt als titel: « Correspondance du maire de Zele depuis l'entrée des troupes alliées dans la Belgique, laquelle a eu lieu en cette commune le 5 février 1814 ». In de kladuitvoering van deze briefwisseling, gedeeltelijk bewaard in het archief te Zele, is er een lacune van 31 maart 1813 tot 28 juli 1814. Of deze leemte van meer dan een jaar toevallig is en veroorzaakt door de troebele tijden of eerder te wijten is aan de voorzichtigheid van de gemeentelijke gezagsdragers, is niet uit te maken.

In elk geval stuurt maire Roels aan de sous-intendant te Dendermonde, nog steeds de vroegere sous-préfet A. Devos, op 7 maart 1814: « la promesse d'obéissance et fidélité aux hautes Puissances alliées, souscrites tant par moi que par les autres fonctionnaires publics de ma commune. » Hiermede voldeed hij aan dezes verzoek in zijn brief van 26 februari. (63)

Daarmede had Zele een bladzijde omgedraaid in zijn geschiedenis. Een harde en droevige periode, waarvan de gemeente nog lange tijd de pijnlijke naweeën zou dragen, was voorbij. Een nieuwe periode begon. Het begin ervas was alvast niet veel gelukkiger: het begon met inkwartieringen en gedwongen leveringen van stro, paarden en levensmiddelen. Ook de tijd van conscripties was niet voorbij, maar nu voor nieuwe meesters.

PLAN

VIERDE DEEL.

ONDERGANG VAN NAPOLEON EN EINDE VAN DE FRANSE OVERHEERSING (1812 - 1814)

I^e HOOFDSTUK. HET JAAR 1812.

A. De tocht naar Rusland.

B. Lichting van de klas 1812.

I. De wet.

II. Het opmaken van de conscriptielijst 1812 te Zele.

III. Oproeping van het kontingent van de klas 1812 te Zele.

---

(63) RAG, ZM 50, nr 4.

- C. Lichting voor de Garde Nationale uit de klassen 1807 tot 1812.
  - I. De wet.
  - II. Uitvoering in het kanton Zele.
  - III. Inlijvingen in de Garde Nationale.
- D. Lichting van de klas 1813.
  - I. De wet.
  - II. Het opmaken van de conscriptielijst 1813 voor Zele.
  - III. Oproeping van het contingent 1813 te Zele.
- E. Tweede lichting voor de Garde Nationale.
  - I. De wet.
  - II. Uitvoering in het kanton Zele.

II^c HOOFDSTUK. HET JAAR 1813.

- A. Bevrijdingsoorlog in Duitsland.
- B. Het senaatsbesluit van 11 januari 1813.
  - I. Lichting van 100.000 man uit de Garde Nationale.
  - II. Levée extraordinaire van 100.000 man uit de klassen 1809 tot 1812.
    - A. Het senaatsbesluit en zijn uitvoering.
    - B. Inlijvingen in het leger.
  - III. Lichting van 150.000 man uit de klas 1814.
    - A. Uitvoering.
    - B. Oproepingen in de gemeente Zele.
- C. Het senaatsbesluit van 3 april 1813.
  - I. Lichting van 100.000 man voor de Gardes d'Honneur à Cheval.
  - II. Lichting van 80.000 man uit de Garde Nationale.
    - A. Besluit en uitvoering.
    - B. De opgeroepen uit het kanton Zele.
    - C. Nieuwe oproepingen voor de Garde Nationale.
  - III. Lichting van 90.000 man uit de klas 1814.
- D. Het senaatsbesluit van 9 oktober 1813.
  - I. Lichting van 120.000 man uit de klas 1814 en voorgaande jaren.
    - A. Het senaatsbesluit.
    - B. Oproepingen in de gemeente Zele.
  - II. Lichting van 160.000 man uit de klas 1815.

III^c HOOFDSTUK. HET JAAR 1814.

- A. De toestand in het land einde 1813.
- B. Het einde van Napoleon en bevrijding van onze gewesten.
- C. Zele "bevrijd".

ZELE - DIJK

Vroeger en nu.

De Schelde laat de Zelenaar niet los. De stroom trekt een bochtige strook door het alluviale landschap en vormt een natuurlijke grens in het zuiden van de gemeente over een lengte van ongeveer 3 300m. Aan de overzijde ligt nu Dendermonde doch voor de fusieoperaties van 1976 vormde de Schelde de grens met de gemeente Appels.

De Zeelse Dijkbewoners noemen de overkant « Sint Tunus », afgeleid van Sint-Antonius die er ook vereerd wordt. Zij zeggen nooit Sint-Onolfsdijk en nog minder Sint-Odulfsdijk, zoals het in feite moet zijn want het is vooral Sint-Odulf die er vereerd wordt. « Sint-Tunus » is een fraai gehucht met een pittoreske kapel waarmee de Zeelse Dijkenaars over de stroom heen, — vooral vroeger — nauw verbonden leefden.

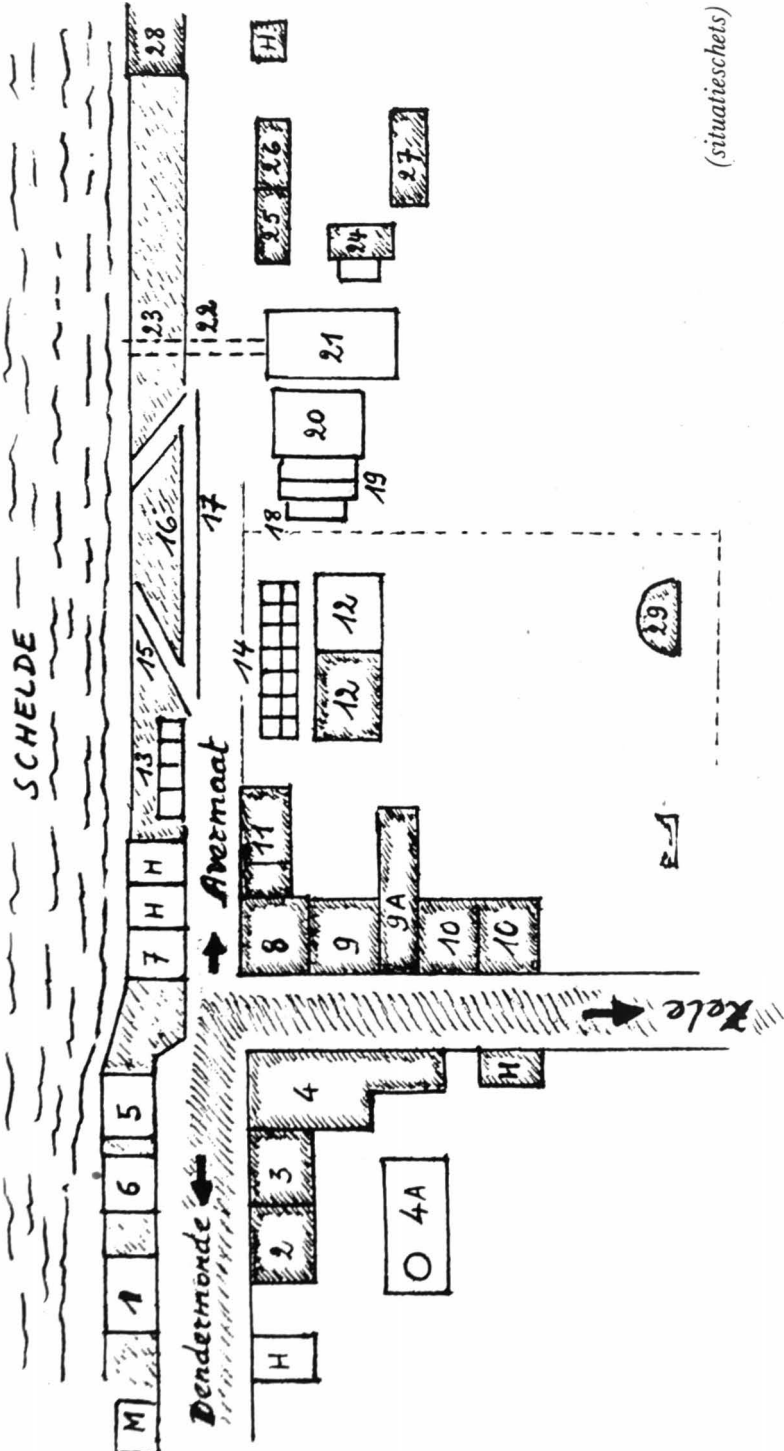
In de loop der tijden voelden onze oeverbewoners zich genoodzaakt hun levenswijze aan te passen aan de grillen van de stroom, aan zijn wisselende getijden en aan de gevaren die hen bedreigden bij storm en giertij. Velen hebben in het verleden een beroep gekozen dat rechtstreeks afhankelijk was van de waterkant.

De loskaaien bleken van grote betekenis te zijn voor de bloeiende handel die zich reeds in de 18de eeuw — en wellicht vroeger — op de linkeroever vastankerde. De Dijk werd stilaan het centrum van handel en nijverheid ; de Dijk bloeide en hij werd een rijkemensenwijk genoemd.

Geen enkele wijk in Zele kon bogen op het bestaan van een dergelijk aantal prachtige herenhuizen. Op de Scheldeoever rees rond 1900 een moderne villa met allerlei afdelingen uit de grond, het kasteel van de Dijk genoemd.

Meteen werd het ontspanningsleven er sterk door beïnvloed. Denk maar aan het feit dat er destijds op enkele tientallen woningen zeventien herbergen werden geteld op de Grote en Kleine Dijk.

Over dit alles en zo veel meer hebben wij het in de komende twee jaargangen van het jaarboek. Als introductie brengen wij een situatieschets over de gebouwen en de woningen op de dijk in vroegere tijden. Vervolgens pikken wij in op de scheepvaart en de handelsbedrijvigheid rond de loskaaien. In het volgende jaarboek komen alle andere aspecten aan bod.

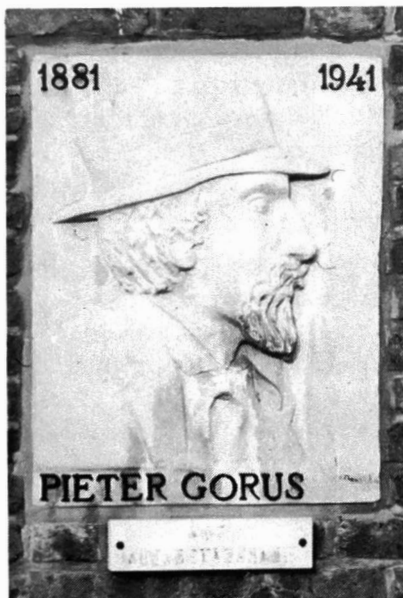

(situatieschets)

I. «DEN ANKER» EN OMGEVING.

De nummers op de eenvoudige schets verwijzen naar de verklaring. De vakjes met een (H) zijn gewone huizen zonder veel geschiedenis. Het kasteel van de Dijk wordt in een volgend hoofdstuk behandeld.

- 1 Het was oorspronkelijk de opslagplaats van Petrus Geens, wiens vader bekend stond als scheepsbouwer. Hij zelf was handelaar in bouwmaterialen en woonde rechtover in huis (H). Met Marie Geens is de familie onlangs uitgestorven. De opslagplaats werd ook nog gebruikt door Alfred De Vijlder (eigenaar van een beurtschip) en in de dertiger jaren door Frans Vrijdagh als vlaszwingelarij.
- 2 Het huis werd in 1882 gebouwd door weduwe Pierre-Louis Burm. In 1900 nam Zoon Eugeen Burm zijn intrek in het nieuw gebouwde kasteel aan de oever van de Schelde. Het was vóór Wereldoorlog II de woning van kunstschilder Pieter Gorus (plakket aan de voordeur) en later van Jan Pas.
- 3 Het herenhuis werd rond 1830 gebouwd door Pierre Burm. Deze woning diende later als atelier voor Pieter Gorus, nu als woonhuis voor de familie Maurits Van Driessche-Colman.
- 4 De gewezen OLIESLAGERIJ van de familie Burm waar men lijn- en koolzaad verwerkte tot olie en lijnmeel. Het gele raapzaad werd speciaal gezaaid voor de productie. Onder de gebouwen ligt nog een olieput van circa 30 000 l die men nu als beerput gebruikt. De olieslagerij werkte volgens een oud procédé tot rond de eeuwwisseling. Het gestamp (men zegde ook oliestamperij) kon men met meegaande wind horen tot in Hamme-Zogge. De olie werd vooral aangewend voor de toen nog veel gebruikte olielampen.
- 4A Een gebouw dat behoorde tot de olieslagerij maar reeds lang verdwenen is. Bij de aanduiding (O) stond destijds een 13 m hoge schouw.
- 5 Het huis, het magazijn en de loskaai van Alfred De Vijlder.
- 6 Het oud huis van Isidoor Van Damme, de hovenier van het kasteel.
- 7 Herberg «DE BEURTSCHUIT» uitgebaat door wed. Steeman, later door Philemon Staes en laatst van al verbouwd als restaurant. Eertijds werkte hier de zoutziederij van Geens waar men zout trok uit per schip aangevoerd zeewater. Sinds 1980 zijn de woningen M, 1, 6, 5, 7, H, H gesloopt en vervangen door een nieuwe, stevige dijk die het beeld van de omtrek fundamenteel wijzigde.

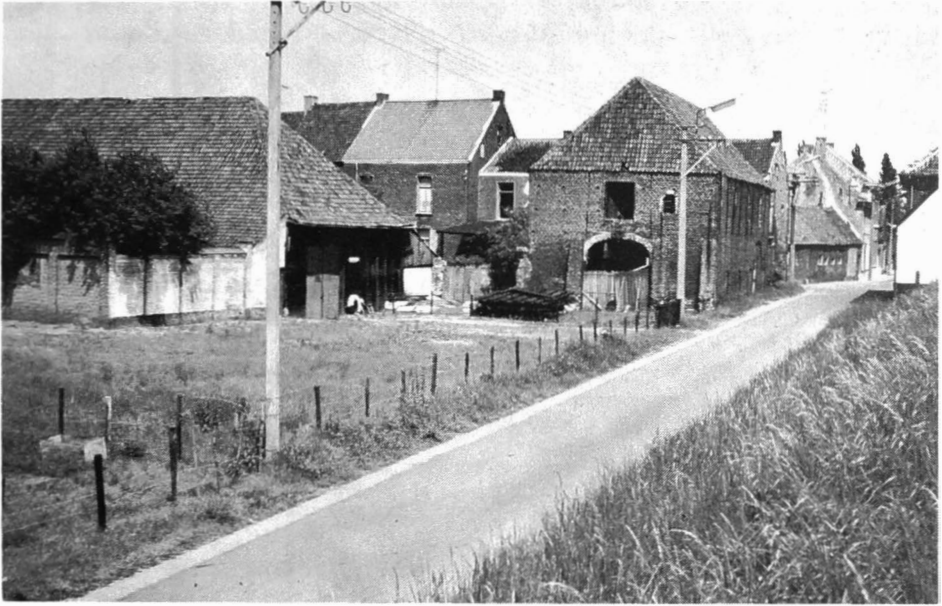

Plakket aan de woning waar kunstschilder Pieter Gorus woonde.

”Den Anker” en omgeving, daterend uit 1900.

- 8 Het trefpunt, de oude herberg «DEN ANKER», oorspronkelijk behorende aan de abdij van Baudeloo, zou er reeds in 1740 gestaan hebben. Vroegere uitbaters: o.a. Van Wiele-Cardon, Karel D'Heer en Alfons Michiels. De gewezen herberg, centrum van de handel op de Dijk, staat er momenteel totaal verwaarloosd en vervallen bij, evenals de grote aanpalende opslagplaats (11) die zelfs nog van een vroegere datum dateert.
- 9 De herenwoning van Paul Rosseels is o.a. bewoond geweest door Marcel Dick, een ontvanger van belastingen die er ook zijn bureel had ingericht, door Kamiel Van den Bussche, door hovenier Copejans en sinds 1937 door Jules Baert-Steeman. Deze prachtige woning, verbonden met de Scheldeschuur (12) een weide en de ijskelder, vormt één geheel en hoort toe aan Frans Rosseels.
- 9A Het zgn. pakhuis, met meerdere laadvensters en een reusachtige olieklender of olieput van ongeveer 1 m diepte. Deze kelder is reeds geruime tijd gevuld met het afbraakmateriaal van de kalkschuur (19). De vaten met de afgewerkte olie stonden er destijds opgestapeld.
- 10 De herenhuizen van de families De Smedt en Burm.
- 11 De ruime opslagplaats, met zolderverdieping, voor de handel op de Dijk, nu volledig in verval. Deze schuur was verbonden met de herberg «Den Anker», werd ook nog gebruikt als opslagplaats voor wit zand, als boerderij voor Karel D'Heer, als vlaswingelarij van Alfons Michiels en voordien als houtopslagplaats voor de houthandel Burm. Zij heeft ook nog gediend als opslagruimte voor vlas voor de Zeelse Vlasindustrie.
- 12 De zgn. Scheldeschuur heeft in de zestiger jaren zijn naam ontleend aan de Zeelse Kunstkring «Were di», die er regelmatig de Pieter Gorusfeesten inrichtte, met als blikvanger het kunstschip. Het gebouw was verbonden aan woning (9) van de familie Rosseels en diende hoofdzakelijk als ruim kolenmagazijn. De nog goed onderhouden kolenschuur met een oersterke dakconstructie en rondom een binnengaanderij om allerlei materiaal te herbergen, is en blijft voor Zele een uniek gebouw. Regelmatig komen leerlingen van Sint Lucas uit Gent het merkwaardig gebinte schetsen. Naast het gebouw stond een gelijkaardige schuur van dezelfde constructie, doch deze is reeds lang geleden gesloopt. Beide schuren dienden voor de handel in steenkool en bouwmaterialen van Paul Rosseels. De plaats waar de tweede schuur gestaan heeft, is nu een ommuurde tuin.
- 13 De ligging van een viertal beerputten in de «teen» van de dijk. Oude zegslieden hebben ze nooit zien gebruiken.

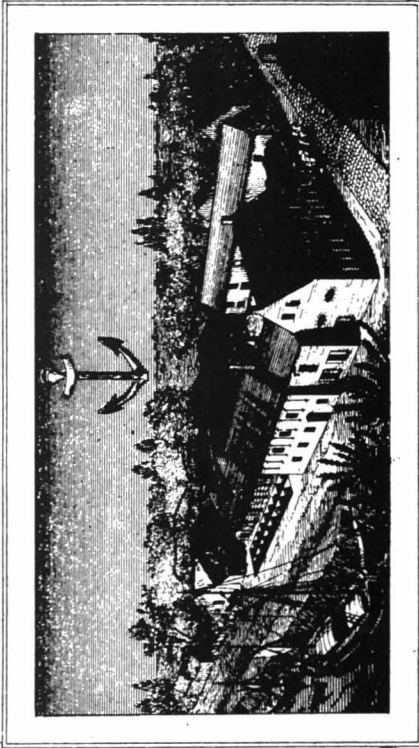

Nog één goed bewaarde "Scheldeschuur" schiet over.

Het gebinte en de dakconstructie zijn enig in hun genre.

HUILIERS
 & Marchands de Charbons,
 Saies, Foy, Pailles,
 CHAUX,
 BRIQUES.

GENÈRES
 DE HOLLANDE
 et toutes autres qualités
 D'ENGINS, &c. &c.

M

Di

A C. L. DE SMEDT & Co, A ZEEE près Termonde,

*pour vente et livraison des marchandises suivantes, expédiées pour
 compte par
 payables à _____ mois ou au comptant sous la remise de _____ p^o d'escompte.*

C. L. DE SMEDT & Co, Marchands de Termonde, à Gand.

davoir: _____

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

*De firma Charles-Louis De Smedt en C^o werd in 1835 opgericht. Uit de
 unieke schels in de hoofding van de faktuur valt duidelijk op te merken,
 welke gebouwen en pakhuizen destijds in gebruik waren.*

- 14 Waren twee rijen niet-overdekte beerputten nagenoeg tegenover de twee kolenmagazijnen (12). Als afsluiting langs de straat stonden er enkele paaltjes die verbonden waren met ijzeren roeden. De kinderen draaiden wel eens rond die roeden of speelden «katje jagen» op de slechts één steen brede scheidingsmuren. De putten lagen steeds half gevuld met water. Ouderen van de wijk beweren dat deze beerputten als reserveputten dienden wanneer de moederputten (21) vol stonden. Zij hebben ze evenmin weten gebruiken.
- 15 Wanneer er moest gelost worden, werden deze «travels» of «voorden» gebruikt om op of achter de dijk te geraken.
- 16 De rechtopgaande dijk waarlangs de wagens stonden om geladen te worden. Deze nagenoeg verticale dijk werd samengehouden door een grote hoeveelheid dakpannen (17) die op elkaar gestapeld lagen. Zodoende konden de wagens naast de weg dicht bij de dijk geladen worden.
- 18 Naast de kalkschuur (19) stonden kleine gebouwtjes. Hierin werden ouderwetse plaveien glad geschuurd op planken en bestrooid met een schuurmiddel. Later werd dit gebouw een woonhuis voor Cieske Abbeel en daarna bestemd als burelen voor de mattenweverij van Rodrigues.
- 19 De kalkschuur. Onder de volledige oppervlakte van de vloer bevond zich een reusachtige beerput, te midden gescheiden door een muur. De welvingen van die put, in rode baksteen, waren minstens 1,50 m boven de grond en vormden aldus de vloer van de kalkschuur. De beerput was ondergronds door middel van een gemetselde goot, verbonden met de moederput (21). In de schuur lagen de brokken kalk opgestapeld om geblust te worden ten behoeve van de metsers. In de kap waren talrijke luchttrekkers aangebracht om bij het blussen van de kalk de dampen te laten ontsnappen. De kalkschuur werd in de dertiger jaren gebruikt door de mattenfabriek Rodrigues. Er werkten daar toen enkele getouwen, welke vooral aan de vrouwen van de wijk een bijkomend werk bezorgden met het «stoppen» van matten. Achter de kalkschuur stond een gebouwtje om de vezel te verven.
- 20 Een merkwaardig pakhuis, in de volksmond «de Amsterdammer» genoemd, waarschijnlijk omwille van zijn Hollandse stijl. Het was een enorm gebouw in hout opgetrokken met zware balken die de extra grote kap steunden. Het pakhuis werd na W.O.I afgebroken en weer opgebouwd op de terreinen van de Zeelse Vlasindustrie. Het gebouw is daar bij een grote brand totaal vernield. Een gedeelte van de grond langs nr 19 werd later ingenomen door de mattenfabriek voor het aanleggen van twee spinbanen. De rest

van de grond waarop «de Amsterdammer» stond, is nu nog een weide. In deze kolossale opslagplaats werd een verscheidenheid aan waren gelost w.o. ook Hollandse as, resten van verbrandingen en open haarden. Deze as werd gezift en de fijne as werd door de landbouwers aangewend als potas- en kalkbemesting, vooral voor klaver. De grove as werd in de bouwnijverheid gebruikt.

Men loste er tevens grote blokken kalk en krijt welke in het pakhuis werden gezaagd en verkocht aan leurders en scholen. Het krijt werd ook aangewend door de vellenbewerkers bij de behandeling van de dierenvellen. Een belangrijke hoeveelheid krijt was daarentegen bestemd voor de doorvoerhandel.

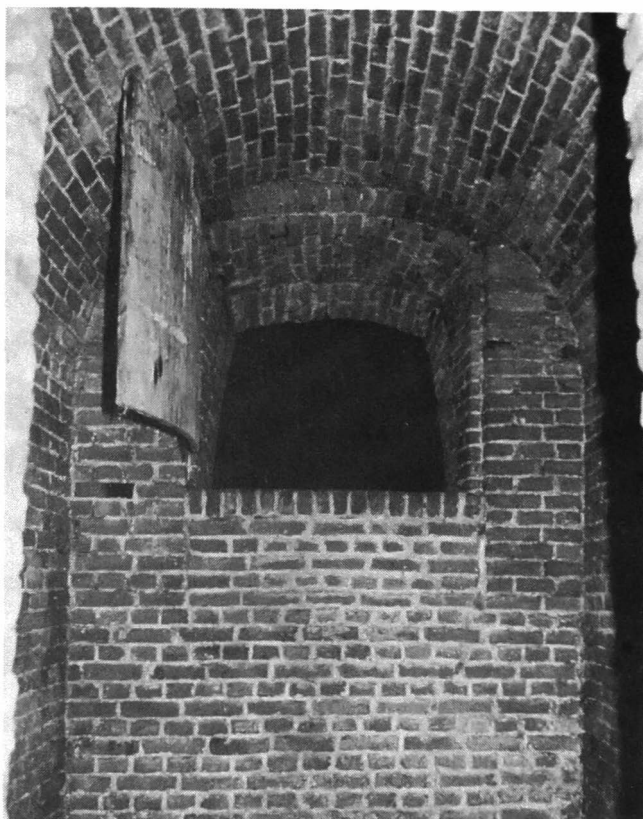
- 21 De grote overdekte beerput of moederput. Aan de straatkant was de beerput voorzien van een dubbele deur waarlangs de beer werd afgeleverd aan de boeren.
- 22 Een ondergrondse goot liep onder de kassei en dwarsdoor de dijk (23) langswaar de beer vanuit de scheepjes in de putten werd gepompt. Soms bracht men ook de beer met beerkuipen aan.
- 24 Voorheen het woonhuis van de koetsier van de familie Rosseels en later van Eugeen Burm. Het is nu de woning van de familie Colman.
- 25 Paardenstallen en koetsenhangaars van de familie Rosseels en Burm. Ook de stallingen behoorden tot dit complex (26).
- 27 De woningen van het personeel van de heren uit «Den Anker», later de boerderij van de familie Cardon.
- 28 Het waren destijds de stallingen van de Verhaegens', nu de magazijnen en de woningen van de gebroeders Van Akelyen, bouwstoffen.
- 29 De ijskelder, gebouwd rond de jaren 1850 in de prachtige hovingen van de familie Paul Rosseels, is een uniek exemplaar in Zele. Hij is minder bekend dan de destijds bestaande ijskelders o.a. in de Kapellestraat (familie De Smedt) nu het woonhuis van de Broeders Maristen en deze in de luthof van Maurits Caesens, nu het gemeentehuis in het Centrum.
De ijskelder van de Dijk was gelegen achteraan in de siertuin, met zijn vijver, zijn prachtige aanplantingen en zijn pyramiden fruitbomen. Bovenop lag een platvorm waarop een prieeltje stond. Om bij zomerdag de plaats van de ijskelder lommerig en koel te houden, werd destijds de heuvel beplant met kleurrijke jasmijnen en ander dicht houtgewas. Het geheel was omgeven door een kruin van hoge beuken, essen, canada's en vlierbomen. Vanop de ongeveer 7 m hoge heuvel had men tussen de beplantingen een

Vooral 's winters is de ijskelder achteraan in de reeds lang verdwenen lusthof goed zichtbaar.

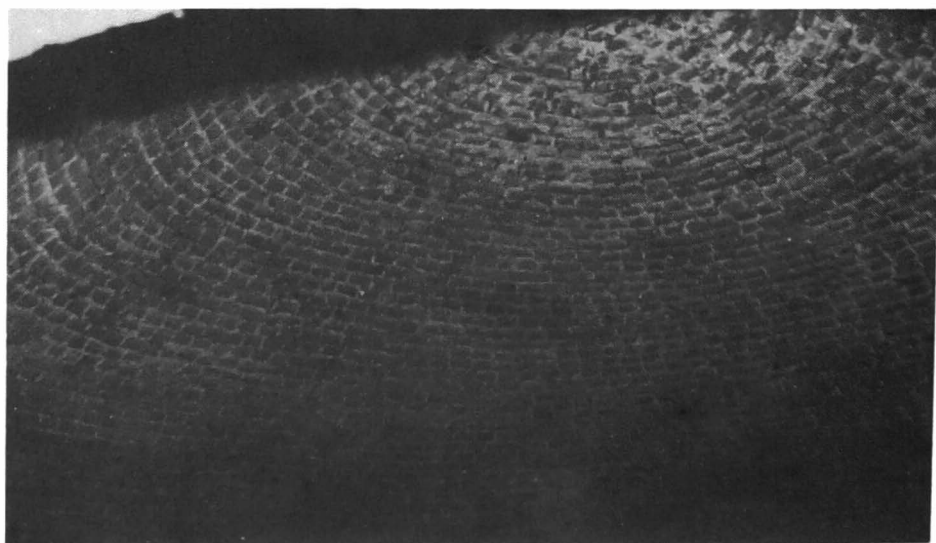
De monumentale ingang van weleer is al een beetje bijgewerkt om stand te houden.

Een hoog deurtje sluit het tweede portaalje af van de eigenlijke kelder.

De gemetselde kelder is eivormig en vakkundig afgewerkt.

mooi uitzicht op de kerk van Zele. Een arduinen trap biedt nog steeds toegang tot de decoratieve gemetselde voorgevel met de stevige ingang deur, die zoals doorgaans overal elders naar het noorden is gericht. In het eerste portaal biedt een binnendeur toegang tot een tweede plaatsje waarin een hoge deur van ongeveer 1 m² de opening afsluit van de eigenlijke kelder.

De kelder is in een heuveltje gebouwd op ongeveer 30 m afstand van een vijvertje. Ijskelders werden in een heuvel gebouwd om het smeltwater onderaards af te voeren. De uitgehaalde grond van de vijver werd doorgaans aangewend voor de aanleg van de heuvel en voor de meterdikke bedekking van de kelder. Deze aardlaag is nu stilaan aan het afbrokkelen.

De eigenlijke kelder werd secuur gebouwd met tamelijk kleine bakstenen in handvorm. De kelder is eivormig en heeft ongeveer 6 m diepte en 4 m breedte. De vloer is voorzien van een houten rooster om het water te laten wegvloeien. Het ijs lag dus nooit in het water.

Wanneer het een zeer koud vertrek betreft, hoort men nu nog ouden van dagen zeggen; «Het is hier een echte ijskelder». In zulke ijskelder bewaarde men het ijs dat gedurende de winter uit de bevroren vijver, uit omliggende beken, grachten en zelfs uit de Schelde werd gehaald. Met paard en kar voerden de boeren het ijs tot aan de trap. Met goedsluitende deuren bleef de temperatuur in de kelder laag, zodanig dat het ijs heel de daaropvolgende zomer kon bewaard worden. Tot in 1914 werd deze ijskelder effectief gebruikt.

Waartoe diende die ijskelder? Hoofdzakelijk werd het ijs aangewend voor het tijdelijk bewaren van vlees in zinken bakken en voor de afkoeling van dranken en spijzen. Tevens werd het gebruikt om de champagne te koelen of om de wijn bij een banket op temperatuur te serveren. Soms bewaarde men bepaalde eetwaren rechtstreeks in de kelder tussen het ijs. Datzelfde ijs kon ook dienen in de geneeskunde of om met doktersvoorschrift «het vuur in de buik» of andere pijnen te verzachten.

Zowel familie als vrienden konden van de ijskelder gebruik maken. Het ijs uit de ijskelder bezat trouwens dezelfde functie als het kunstijs dat later werd afgehaald in de brouwerijen, in de melkerij; in de ijsfabriek Van Damme (Kapellestraat) of bij de aflevering van ijsblokken door een ijsproducent uit Strombeek.

In de tuin stond achteraan een met een oven verwarmde serre, waarvan al het glas sneuvelde bij de ontploffing van een V1 in 1944, in de buurt van de in aanleg zijnde rechttekening van de weg naar Dendermonde.

Blijft er van deze serre slechts een ruïne over dan kan dit niet gezegd worden van de ijskelder. Hij verkeert zowel binnen als buiten in een zeer voortreffelijke staat en blijft ongetwijfeld één der best bewaarde kelders van ver in de omtrek.

II « HET KASTEEL VAN DEN DIJK »

Om het ontstaan van het kasteel van den Dijk te situeren is het nuttig voorafgaandelijk kort uiteen te zetten op welke wijze de families Burm, De Smedt, Rosseels en Bosteels bedrijvig waren in deze wijk aan de Schelde.

Sleutelfiguur is ongetwijfeld Jan-Baptist De Smedt, afkomstig uit Opwijk. In het jaar 1802 komt deze persoon zich vestigen op den Dijk om een reeds bloeiende handel in kolen, die hij had uitgebouwd in Opwijk, verder uit te breiden. Zele — Opwijk was voor hem een geschikte plaats omdat hij er kon beschikken over bestaande infrastructuur (loskaden, beerputten, gebouwen toebehorend aan de Abdij van Baudeloo, w.o. « Den Anker ») gelegen aan een waterweg, de Schelde, een uitstekende en in die tijd praktisch enige transportweg voor vervoer van massagoe-deren.

Na verloop van jaren komen ook de kinderen en schoonkinderen van Jan-Baptist De Smedt in de zaken terecht. Hier ook treffen we voor 't eerst de namen Burm en Bosteels aan, en wel op de volgende wijze :

- Johanna Coleta, dochter van Jan-Baptist huwt met Teodorus Bosteels, zoon van Bernadus Bosteels, herbergier in het Dorp ;
- Charles-Louis, oudste zoon van Jan-Baptist huwt met Constance Burm, dochter van Philip Burm, olieslager, kapitein van de burgerwacht ;
- Marie-Catherine, dochter van Jan-Baptist huwt met Pieter-Louis Burm, zoon van dezelfde Philip Burm ;
- Petrus Jacobus, zoon van Jan-Baptist huwt met Melanie Burm, dochter van dezelfde Philip Burm.

Met de jaren wordt de handel verder uitgebreid en gediversifieerd. Niet enkel kolen, maar ook beer, kalk, assen en bouwmaterialen werden verhandeld. In 1835 wordt de firma Charles-Louis Desmedt en Co opgericht, naar de naam van de oudste zoon van Jan-Baptist. Nieuwe gebouwen worden opgericht, niet alleen voor de handel zelf, nl. schuren (w.o. de Scheldeschuur, de kalkschuur, de Amsterdammer, de olieslagerij - met stoomketel aangedreven sedert 1834 - e.d.) maar ook woningen voor de 2° generatie kinderen en schoonkinderen, wat het bestaan van herenhuizen op deze wijk verklaart. In woning nr. 9 (zie schets) nam de familie Bosteels zijn intrek, woning nr 10 werd opgetrokken voor Charles-Louis De Smedt, terwijl woning nr. 3 voor Pieter Louis Burm bestemd was.

Jan-Baptist laat mettertijd de zaken over aan zijn kinderen, verhuist naar het centrum, waardoor « Den Anker », waar hijzelf woonde, opnieuw volwaardig herberg wordt. Deze herberg zal gedurende tientallen jaren de ontmoetingsplaats blijven van allen die bij de maatschappij Ch. L. De Smedt en Co betrokken zijn.

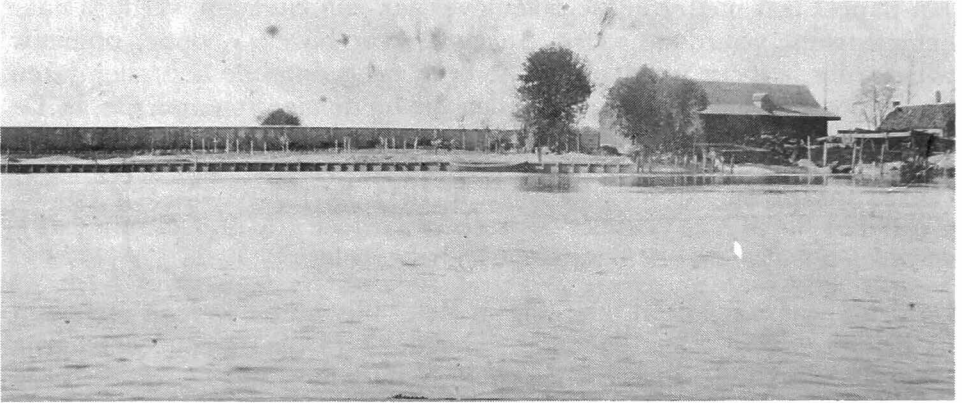
Na het overlijden van Charles-Louis in 1844, hertrouwt zijn echtgenote, Constance Burm met Leander Rosseels, waardoor ook deze familie nauw verbonden wordt met de besproken bedrijvigheid.

De firma was niet alleen bedrijvig in Zele. Bijschuren werden opgericht in Brussel, Evere, Dendermonde, Thieldonk (Dijle) enz.... Belangrijk eveneens was handel in « Asschen » met Nederland. Daartoe was de firma geassocieerd met een Amsterdams zakenman. Het spreekt vanzelf dat voor het transport heel wat vaartuigen nodig waren. Rond 1865 is er sprake van ± zeven vaartuigen, w.o. waleschepen, tjalken e.d.

In deze intense handelsbedrijvigheid groeit ook de derde generatie op, w.o. Eugeen Burm, zoon van Pieter-Louis. Om de zakenwereld goed onder de knie te krijgen gaat hij stielkennis opdoen in het bloeiende bijhuis in Brussel. Doch, rond 1870 verandert er heel wat rond de firma. Op enkele jaren tijd overlijden Pieter Louis Burm, Leandre Rosseels en Petrus Jacobus De Smedt. Terwijl de familie Bosteels het Brussels bijhuis voor eigen rekening overneemt, verdelen de andere families de verschillende afdelingen (kolen, olieslagerij, beer, bouwmaterialen) onder elkaar.

Aanvankelijk is Eugène Burm aannemer van openbare werken en, vanaf 1876 scheepsbouwer op den Dijk. De scheepswerf werd uitgebouwd op de plaats waar hij later zijn villa zou bouwen. Er was voorzien in een sledehelling, voor het ophalen van drie schepen, een droge dok met gemetste hoofden en houten valdeur met daarin een balken roosterhelling voor de bouw van twee waleschepen (houten vrachtschepen) tegelijk. Onmisbaar op een scheepswerf waren natuurlijk het pekkot, het nagelmagazijn en de smidse. Het bouwen van houten schepen vergt grote stielkennis, alleen al omdat in de scheepsbouw weinig of geen rechte houten stukken voorkomen. Zodoende beschikte Eugène Burm over een aantal timmerlui, de naam van specialisten in het vak waardig.

In 1900 verliet het laatste schip de werf en op de plaats van de sledehelling liet Eugène Burm zijn woonst optrekken. Heel wat tijd werd gespendeerd aan de fundering, zo vlakbij de Schelde. Tientallen lange eiken palen werden er met mankracht tot op « den harden » ingeëid. Voor de vooral houten afwerking binnenin deed E. Burm dankbaar beroep op enkele fijne timmerlui die hij na de scheepswerf in dienst had gehouden om er houtsoorten als pitch-pine, mahonie, teak en eik te bewerken.

Een kostbaar document: de scheepswerf. Op deze plaats zal Eugène Burm in 1900 zijn villa laten optrekken.

De in aanbouw zijnde villa in de volksmond "het kasteel van de Dijk" genoemd.

Het is ondertussen allicht duidelijk geworden dat hout als materiaal de belangstelling van Eugène Burm wegdroeg. Gaandeweg legde hij zich uitsluitend toe op de handel in hout, waarbij hij inspeelde op de uitbouw van het spoorwegennet in die periode. Enorme hoeveelheden eiken dwarsliggers en palen voor telefoon en telegraaf werden via aanbestedingen bij het bevoegde ministerie geleverd. Aanvankelijk ondernam Eugène Burm zelf reizen naar Oost-Europa om er in de uitgestrekte bossen geschikt hout aan te kopen. Later kreeg Leonard Walrave opdracht om deze uiterst lastige expedities te ondernemen. Voordat het gekochte hout verscheept werd naar België werd het terplaatse verzaagd op gewenste maten. Het kwam dan uiteindelijk in de haven van Oostende aan, waar Eugène Burm over een opslagplaats beschikte en van waaruit het hout naar de bestemming werd verzonden.

Zodoende was van deze houthandel op Zele-Dijk zelf weinig te bemerken, tenzij de oprichting van nieuwe gebouwen, waaronder het thans nog bestaande gedeelte langsheen de straat. Dit geheel werd in 1903 gebouwd en voorzag in 4 delen. Een deel dat dienst deed als bureel en waar respectievelijk de heren Leonard en Louis en juffrouw Alida Walrave de administratie van Eugène Burm's handelsactiviteiten bijhiel- den. Daarnaast werd een deel voorzien als remise voor de rijtuigen (zie foto). In 1912 echter moesten deze rijtuigen reeds plaatsmaken voor de automobiel. Verder werd een zadelhuis (sellerie) geïnstalleerd om er de harnassuren (gespannen), zadels, e.d. voor paarden en rijtuigen bij te houden. Tijdens W.O. I zal deze prachtige uitrusting praktisch volledig worden opgeëist. Het laatste deel was de paardestal, terwijl op de zoldering een kamer ingericht was voor de koetsier.

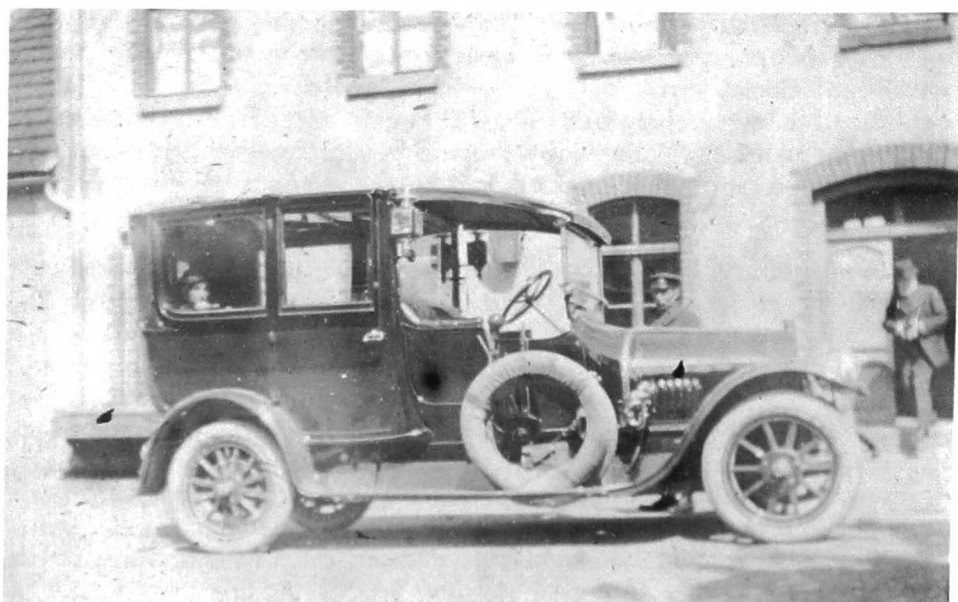
Een ander belangrijk gebouw was de « machine-plaats », (schets M), dat in 1981 gesloopt werd. Het werd opgetrokken om te voorzien in lopend water en electriciteit voor de overige gebouwen. Een 1-cylinder petrolmotor met reusachtig vliegwiel wekte electriciteit op voor de verlichting van het hoofdgebouw, terwijl een pomp grondwater stuwde naar waterreservoirs op de zolders van hetzelfde hoofdgebouw. Voor die tijd een uitzonderlijk moderne installatie.

Dat Eugène Burm als geboren en getogen oeverbewoner een voorliefde had van vaartuigen, bleek uit het feit dat hij op het einde van de 19e eeuw talrijke overtochten maakte naar Engeland met zijn zeiljacht. De bemanning van deze zeilboot bestond uit een stoere Engelsman met zijn 2 zoons. Gedurende de zomer logeerden zij in de bijgebouwen. Het verhaal doet de ronde dat één van de zoons met een meisje van den Dijk verkeerde tot wanneer deze opgeroepen werd om te dienen in het Engels leger voor de oorlog in Zuid-Afrika. In 1902 verkocht Eugène Burm zijn zeiljacht aan een Hollands zakenman. Die had er echter minder geluk mee. In 1903 verging het jacht met man en muis in een storm op de Noordzee.

Eugène Burm (1) met een zijner rijtuigen. De in 1903 opgetrokken gebouwen langsheen de straat deden dienst als burelen, remise, paardenstallen, zadelhuis e.d.

De Benz-limousine uit 1912 van Eugène Burm waarmee hij regelmatig op reis trok.

Het begin van de 20e eeuw bracht met zich ook de eerste auto's mee. Zo kocht Eugène Burm in 1912 op het autosalon van dat jaar een Benz-limousine. In die tijd kon men zich echter zo maar niet een kant-en-klaar auto aanschaffen. Het chassis met motor werd geleverd uit Duitsland, terwijl het koetswerk naar eigen optie en op bestelling in ons land werd gemonteerd. Deze montage die drie maanden in beslag nam werd dag na dag gevolgd door de koetsier die daardoor enig inzicht kreeg in de totaal nieuwe automechaniek. Ook het autorijden, voor een koetsier van die tijd een hele gebeurtenis, werd bij de montage aangeleerd.

Amper twee jaar heeft Eugène Burm van zijn wagen kunnen genieten. In zijn dagboek van 1914 lezen wij dat op 2 aug. Polydoor (de chauffeur-koetsier) opgeroepen wordt om in het Belgisch leger dienst te doen als chauffeur. Op 3 sept., wanneer de Duitse troepen reeds ver op Belgisch grondgebied zijn doorgedrongen, wordt de wagen opgeëist door de Burgerwacht. In deze donkere dagen is Eugène Burm vanop het dak van zijn woning twee dagen later getuige van de brand van Dendermonde-stad: « Tot 's avonds laat zien wij de verwoesting doorgaan.... »

Tevens vermeldt hij op 29 aug. 1914 dat de genie van de Belgische troepen de hier aangemeerde schepen heeft gedynamiteerd; nl. twee schepen van René Burm, een motorschip van Isidoor Tas, een ijzeren schip van F. Temmerman, een motorschip van Frans Theunis, en een kalkschip van Naeyaert. Eén schip, de « Prins Boudewijn », wou niet zinken en werd in brand gestoken. Men wilde hierdoor beletten dat deze vaartuigen door de Duitsers zouden gebruikt worden om bij verrassing de Schelde over te steken.

Op 30 sept. besluit Eugène Burm zijn intrek te nemen bij familie in het Dorp. Aangezien in de bijgebouwen en de stallingen heel wat lancers met paarden en geschut zijn ingekwartierd en er permanent wacht patrouilleert in de tuin langs de Scheldeboord, wordt het gevaar groot dat zijn woning onder vuur zal genomen worden door Duitse troepen vanop de andere oever van de Schelde.

Tijdens de oorlog houdt hij zich vooral bezig met de uitbating van zijn landerijen. De gebouwen onder nr. 25-26-27 (schets) deden dienst als boerderij.

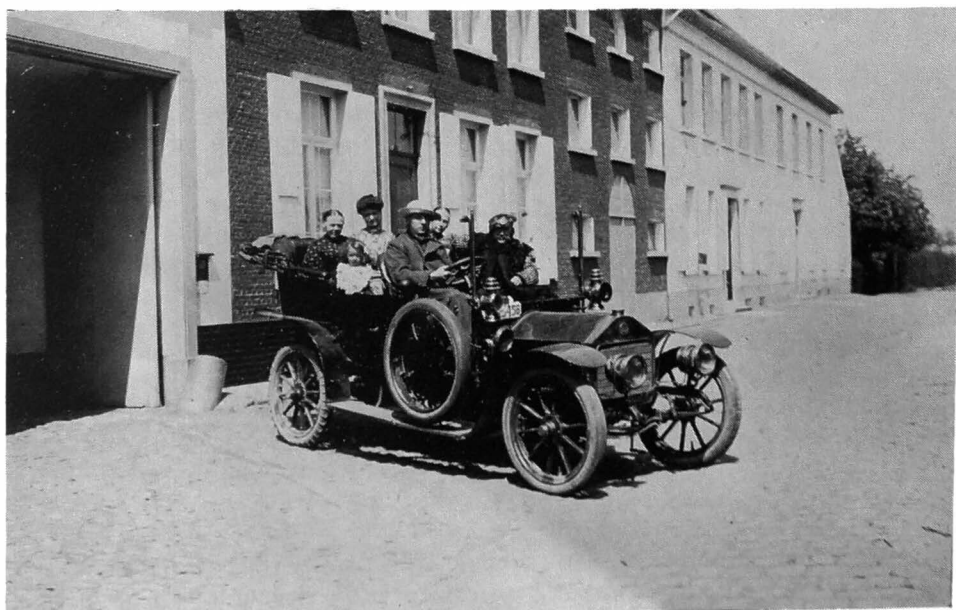
Na de oorlog herneemt Eugène Burm de houthandelactiviteiten. Enige tijd later wordt de vennootschap « Commerce de Bois » opgericht. Het was de voorloper van de huidige « Zeelse Houthandel », nu geëxploiteerd door de familie Walrave. Zoals eerder aangehaald, is deze familie reeds gedurende generaties lang verbonden met de handel in hout welke oorspronkelijk opgezet was te Zele-Dijk.

Met het overlijden in 1933 van Eugène Burm, waarvan velen zich nu nog de figuur levendig herinneren, werd een punt gezet achter de intense

”Het kasteel van den Dijk” prachtig ingepland op de oever van de Schelde biedt een mooie aanblik vanaf de overkant.

De auto uit 1912 van Louis Rosseels tegenover de woning van Paul Rosseels. Louis Rosseels aan het stuur van zijn wagen met naast zich een vriend-mecanicien. Achteraan in de wagen, de kleine Elisabeth Rosseels, Eudolie Rosseels, echtg. P. Rosseels en Augusta Rosseels.

handelbedrijvigheid die zich op Zele-Dijk sedert het begin van de 19e eeuw had ontwikkeld onder impuls van Jan-Baptist De Smedt. Enkel de handel in bouwmaterialen van de familie Van Akeleyen sluit nog aan bij die bedrijvigheid. Een aantal gebouwen w.o. de Scheldeschuur, de herenwoningen, « Den Anker » (hoelang nog?), het kasteel, zijn nog stille getuigen van wat eens een der meest drukke wijken was van onze gemeente.

III DE SCHELDEOEVERS IN VROEGERE TIJDEN.

Wij hebben weinig vaste gegevens omtrent het uitzicht van de Zeelse Scheldeoevers honderden jaren geleden. Fr. Michem in zijn boek « Zele en zijn geschiedenis » (1957) schrijft dat er reeds in het midden van de 17de eeuw sprake is van de Dijk als woonwijk.

Daniel Waterschoot in zijn « Beschryvinge van de Princelyke en Yverrijke Parochie van Zele » (1775) geeft een opsomming van de Zeelse wijken met het aantal huizen en gezinnen op datum van 27 september 1774: « Den Dyk heeft 27 huizen, 36 huys-houdens ». Zele telde toen in totaal 1022 huizen waarin 1408 gezinnen leefden.

Volgens Wilfried Christiaens in zijn artikel in het Jaarboek 1975-1976 zou ongeveer tweeduizend jaar geleden het winterbed der Schelde tot Avermaat en Veldeken gereikt hebben.

In de nabijheid, op minder dan honderd meter afstand van de huidige Scheldedijken zou een Romeinse heirbaan gelopen hebben. Of was het een Frankische weg van vijfhonderd jaar later? Als die heirbaan werkelijk uit de tijd der Romeinen dateert, dan zal de grond waarop de weg was aangelegd, niet zo sompig geweest zijn en zeker niet onderhevig aan regelmatige overstromingen die tot 2 km landinwaarts reikten. Hiervoor verwijzen wij naar het artikel van Kamiel Colman in het jaarboek 1981-1982.

Feit is dat rond 1920 de dijken minstens een paar meter lager waren. Ook de hoogste getijden reikten niet zo hoog als nu. Veerman Alfons Temmerman zag van « achter zijn toog » in de herberg « 't Schipken » de oever aan de overkant. Via de spiegel achter zijn tapinstallatie keek hij over de dijk heen of iemand op Sint-Onolfs teken deed om « over te zetten ». Een concreet bewijs dat de dijken niet hoog waren.

De overstromingsrampen welke in januari 1976 het Scheldebekken en voornamelijk Ruisbroek teisterden, lagen aan de oorsprong van het zgn. Sigmaplan. Dit plan zou de Schelde en zijn bijrivieren tegen nieuwe overstromingen moeten beschermen. De dijkwerken van het project namen een aanvang in 1977 en moeten in 1986 voltooid worden. Dank zij dit plan zou het hele Scheldebekken beveiligd worden tegen een

Zele-Dijk is altijd een oord van schilders geweest. Ook amateur-schilder Jules Baert vereeuwigde de oude Dijk.

De afbraakwerken van de woningen die weldra plaats maakten voor een nieuwe Dijk.

De Sigmawerken ter hoogte van de Kleine Dijk.

*De verkrotte "Den Anker" met pakhuizen in even slechte staat.
Links de vernieuwde dijk.*

stormvloed die te Antwerpen het peil van 9,05 m bereikt; dezelfde hoogte waarvoor het Deltaplan in Nederland ontworpen werd.

In 1979 namen de voorbereidende werken op Zeels grondgebied een aanvang. De omgeving van «Den Anker» werd hierdoor grondig gewijzigd. Woningen werden gesloopt terwijl de dijken ook hier merkkelijk verhoogd, verbreed en verstevigd werden. De werken naderen stilaan hun voltooiing. In het algemeen behield men zoveel mogelijk de natuurlijke kronkels in de rivieren terwijl men anderzijds rekening hield met de ingeplante watergebonden industrie en aangrenzende natuurgebieden. De dijkwerken langs onze gemeentegrens — in verschillende fasen uitgevoerd — zijn bijna voltooid.

De nieuwe dijken zijn gevoelig versterkt en bovenop werden — reeds elders — uitstekende asfaltverhardingen aangelegd die niet alleen een toeristisch belang hebben maar tevens in noodsituaties moeten toelaten dat er zwaar materiaal wordt aangebracht om mogelijke bressen te dichten.

Voegen wij er volledigheidshalve aan toe dat de breedte van de Schelde, gemeten vanop de dijktop tot aan Sint-Onolfs, ongeveer 125 m bedraagt. Bij laag tij zou men in de stroom ongeveer twee meter diep kunnen meten, doch op sommige plaatsen liggen zandplaten waar de diepte minder is. Bij de laagste stand is de wateroppervlakte niet breder van 75 m.

IV SCHEEPVAART.

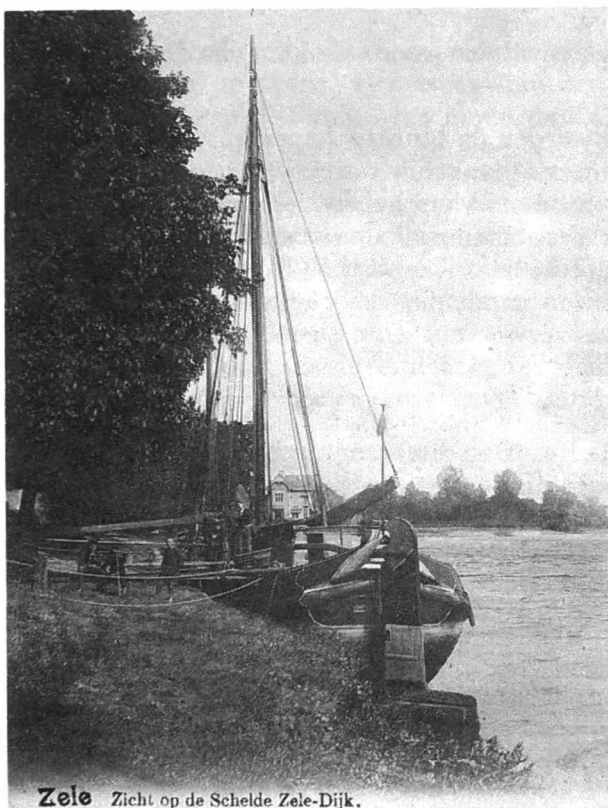
Tot vóór 1914 zagen wij vooral kleine houten schepen van 300 à 400 ton, geladen met allerlei koopwaren zoals steenkolen, cement, bakstenen, kiezel, zand, meststoffen. Zulk een houten schip noemde men een « waal ».

Sommige boten hadden een woonkajuit in 't midden van het schip met een « vooronder ». Dit was een kleine woonruimte vooraan het schip, bestemd voor de schippersknecht. Andere hadden een « vooronder » en een « achteronder », dit laatste als woonruimte voor het schippersgezin. Begoede schippers op zo'n waal hadden een ruimte voorzien in 't midden van het schip om er een paard te plaatsen. Dit paard diende dan om hun schuit te trekken langs sommige kanalen.

Voor na 1918 werden de houten schepen geleidelijk vervangen door ijzeren die minstens 100 ton meer vrachtvermogen hadden. Die noemden men « spitsen ».

Vóór 1914-1918 werd de baksteen vooral door middel van kleine zeilscheepjes van 45 tot 80 ton verscheept. Zij kwamen meestal uit de Durme van de steenbakkerijen van Tielrode en uit de Rupelstreek. De geringe tonnemaat maakte het mogelijk de kleine rivieren op te varen

Zele Zicht op de Schelde Zele-Dijk.

*De aanleg- en losplaats der vaartuigen onder de schaduwrijke notelaars tegenover
"Den Anker".*

*Een beeld van tussen de twee wereldoorlogen. Sleepboten - toen nog stoomboten -
waren een vertrouwd gezicht op de Dijk.*

zoals dit ook het geval was voor « de kille van De Keyzer » te Zele-Hoek (1).

In de jaren '30 werden de binnenschepen al vlug van een motor voorzien zodat zij niet meer afhankelijk waren van een gunstige wind of van een sleepboot. De grote rivierschepen — walen en spitsen — werden getrokken door sleepboten die behoorden aan een sleepbootmaatschappij of aan een particulier. De E.H. (Eugeen Herrbosch) en de A.L. (Letser)-sleepboten hadden op de Schelde tussen Antwerpen en Gent een machtige positie verworven. Zo'n sleepboot — toen nog een stoomboot — kon met lange kabels achter elkaar gebonden tot vier grotere boten slepen. De sleep was normaal ongeveer driehonderd meter lang.

Een « sleep » die Gent als bestemming had, vertrok in Dendermonde bij laag tij reeds voor dat het water « gewassen » was (d.i. voor dat het water begint te stijgen) om met de vloed zo ver mogelijk richting Gent te geraken. Omgekeerd gebeurde hetzelfde vanaf Gent richting Dendermonde, maar men vertrok dan bij hoog tij.

Stilaan werden alle schepen — ook de grote — van een sterke motor voorzien en verdween op de Dijk het vertrouwde beeld van de sleepboten.

Tot de jaren '20 zag men soms nog zeilschepen « laveren » d.i. beurtelings over de ene naar de andere boeg zeilen. De schipper stuurde aldus zijn schip van de ene oever naar de andere. Daarbij kwam heel wat stielkennis kijken om de zeilen in de gepaste richting te houden. Met behulp van het groot zeil en het fokzeil - vooraan op het schip — kon de schipper zelfs bij lichte tegenwind varen. Blijkbaar moest de schipper op onze bochtige rivieren een weerkenner zijn en vooral goed op de hoogte zijn van de windrichting in de steeds wijzigende positie van zijn schip.

De schepen, in sleep varende vanuit Dendermonde, hadden al eens moeilijkheden ter hoogte van de loskaai « Den Anker » te Zele-Dijk. In 't midden van de stroom lagen er zandbanken die bij laag tij een gevaar betekenden voor schepen met grotere diepgang. Zoals vermeld vertrokken zij uit Dendermonde vóór « het wassend water » zodat zij Zele-Dijk passeerden bij de laagste waterstand.

Het gebeurde meermaals dat een van die gesleepte schepen op zulk een zandbank terecht kwam en, niettegenstaande de grote trekkracht van de stoomboot, met de voorboeg op een zandplaat bleef steken. Soms brak de kabel af of werd de sleepboot bruusk in zijn vaart tegengehouden. Het was al een geluk als het schip goed vast zat. Het gebeurde niet zelden dat

---

(1) Jaarboek nr 1 1969-1970. « Te Zele-Hoek werd een hoofdstuk afgesloten ».

een schip door het opkomende getij dwars over de stroom geslagen werd met de achtersteven tegen de oever. Het kreeg dan een steeds sterker aangroeiende waterdruk tegen de flank. Men moest dan wachten tot het opkomende getij om het schip weer vlot te brengen.

Eigenaardig was dat zulk een schip, soms tegen het afvloeiende water in, dwars sloeg. Dit kwam omdat de onderste lagen van de watermassa reeds in de andere richting bewoog. Gedurende korte tijd zijn er aldus op dezelfde plaats in het water twee stromingen in tegengestelde richting.

Erger was het gesteld als het volgende schip van de sleep zijn koers niet tijdig kon wijzigen en dat het inbeukte op de flank van het gestrande schip. Dit liep dan onmiddellijk onder water en werd als verloren beschouwd. Na enkele weken werd het schip gedynamiteerd. Voor de jeugd was het steeds een attractie, de duikers in hun duikerspak aan het werk te zien om de springstofladingen onder water aan te brengen. Men zag daarna bij de explosie een enorme waterzuil met brokstukken de lucht in vliegen. Tegenover «Den Anker» zijn in de twintigerjaren op dezelfde plaats twee houten schepen op deze wijze vernietigd.

V LOSKAAIBEDRIJVIGHEID.

Vóór de oorlog van 1914-1918 was er een intense bedrijvigheid in de buurt van de loskaai tegenover «Den Anker». Steenkool, baksteen, wit zand, kalk en beer waren de voornaamste aanvoerproducten.

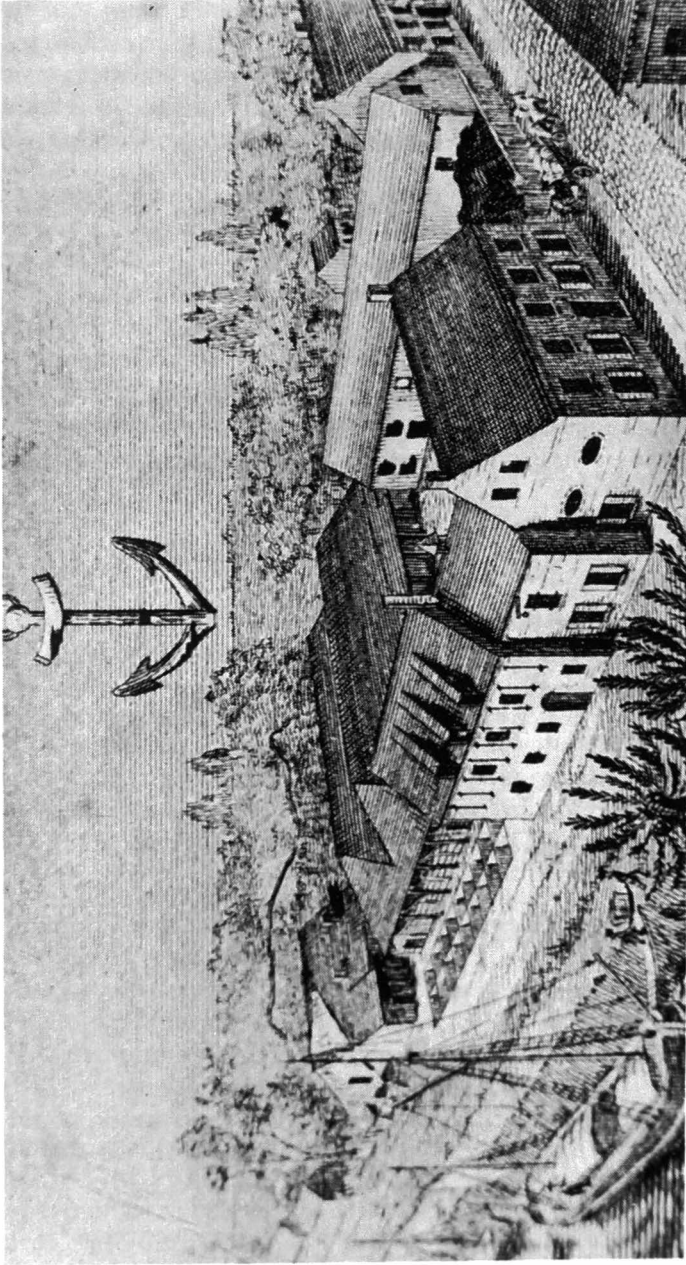
Er zouden ten tijde van Waterschoot vier loskaden bestaan hebben: een aan Sint-Antonius aan de grens met Grembergen; een aan «De Schabbe», de zgn. parochiekade (nu de kade van Van Akeleyen); een aan «'t Strooien Huisje» op de Kleine Dijk; een kade toebehorend aan Daniël Van Lokeren. (1)

De aanvoer van beer, voor de bemesting van het land, gebeurde met kleine scheepjes tot 100 ton en nam een voorname bedrijvigheid in. Deze beerschuiten waren meestal zeilscheepjes. Ze werden ook nog «beersjalcken» of «beerotten» genoemd. De schepen met beer uit Holland waren de grootste, daar zij van een steviger constructie dienden te zijn om het eerder woelige water van de Westerschelde te trotseren. De kleine scheepjes, veelal met twee aan elkaar verbonden, kwamen hoofdzakelijk uit Antwerpen. De beer uit Antwerpen was echter van een mindere kwaliteit dan deze uit Holland.

De beerschuiten waren in het ruim van schotten voorzien, dit om het «klotsen» bij woelig water te verhinderen.

---

(1) Wij hebben nog niet kunnen achterhalen waar deze kade gelegen was.

*Detail uit het 'riesthoofd van de factuur. We bemerken de kalkschuur, de
"Amsterdammer", de kolenmagazijnen en de beerputten, de opslagplaatsen met
"Den Anker" en rechts het pakhuis met de reusachtige olieput.*

Drie Zeelse schippers op deze beerschuiten waren Florent en Maurits Buyl en Pol Tas. Zij laadden vooral beer uit Rotterdam en Goes. Te Zele-Dijk werd de beer uit het scheepsruim gepompt door middel van handpompen, bediend door vier mannen die zich twee aan twee plaatsen aan beide zijden van de pomp. Deze pomp bevond zich op de « losgang » of op een luik van de schuit. De beer vloei­de in een gemetselde put en via een onderaardse goot werden de putten rechtstreeks gevuld.

Benevens de reeds vermelde putten, lagen er nog beerputten aan Sint-Antonius, aan de loskaai van Verhaegen — nu de magazijn van Van Akeleyen — en aan de Kleine Dijk. Verder nog in de buurt van Appels-Veer, in Grembergen en ook te Zele-Hoek aan « De Vischgraet » en « Den Donkerput » (aan de Durme).

De handel in beer moet destijds een belangrijke plaats ingenomen hebben. Waterschoot schrijft: « Het Hoofd-College van Dendermonde heeft Ao 1764 door elke onderhorige Parochie eenen Staet doen overbrengen, waer in deeze Parochie, den onkost van vremd mest en beir alleen, op 30000 guldens geschat heeft ».

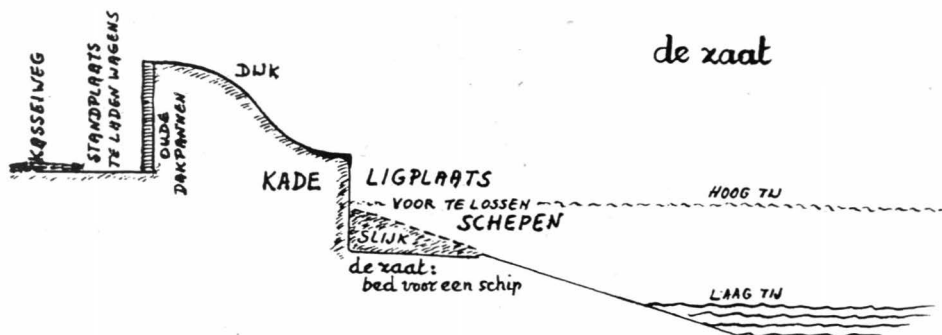
Over « beerproeven » gesproken... Niemand durft zich met zekerheid uitspreken of deze activiteit wel degelijk zou bestaan hebben. Spijts de vermelding in oude bijdragen en volgens bepaalde gezegden, hebben wij geen waardevolle getuigenissen meer gevonden.

Ook witzand was een product dat deel uitmaakte van de handelsbedrijvigheid op de Dijk. Het werd hoofdzakelijk aangewend in de bouwnijverheid en voor huishoudelijk gebruik.

Met een « kluts zand » op de rug trok de scheepslosser over de wippende en wiegende losgang tot beneden de dijk, over de straat naar een der opslagplaatsen in de schuren, 70 tot 80 m ver. Zand lossen bij zomerhitte, badend in 't zweet of soms met een ontstoken huid, was geen pretje.

Wie kent nog die typische figuur van leurder « Staaf de zandman », die met zijn handkar, geflankeerd door twee trekhonden, dagelijks wit zand kwam afhalen en op ronde ging door de gemeente?

Ook het lossen van baksteen geschiedde volgens een bepaald patroon. Vanuit het scheepsruim werd een « worp » bakstenen — steeds bestaande uit acht stuks — aan een kaailosser op de smalle losplank toegeworpen. Deze plaatste de stenen systematisch op een « brouette » (een kruitwagen). Telkens met veertien worpen geladen, reed men de kruitwag­en beneden de dijk of naar de stapelplaats om opnieuw per acht op te stapelen. Vooraleer het scheepje gelost was, waren de handen van de « steenlossers » op vele plaatsen ontveld en helemaal met doeken omwonden.

In de periode tussen de twee wereldoorlogen werd er veel vlas verscheept voor de Zeelse Vlasindustrie (Hammese Weg). Gedurende de maanden augustus en september lagen soms verschillende Hollandse schepen hun losbeurt af te wachten aan de Zeelse kade.

Twee niet te lange vlasschepen konden gelijktijdig op de «zoate» liggen om gelost te worden; de anderen lagen op stroom te wachten. Om het lossen van eerstgenoemde schepen bij laag tij voort te zetten, was naast de wal een platte grondbodem voorzien om er de kiel van het schip te laten op rusten. Door de regelmatige afzetting van slib werd geleidelijk een hellend vlak gevormd, zodat bij laag tij met een spade het overtollige slijk moest verwijderd worden. Hierdoor bekwam men opnieuw een vlakke bodem. Deze activiteit noemde men «de zoate schieten» (zaat) en ze moest minstens een paar keren per jaar grondig worden uitgevoerd. Op deze wijze kon het lossen bestendig voortgezet worden.

Beurtschippers waren schippers die «stukgoederen» van de meest uiteenlopende aard, meestal vanuit Antwerpen naar verschillende bestemmingen, langs de stroom afleverden. Zulke goederen werden te Zele-Dijk aan wal gezet bij de Kinderen Verhaegen (nu de koskaai van Van Akeleyen) en later ook aan «Den Anker» bij Alfred De Vijlder. Deze was eigenaar van een schip dat hij als beurtschip aanwendde. Hij was één der laatste beurtschippers van Zele.

Vermelden wij nog dat destijds Jozef Van de Velde en Petrus Christiaens eveneens gebruik maakten van de kaai voor het lossen van wortelen en voederbieten als veevoeder en tevens van plantaardappelen. In de jaren '30 maakte ook de Belgische Boerenbond verschillende keren gebruik van de loskaai van Verhaegen voor het lossen van kolen en veevoerders.

Kamiel Colman - Etienne Quintyn - Philip Van Damme.

Met dank aan Odile Temmerman-Van Assel, Madeleine Temmerman, Frans Rosseels, Jules Baert, Judith D'Heer.

INHOUD

In Memoriam Hubert Van Cauteren	3
Zeel in 1983	4
Afdeling Naaldkant - De werking in 1983	7
Politiek in Zeel rond de eeuwwisseling.	11
Zeelse soldaten voor Frankrijk. De conscriptie te Zeel (4)	34
Zeel-Dijk vroeger en nu.	82
Onze uitgaven.	111